

NAJWYŻSZA IZBA KONTROLI

DELEGATURA W KIELCACH

Nr ewid. 135/2000/P/99/066/LKI

D – 4109-00

I N F O R M A C J A

o wynikach kontroli realizacji ustawy o zakazie stosowania wyrobów
zawierających azbest

Kielce

grudzień

2000 r.

Spis treści:

Strona:

I. CZĘŚĆ OGÓLNA

1. Charakterystyka kontroli	1
2. Synteza ustaleń kontroli	2
3. Uwagi i wnioski	8

II. CZĘŚĆ SZCZEGÓŁOWA

1. Charakterystyka stanu prawnego	10
2. Ważniejsze ustalenia kontroli	
2.1. Przestrzeganie zakazu wprowadzania na polski obszar celny azbestu i wyrobów zawierających azbest	
2.1.1. Import azbestu i wyrobów zawierających azbest	15
2.1.2. Sprawowanie nadzoru przez Główny Urząd Cel	18
2.1.3. Działania urzędów celnych zapobiegające nielegalnemu importowi azbestu i wyrobów zawierających azbest	21
2.2. Przestrzeganie obowiązku zaprzestania produkcji wyrobów zawierających azbest	33
2.3. Realizacja programów restrukturyzacji	
2.3.1. Restrukturyzacja – programy i ich wdrażanie	34
2.3.2. Oczyszczanie zakładów z azbestu	36
2.3.3. Szkolenia pracowników	38
2.3.4. Nadzór Ministerstwa Gospodarki nad realizacją programów restrukturyzacji	38
2.3.5. Sytuacja ekonomiczno – finansowa przedsiębiorstw	40
2.4. Realizacja uprawnień pracowniczych w zakresie odpraw, odszkodowań i zasiłków przedemerytalnych	
2.4.1. Wypłata jednorazowych odpraw	42
2.4.2. Wypłata jednorazowych odszkodowań	44
2.4.3. Wypłata odszkodowań z tytułu stwierdzenia choroby zawodowej	46
2.4.4. Korzystanie z uprawnienia do zasiłku przedemerytalnego	46
2.5. Realizacja szczególnych uprawnień pracowniczych w zakresie opieki zdrowotnej	
2.5.1. Książeczki badań profilaktycznych	46
2.5.2. Korzystanie z bezpłatnych leków	47
2.5.3. Korzystanie z bezpłatnego leczenia uzdrowiskowego	48
2.5.4. Zapewnienie pracownikom specjalistycznych badań lekarskich	49
2.6. Postępowanie z odpadami zawierającymi azbest	
2.6.1. Przestrzeganie wymogów dotyczących wytwarzania i składowania odpadów	50
2.6.2. Szkolenia pracowników narażonych na kontakt z azbestem	51
2.7. Użytkowanie wyrobów zawierających azbest	
2.7.1. Realizacja przez użytkowników obiektów i urządzeń budowlanych	

obowiązków w zakresie dokonania przeglądów i sporządzenia ocen bezpiecznego użytkowania wyrobów azbestowych	52
2.7.2. Działalność inspekcyjna organów nadzoru budowlanego	55
2.7.3. Sprawowanie przez organy Inspekcji Sanitarnej nadzoru nad przestrzeganiem warunków zdrowotnych w środowisku pracy, w zakresie usuwania wyrobów zawierających azbest i unieszkodliwiania odpadów azbestowych.....	58

III. PRZEBIEG POSTĘPOWANIA KONTROLNEGO I DZIAŁAŃ PODJĘTYCH PO ZAKOŃCZENIU KONTROLI

1. Czynności kontrolne	62
2. Wystąpienia pokontrolne	62
3. Zastrzeżenia do wystąpienia pokontrolnego	64
4. Realizacja wniosków pokontrolnych	65
5. Stwierdzone efekty finansowe	67
.....	

ZAŁĄCZNIKI:

1. Wykaz podmiotów skontrolowanych przez Najwyższą Izbę Kontroli
2. Wykaz podmiotów skontrolowanych przez Inspekcję Handlową
3. Wykaz podmiotów skontrolowanych przez Państwową Inspekcję Pracy
4. Wykaz ważniejszych aktów prawnych

I. CZĘŚĆ OGÓLNA

1. Charakterystyka kontroli

Kontrola Nr P/99/066 – „Realizacja ustawy o zakazie stosowania wyrobów zawierających azbest”.

1.1. Cel kontroli

Celem kontroli było zbadanie i ocena skuteczności wdrażania przepisów ustawy z dnia 19 czerwca 1997 r. o zakazie stosowania wyrobów zawierających azbest¹. Badania kontrolne zmierzały zwłaszcza do oceny efektywności działań organów administracji rządowej, służb celnych oraz przedsiębiorców, w zakresie przestrzegania zakazu importu, produkcji, obrotu i stosowania wyrobów zawierających azbest, a także działań podjętych przez podmioty użytkujące takie wyroby na rzecz zapewnienia bezpieczeństwa tego użytkowania lub usunięcia wyrobów szkodliwych z obiektów i urządzeń.

Istotnym celem kontroli było również dokonanie oceny przestrzegania przepisów ww. ustawy o szczególnych uprawnieniach pracowników zakładów, które wytwarzały produkty azbestowe.

1.2. Zakres podmiotowy i przedmiotowy kontroli

Kontrola została przeprowadzona przez Najwyższą Izbę Kontroli – z inicjatywy własnej – w I i II kwartale 2000 r. w:

- Ministerstwie Gospodarki,
- Ministerstwie Zdrowia,
- Głównym Urzędzie Nadzoru Budowlanego,
- 11 urzędach celnych,
- 6 wojewódzkich stacjach sanitarno - epidemiologicznych oraz 2 oddziałach zamiejscowych,
- 11 powiatowych stacjach sanitarno-epidemiologicznych,
- 14 powiatowych inspektoratach nadzoru budowlanego,
- 7 zakładach, które w przeszłości produkowały wyroby zawierające azbest,
- 10 podmiotach użytkujących wyroby zawierające azbest.

Kontrolę poprzedzono kontrolą rozpoznawczą przeprowadzoną w 7 jednostkach.

Wykaz skontrolowanych jednostek stanowi załącznik nr 1 do informacji.

Badaniami kontrolnymi objęto lata 1997 – 1999.

W kontroli uczestniczyły następujące jednostki organizacyjne NIK: Departamenty Gospodarki oraz Zdrowia i Kultury Fizycznej i Delegatury w Białymstoku, Katowicach, Kielcach, Krakowie, Łodzi, Poznaniu, Warszawie i Wrocławiu.

Przedmiotem kontroli było zbadanie i ocena:

- przestrzegania zakazu wprowadzania na polski obszar celny azbestu i wyrobów zawierających azbest,

¹/ Dz. U. Nr 101, poz. 628 ze zm.

- przestrzegania obowiązku zaprzestania produkcji i obrotu tymi wyrobami,
- realizacji programów restrukturyzacji zakładów wymienionych w ustawie,
- realizacji uprawnień pracowniczych w zakresie odpraw, odszkodowań i zasiłków,
- realizacji szczególnych uprawnień pracowniczych w zakresie opieki zdrowotnej,
- postępowania z odpadami zawierającymi azbest,
- bezpiecznego użytkowania obiektów i urządzeń budowlanych z zabudowanymi wyrobami zawierającymi azbest,
- nadzoru nad szczególnymi warunkami usuwania tych wyrobów.

Na zlecenie NIK, stosownie do art. 12 pkt 3 ustawy o Najwyższej Izbie Kontroli, w kontroli wzięło udział 9 wojewódzkich inspektoratów Inspekcji Handlowej, które skontrolowały łącznie 35 podmiotów gospodarczych sprowadzających na polski obszar celny wyroby zawierające azbest lub dokonujących obrotu takimi wyrobami oraz 1 wojewódzki inspektorat ochrony środowiska. Wykaz jednostek skontrolowanych przez Inspekcję Handlową stanowi załącznik nr 2 do informacji.

W toku kontroli nawiązano również współpracę z Państwową Inspekcją Pracy w zakresie przeprowadzenia kontroli podmiotów użytkujących wyroby azbestowe lub zajmujących się usuwaniem takich wyrobów. Do czasu zakończenia niniejszej kontroli 4 okręgowe inspektoraty pracy skontrolowały łącznie 28 podmiotów. Wykaz podmiotów skontrolowanych przez Państwową Inspekcję Pracy stanowi załącznik nr 3 do informacji.

W związku z niniejszą kontrolą przeprowadzono również kontrolę doraźną w Głównym Urzędzie Ciel w zakresie wybranych aspektów realizacji ustawy o zakazie stosowania wyrobów zawierających azbest.

2. Synteza ustaleń kontroli

Z ustaleń kontroli wynika, że problematyka wynikająca z ustawy i przepisów wykonawczych w sposób niedostateczny została uwzględniona w działalności organów administracji rządowej, służb celnych oraz odpowiednich organów kontroli i nadzoru, które albo nie realizowały w tym zakresie swoich obowiązków, albo nie wykorzystywały uprawnień.

Nie stwierdzono naruszenia ustawowego zakazu importu azbestu, produkcji płyt azbestowo-cementowych i obrotu tymi płytami.

2.1. Rada Ministrów do czasu kontroli nie wydała rozporządzenia w sprawie warunków i trybu wspierania programów restrukturyzacyjnych, do czego zobowiązywał art. 3 ust. 1 ustawy o zakazie stosowania wyrobów zawierających azbest. Opracowanie tego rozporządzenia należało do kompetencji Ministra Gospodarki. Minister Gospodarki nie opracował również kompleksowego programu wycofywania azbestu z gospodarki oraz nie określił ekonomiczno-finansowych instrumentów wspierania restrukturyzacji przedsiębiorstw produkujących wyroby azbestowe, do czego został zobowiązany przez Kancelarię Prezesa Rady Ministrów w wykonaniu Rezolucji Sejmu Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 19 czerwca 1997 r.

Minister Gospodarki nie sprawował skutecznego nadzoru nad przebiegiem procesów restrukturyzacji w zakładach wymienionych w załączniku nr 2 do ustawy oraz niewłaściwie realizował zadania w zakresie monitorowania i analizowania postępów

i zagrożeń restrukturyzacji, do czego został zobowiązany przez Komitet Ekonomiczny Rady Ministrów w dniu 18 sierpnia 1997 r. (*opis str. 38-40*).

- 2.2.** Do czasu kontroli w niewielkim zakresie zostały wdrożone przepisy ustawy o zakazie stosowania wyrobów zawierających azbest, przewidujące szczególne uprawnienia w zakresie ochrony zdrowia pracowników zakładów wymienionych w załącznikach nr 2 i 3 do ustawy.

Minister Zdrowia dopiero po upływie 2 lat i 5 miesięcy od uchwalenia ustawy zrealizował delegację przewidzianą w art. 7 ust. 3 ustawy, wydając w dniu 3 listopada 1999 r. (z mocą obowiązującą od 17 stycznia 2000 r.) rozporządzenie w sprawie wzoru książeczki badań profilaktycznych dla osoby, która jest lub była zatrudniona przy produkcji wyrobów zawierających azbest. Do czasu kontroli przepisy rozporządzenia w zasadzie nie były stosowane w kontrolowanych zakładach (*opis str. 46-47*).

Z uwagi na niezrealizowanie przez Ministra Zdrowia delegacji ustawowej zobowiązującej do wydania rozporządzenia w sprawie wykazu bezpłatnych leków, nie jest możliwe korzystanie przez pracowników zakładów wymienionych w załącznikach nr 2 i 3 do ustawy z uprawnienia do korzystania z tych leków w przypadku chorób wywołanych pracą przy azbestie (*opis str. 47-48*).

Przepis art. 7a ust. 1 pkt 2 ustawy przewidujący zwolnienie pracowników zakładów wymienionych w załącznikach nr 2 i 3 do ustawy z odpłatności związanej z leczeniem uzdrowiskowym nie został wdrożony do powszechnego stosowania. W trakcie kontroli stwierdzono jedynie jeden przypadek zwolnienia z odpłatności za leczenie uzdrowiskowe (pracownika PPHU „Izopol” S.A. w Trzemesznie). Wydzielenie odpowiednich środków na finansowanie kosztów specjalistycznych badań lekarskich oraz kosztów zwolnienia z odpłatności za leczenie sanatoryjne ministerstwo zaplanowało dopiero w 2000 r. (*opis str. 48-49*).

W 1999 r. nie został zrealizowany przepis ustawy (obowiązujący od 21 stycznia 1999 r.), przewidujący finansowanie ze środków budżetu państwa specjalistycznych badań lekarskich (o których mowa w art. 229 § 5 ustawy Kodeks pracy) pracowników i byłych pracowników zakładów wymienionych w załączniku nr 2 i 3 do ustawy. Minister Zdrowia nie określił zasad odpłatności za wykonywanie specjalistycznych badań lekarskich i nie zostały przeznaczone na ten cel żadne środki finansowe. Koszty takich badań były pokrywane przez poszczególne zakłady pracy (*opis str. 49-50*).

- 2.3.** Minister Zdrowia nie planował i nie podejmował w latach 1998 – 1999 działań w ramach nadzoru nad organami Inspekcji Sanitarnej, aby organy te uwzględniały w toku bieżącej działalności problematykę wynikającą z przepisów ustawy o zakazie stosowania wyrobów zawierających azbest i aktów wykonawczych (*opis str. 62*).
- 2.4.** Problematyka bezpiecznego użytkowania wyrobów zawierających azbest zabudowanych w obiektach i urządzeniach budowlanych jedynie w niewielkim zakresie była przedmiotem zainteresowania Głównego Urzędu Nadzoru Budowlanego i podległych mu organów. GUNB poza zebraniem z wojewódzkich inspektoratów nadzoru budowlanego informacji o ilości złożonych przez użytkowników obiektów z zabudowanymi wyrobami zawierającymi azbest ocen stanu i możliwości ich bezpiecznego użytkowania, nie podjął żadnych działań, aby ta problematyka została uwzględniona w bieżącej działalności podległych mu organów (*opis str. 55-56*).
- 2.5.** Główny Urząd Cel nie przygotował dostatecznie urzędów celnych do przestrzegania ustawy o zakazie stosowania wyrobów zawierających azbest i wydawanych corocznie

na jej podstawie rozporządzeń Ministra Gospodarki. Nie sprawował również prawidłowego nadzoru nad urzędami celnymi w zakresie wykonywania pozataryfowych ograniczeń przywozowych dotyczących wyrobów zawierających azbest, nie dysponował danymi dotyczącymi importu azbestu i wyrobów zawierających azbest w latach 1997 – 1998. Pomimo gromadzenia od 1 stycznia 1999 r. danych uzyskiwanych w Głównym Urzędzie Statystycznym o dokonywanych odprawach ww. towarów, GUC nie ustalał, czy miały miejsce przypadki wprowadzania na polski obszar celny azbestu i wyrobów zawierających azbest. W związku z tym nie posiadał rozeznania, w jakim zakresie na polski obszar celny trafiły wyroby z naruszeniem ustawowego zakazu, a na ile import zrealizowany został zgodnie z przepisami rozporządzenia Ministra Gospodarki z dnia 10 lutego 1999 r. uchylającego obowiązujący zakaz w stosunku do niektórych rodzajów wyrobów (*opis str. 18-21*).

- 2.6.** W okresie objętym kontrolą nie stwierdzono faktów naruszenia ustawowego zakazu importu azbestu oraz – poza dwoma przypadkami dotyczącymi łącznie 67.020 kg – jego obrotu i wykorzystania (*opis str. 16-17, 23-25*).

Stwierdzono natomiast wielokrotne naruszenie ustawowego zakazu importu wyrobów zawierających azbest.

W okresie od 28 września 1997 r. do 31 grudnia 1999 r. wprowadzono na polski obszar celny co najmniej 196.753 kg wyrobów o kodach PCN² z grupy 6812 wskazujących jednoznacznie, że zawierały azbest, przy czym 64.219 kg wyrobów podlegało całkowitemu zakazowi importu.

Natomiast import wyrobów, które mogły być wprowadzane na polski obszar celny na podstawie wydanych w 1998 i 1999 r. przez Ministra Gospodarki rozporządzeń w sprawie dopuszczenia wyrobów zawierających azbest do produkcji lub do wprowadzenia na polski obszar celny, wyniósł łącznie 132.534 kg. Jednakże w oparciu o analizę dostępnych danych nie było możliwe stwierdzenie, czy wyroby te wprowadzono na polski obszar celny zgodnie z wymogami ww. rozporządzeń (*opis str. 16-17, 25-29*).

Ponadto od dnia wejścia w życie ustawy do końca 1999 r. wprowadzono na polski obszar celny łącznie 31.785.806 kg wyrobów o kodach PCN z grup 6811 i 6813. Z uwagi na fakt, iż powyższe kody PCN nie wskazują jednoznacznie na obecność azbestu, nie było możliwe ustalenie faktycznej ilości wyrobów zawierających azbest – objętych tymi kodami – wprowadzonych na polski obszar celny (*opis str. 16-17, 29-32*).

Należy jednak zaznaczyć, że kontrolą w urzędach celnym objęto tylko odprawy wyrobów, których kod PCN przyjęty w zgłoszeniach celnym wskazywał, że zostały lub mogły zostać wykonane z udziałem azbestu. Poza zakresem badań kontrolnych pozostawały odprawy towarów, które faktycznie zawierały azbest, ale którym nadano w zgłoszeniach celnym inne kody PCN. Ustalenia kontroli wskazują jednak na występujące w tym zakresie nieprawidłowości (*opis str. 32-33*).

- 2.7.** Wyniki kontroli przeprowadzonej w 11 urzędach celnym wskazują, że nienależycie wywiązywały się one z obowiązku egzekwowania przestrzegania ustawowego zakazu importu wyrobów zawierających azbest. Jakkolwiek z przytoczonych wyżej danych wynika, że masa wprowadzonych na polski obszar celny wyrobów jednoznacznie zawierających azbest nie była znaczna, to rodzaj i skala ujawnionych nieprawidłowości

^{2/} klasyfikacja wyrobów zawierających lub mogących zawierać azbest wg Polskiej Scalonej Nomenklatury Towarowej Handlu Zagranicznego PCN omówiona została szerzej na str. 13

wskazuje na możliwość dokonywania w zasadzie niekontrolowanego importu wyrobów z udziałem azbestu.

Do najistotniejszych nieprawidłowości ujawnionych w działalności skontrolowanych urzędów celnych należało:

- dokonywanie odpraw wyrobów, których taryfikacja celna przyjęta w zgłoszeniach wskazywała, iż wykonane zostały na bazie azbestu i objęte były całkowitym zakazem wprowadzania na polski obszar celny (*opis str. 25-26*),
- dokonywanie odpraw celnych wyrobów o kodach PCN 681270 00 0 i 681290 90 0, wymienionych w rozporządzeniach Ministra Gospodarki ustalających wykaz wyrobów dopuszczonych w 1998 i 1999 r. do wprowadzania na polski obszar celny w okresach nieobowiązywania rozporządzeń, bądź bez ustalenia, czy odpowiadają one wyrobom wymienionym w załącznikach do rozporządzeń oraz czy ich przeznaczenie jest zgodne z określonym w tych załącznikach, a w niektórych przypadkach, mimo iż z opisu towaru zawartego w zgłoszeniu celnym wynikało, że przeznaczenie wyrobu jest niezgodne z określonym w załączniku do rozporządzenia (*opis str. 27-29*),
- dokonywanie odpraw i zwalnianie towarów o kodach PCN z grup 6811 i 6813 bez ustalenia, czy zgłaszane do odprawy wyroby nie zawierają azbestu, jak również w przypadkach, gdy z opisu towarów w zgłoszeniach celnych wynikało jednoznacznie, że wyroby wykonane zostały na bazie azbestu (*opis str. 29-30*),
- niekorzystanie z wynikającego z art. 70 Kodeksu celnego uprawnienia do przeprowadzania rewizji celnych zgłaszanych do odprawy wyrobów, ukierunkowanych na stwierdzenie lub wykluczenie występowania azbestu (w szczególności w zakresie wyrobów o kodach PCN z grup 6811 i 6813), w tym połączonych z pobraniem próbek do badań; żaden z kontrolowanych urzędów celnych nie był wyposażony w urządzenia techniczno-laboratoryjne umożliwiające zbadanie towarów pod kątem zawartości azbestu; do stycznia 2000 r. także Centralne Laboratorium Celne w Świdrze z uwagi na brak specjalistycznej aparatury, nie mogło przeprowadzać powyższych badań; urzędy celne miały natomiast możliwość zlecenia badań innym wyspecjalizowanym instytucjom (*opis str. 22, 29-30*).

Spośród zbadanych w toku kontroli 1.661 odpraw celnych towarów objętych w zgłoszeniach celnych kodami PCN wskazującymi, iż wyroby zawierają lub mogą zawierać azbest, jedynie w 3 przypadkach pobrano próbki towaru w celu przeprowadzenia badań pod kątem zawartości azbestu (faktycznie badania wykonano tylko w 2 przypadkach). Stwierdzono również odosobniony przypadek cofnięcia za granicę partii towaru, którego taryfikacja celna wskazywała, iż mógł zostać wykonany na bazie azbestu, a importer nie udokumentował, że przedstawione do odprawy celnej wyroby faktycznie nie zawierają azbestu (*opis str. 29-30*).

- 2.8.** Wszystkie zakłady, które w dniu wejścia w życie ustawy produkowały wyroby azbestowe (wymienione w załączniku nr 2 do ustawy), realizując programy restrukturyzacji zakończyły produkcję z udziałem azbestu w ustawowym terminie, tj. do dnia 28 września 1998 r. Jednakże tylko w jednym zakładzie restrukturyzacja została zakończona, tj. po zaprzestaniu produkcji wyrobów azbestowych dokonano oczyszczenia terenu zakładu z azbestu i uruchomiono produkcję wyrobów nie zawierających azbestu. W pozostałych zakładach nie zdołano w pełni zrealizować programów restrukturyzacji, przy czym stale pogarszająca się sytuacja ekonomiczno-

finansowa dwóch z nich doprowadziła do ogłoszenia upadłości, a trzeci był zagrożony upadłością (*opis str. 34-38*).

- 2.9.** Spośród czterech restrukturyzowanych zakładów, trzy organizowały szkolenia pracowników w związku z przejściem lub planowanym przejściem na produkcję wyrobów bezazbestowych i uzyskały pełną lub częściową refundację poniesionych kosztów szkolenia z byłych rejonowych urzędów pracy. Tylko jeden zakład (b. Zakłady Wyrobów Azbestowo-Cementowych w Wierzbicy) otrzymał refundację całości kosztów szkolenia w trybie art. 6a ustawy o zakazie stosowania wyrobów zawierających azbest, obejmujących także wynagrodzenia szkolonych pracowników i składki na ubezpieczenie społeczne (*opis str. 38*).
- 2.10.** Jeden z zakładów wymienionych w załączniku nr 3 nie przestrzegał ustawowego zakazu produkcji wyrobów zawierających azbest. PP „Gambit” w Lubawce produkowało takie wyroby do 1999 r. (*opis str. 33*).
- 2.11.** Spośród siedmiu skontrolowanych zakładów, które produkowały wyroby zawierające azbest, cztery nie przestrzegały obowiązujących przepisów dotyczących postępowania z odpadami azbestowymi. Stwierdzone nieprawidłowości polegały na braku stosownych zezwoleń na wytwarzanie i składowanie odpadów, niewłaściwym składowaniu odpadów w miejscu ich wytwarzania, niedopełnieniu obowiązku poinformowania właściwych organów o rodzaju i ilości wytworzonych i umieszczonych odpadów na składowisku oraz na nieuiszczaniu lub nieterminowym wnoszeniu opłat z tytułu wytwarzania i składowania odpadów (*opis str. 50-51*).
- 2.12.** Nie wszyscy pracodawcy wywiązywali się z obowiązku przeszkolenia pracowników zatrudnionych przy pracach w kontakcie z azbestem. Spośród 15 skontrolowanych podmiotów, w których zatrudniano osoby przy tego typu pracach, w 7 pracodawcy nie zorganizowali szkoleń w zakresie bezpiecznego postępowania z wyrobami zawierającymi azbest; program takich szkoleń stanowi załącznik do rozporządzenia Ministra Pracy i Polityki Socjalnej z dnia 2 kwietnia 1998 r. (*opis str. 51-52*).
- 2.13.** Nie stwierdzono nieprawidłowości w zakresie wypłaty pracownikom zakładów wymienionych w załącznikach nr 2 i 3 świadczeń z tytułu odpraw i odszkodowań finansowanych ze środków Funduszu Pracy w trybie art. 6b ustawy i art. 2 ustawy o zmianie ustawy o zakazie stosowania wyrobów zawierających azbest. Po wejściu w życie ustawy, 65 byłych pracowników (lub członków ich rodzin) z 6 objętych kontrolą zakładów otrzymało odszkodowania z tytułu stwierdzenia choroby zawodowej. W latach 1998 – 1999 we wszystkich skontrolowanych zakładach prawo do zasiłku przedemerytalnego uzyskało ogółem 859 pracowników, co stanowiło 28,3 % wszystkich zatrudnionych w dniu wejścia w życie ustawy (*opis str. 42-46*).
- 2.14.** Właściciele i zarządcy obiektów i urządzeń budowlanych z zabudowanymi wyrobami zawierającymi azbest w niewielkim stopniu wywiązali się z obowiązku dokonania przeglądów technicznych użytkowanych wyrobów oraz sporządzenia ocen stanu i możliwości ich bezpiecznego użytkowania.

Spośród 34 skontrolowanych podmiotów użytkujących łącznie 477 obiektów i urządzeń budowlanych z zabudowanymi wyrobami zawierającymi azbest, tylko 10 dokonało przeglądów i sporządziło oceny bezpiecznego użytkowania wyrobów dotyczących 87 (18 %) obiektów i urządzeń w terminie określonym rozporządzeniem Ministra Gospodarki, tj. do 31 marca 1999 r. Po upływie powyższego terminu

8 podmiotów dokonało przeglądów i sporządziło oceny wyrobów azbestowych występujących w 247 obiektach (52 %). Natomiast do czasu zakończenia kontroli 16 właścicieli i zarządców użytkujących łącznie 143 (30 %) obiekty i urządzenia nie wykonało w ogóle przeglądów i ocen.

Spośród 18 użytkowników, którzy dokonali przeglądów, tylko 9 przekazało sporządzone oceny (dotyczące ogółem 77 obiektów i urządzeń budowlanych) właściwym powiatowym inspektoratom nadzoru budowlanego.

W wyniku sporządzonych ocen, 7 użytkowników zakwalifikowało wyroby zawierające azbest zabudowane w 102 obiektach do I stopnia pilności, tzn. wymagających niezwłocznego usunięcia lub naprawy. Żaden z tych podmiotów nie podjął jednakże skutecznych działań polegających na usunięciu bądź naprawie wyrobów azbestowych (*opis str. 52-54*).

- 2.15.** Spośród 15 skontrolowanych powiatowych inspektoratów nadzoru budowlanego 6 nie otrzymało żadnej oceny stanu i możliwości bezpiecznego użytkowania wyrobów zawierających azbest, choć z ustaleń kontroli wynikało, że na terenie ich właściwości występowały obiekty, w których zabudowano takie wyroby. Tylko 4 inspektoraty do czasu kontroli wykazały inicjatywę i korzystając z przysługujących im uprawnień podjęły działania (w różnym zakresie) zmierzające do ustalenia właścicieli i zarządców obiektów z zabudowanymi wyrobami azbestowymi, przypominając jednocześnie o obowiązku dokonania przeglądów i ocen takich wyrobów. W efekcie prowadzonej przez NIK kontroli, działania powyższe podjęło dalszych 7 inspektoratów. Spośród skontrolowanych inspektoratów tylko dwa wszczęły łącznie 8 postępowań administracyjnych w sprawie bezpiecznego użytkowania obiektów z wyrobami zawierającymi azbest, w celu wyegzekwowania od ich użytkowników realizacji ciążących na nich obowiązków (*opis str. 56-58*).

- 2.16.** Organy Inspekcji Sanitarnej realizując ustawowy obowiązek sprawowania bieżącego nadzoru sanitarnego podejmowały w różnym zakresie kontrolę przestrzegania warunków zdrowotnych w środowisku pracy, w którym występował azbest uznany za czynnik rakotwórczy. Kontrole takie realizowano w przedsiębiorstwach produkujących wyroby zawierające azbest oraz w zakładach pracy, które stosowały lub wykorzystywały materiały zawierające azbest. Natomiast zarówno wojewódzkie jak i powiatowe stacje sanitarno-epidemiologiczne jedynie w niewielkim zakresie kontrolowały przestrzeganie powyższych warunków przy zabezpieczaniu, naprawie i usuwaniu wyrobów zawierających azbest oraz unieszkodliwianiu odpadów azbestowych. Wynikało to przede wszystkim z faktu, iż stacje sanitarno-epidemiologiczne generalnie nie posiadały rozeznania, które podmioty i kiedy wykonywały powyższe prace (*opis str. 58-60*).

Spośród 20 skontrolowanych stacji sanitarno-epidemiologicznych, tylko jedna (województwo) w planie pracy na 1999 r. uwzględniła zadania związane z wykonywaniem nadzoru nad pracami w kontakcie z azbestem w szczególności przy rozebraniach i remontach obiektów, w których zastosowano azbest (*opis str. 61*).

Z sześciu skontrolowanych wojewódzkich stacji sanitarno-epidemiologicznych tylko w jednym przypadku wojewódzki inspektor sanitarny, korzystając z uprawnienia przewidzianego w art. 12a ustawy o Inspekcji Sanitarnej, polecił uwzględnić w kierunkach działania podległych powiatowych stacji na 1999 r. zadania dotyczące nadzoru nad ww. pracami w kontakcie z azbestem (*opis str. 61*).

Spośród skontrolowanych wojewódzkich stacji sanitarno-epidemiologicznych, 2 nie wydawały w 1998 r. żadnych opinii do zezwoleń wojewodów na wytwarzanie

niebezpiecznych odpadów azbestowych lub na unieszkodliwianie takich odpadów, w tym na ich transport i usuwanie. Pozostałe stacje wydały łącznie 16 opinii (w liczbie od 1 do 10). W 1999 r. wszystkie objęte kontrolą wojewódzkie stacje sanitarno-epidemiologiczne wydały łącznie 62 opinie (w poszczególnych stacjach od 1 do 25) (*opis str. 61*).

3. Uwagi i wnioski

Wyniki kontroli wskazują, że dla osiągnięcia skuteczności ustawy z dnia 19 czerwca 1997 r. o zakazie stosowania wyrobów zawierających azbest i wydanych na jej podstawie aktów wykonawczych, niezbędne jest podjęcie następujących działań ze strony centralnych organów administracji rządowej:

3.1. Rada Ministrów

- 1) Podjęcie działań zmierzających do wydania rozporządzenia w sprawie warunków i trybu wspierania programów restrukturyzacyjnych realizowanych przez zakłady wymienione w załączniku nr 2 do ustawy (ich następców prawnych).
- 2) Dokonanie zmiany przepisów prawnych w zakresie obowiązującej taryfikacji celnej umożliwiającej jednoznaczne klasyfikowanie w zgłoszeniach celnych towarów zawierających azbest (kody PCN z grup 6811 i 6813).

3.2. Ministerstwo Gospodarki

- 1) Przyspieszenie prac nad przygotowaniem kompleksowego programu wycofywania azbestu z gospodarki, stosownie do Rezolucji Sejmu RP z dnia 19 czerwca 1997 r.
Uznając zasadność zakresu przedmiotowego programu, który będzie obejmował m.in. zasady usuwania azbestu, rozwiązania dotyczące składowisk odpadów, zasady wsparcia finansowego z budżetu państwa, jednolity zbiór przepisów, procedur, system kontroli (zakres programu przedstawiony został w odpowiedzi Ministra Gospodarki na wystąpienie pokontrolne NIK), Najwyższa Izba Kontroli uważa za szczególnie istotne opracowanie organizacyjno - finansowego systemu wspierania indywidualnych właścicieli obiektów (przede wszystkim budynków mieszkalnych) w zakresie usuwania wyrobów zawierających azbest (zwłaszcza pokryć dachowych).
- 2) Po wdrożeniu ww. programu dokonywanie okresowych analiz i ocen efektów jego realizacji.
- 3) Podjęcie działań mających na celu rozpowszechnienie informacji o zagrożeniach wynikających z niewłaściwego użytkowania wyrobów azbestowych, przepisach prawnych zobowiązujących do dokonania ocen, czy użytkowanie wyrobów zawierających azbest spełnia wymogi bezpieczeństwa oraz o zasadach bezpiecznego postępowania przy pracach polegających na zabezpieczeniu lub usuwaniu wyrobów azbestowych. Działania te powinny zostać podjęte przed wdrożeniem programu wycofywania azbestu z użytkowania.
- 4) Wydawanie rozporządzeń zawierających wykaz wyrobów dopuszczonych do produkcji lub do wprowadzania na polski obszar celny spośród wyrobów zamieszczonych w załączniku nr 1 do ustawy, w terminie umożliwiającym ich obowiązywanie od początku danego roku.

3.3. Ministerstwo Zdrowia

- 1) Zrealizowanie delegacji ustawowej do wydania rozporządzenia, które stworzy możliwość korzystania przez pracowników i byłych pracowników przedsiębiorstw produkujących w przeszłości wyroby azbestowe z uprawnienia do bezpłatnych leków.
- 2) Opracowanie i wdrożenie systemu nieodpłatnego korzystania z leczenia uzdrowiskowego przez pracowników, którzy byli zatrudnieni przy pracach w kontakcie z azbestem.
- 3) Określenie zasad korzystania przez uprawnione osoby z uprawnienia do bezpłatnych specjalistycznych badań lekarskich.
- 4) Spowodowanie, aby organy podległe Głównemu Inspektorowi Sanitarnemu uwzględniły zadania dotyczące sprawowania nadzoru i kontroli nad realizacją przepisów ustawy o zakazie stosowania wyrobów zawierających azbest i wydanych na jej podstawie aktów wykonawczych. W szczególności istotne jest aby organy Inspekcji Sanitarnej uwzględniły w ramach zapobiegawczego i bieżącego nadzoru sanitarnego w większym niż dotychczas stopniu problematykę przestrzegania warunków zdrowotnych w środowisku pracy przy rozbiórkach i remontach obiektów i urządzeń budowlanych oraz przy usuwaniu i unieszkodliwianiu odpadów azbestowych.

3.4. Główny Urząd Nadzoru Budowlanego

- 1) Egzekwowanie od podległych wojewódzkich i powiatowych inspektoratów nadzoru budowlanego uwzględnienia w bieżącej działalności problematyki bezpiecznego użytkowania wyrobów zawierających azbest, w tym w szczególności sposobu wywiązywania się przez właścicieli i zarządców obiektów z zabudowanymi wyrobami zawierającymi azbest z obowiązku dokonywania przeglądów technicznych tych obiektów i sporządzania ocen stanu i możliwości bezpiecznego użytkowania wyrobów zawierających azbest. Wskazane wydaje się ujednolicenie praktycznej działalności inspekcyjnej w tym zakresie.
- 2) Wykonywanie okresowych analiz działań podejmowanych przez podległe organy nadzoru budowlanego (wymienionych w pkt 1) i ich efektów, w celu dokonania oceny realizacji obowiązków wynikających z rozporządzenia Ministra Gospodarki z dnia 14 sierpnia 1998 r. Uzasadniona jest w tym zakresie współpraca z innymi właściwymi organami, w tym zwłaszcza z Ministerstwem Gospodarki i koordynacja podejmowanych działań.

3.5. Główny Urząd Cel

- 1) Opracowanie i przekazanie podległym urzędom celnym zasad postępowania przy dokonywaniu odpraw celnych towarów zawierających lub mogących zawierać azbest, w celu wyeliminowania możliwości nielegalnego wprowadzania na polski obszar celny wyrobów z udziałem azbestu.
- 2) Zwiększenie nadzoru nad urzędami celnymi w zakresie egzekwowania pozataryfowych ograniczeń przywozowych, wynikających z ustawy o zakazie stosowania wyrobów zawierających azbest.
- 3) Uwzględnienie w programach organizowanych szkoleń w większym zakresie problematyki przestrzegania przepisów ustawy o zakazie stosowania wyrobów zawierających azbest i wydawanych na jej podstawie rozporządzeń Ministra Gospodarki dopuszczających do wprowadzania na polski obszar celny niektóre rodzaje wyrobów.

II. CZĘŚĆ SZCZEGÓŁOWA

1. Charakterystyka stanu prawnego

1.1. W dniu 30 listopada 1994 r. Minister Przemysłu i Handlu wydał, na podstawie art. 79 ust. 2 ustawy z dnia 31 stycznia 1980 r. o ochronie i kształtowaniu środowiska³ rozporządzenie w sprawie wymagań, jakim powinny odpowiadać wyroby ze względu na potrzebę ochrony zdrowia i środowiska⁴. Na podstawie rozporządzenia wprowadzono zakaz stosowania azbestu w ustalonych grupach wyrobów oraz określono terminy, od których zaczynał obowiązywać ten zakaz. W zależności od rodzaju wyrobu zakaz obowiązywał od dnia wejścia w życie rozporządzenia lub od 1 stycznia 1997 r., a po nowelizacjach rozporządzenia (w dniach 18 grudnia 1996 r. i 17 lipca 1997 r.) od 1 lipca 1997 r. i 1 stycznia 1998 r. Przesunięcie terminu obowiązywania zakazu dotyczyło przede wszystkim stosowania azbestu w płytach falistych wykorzystywanych w budownictwie.

W sposób kompleksowy problematykę zakazu obrotu azbestem i wyrobami zawierającymi azbest, wycofywania azbestu z użytkowania oraz stosowania osłon socjalnych dla zwalnianych pracowników zakładów produkujących wyroby azbestowe, uregulowała ustawa z dnia 19 czerwca 1997 r. o zakazie stosowania wyrobów zawierających azbest⁵, która weszła w życie w dniu **28 września 1997 r.** Ustawa przewiduje zakaz wprowadzania na polski obszar celny azbestu i wyrobów zawierających azbest oraz produkcji i obrotu takimi wyrobami i azbestem (*art. 1 ust. 1*). Cztery zakłady wymienione w załączniku nr 2 do ustawy mogły produkować wyroby w postaci płyt falistych azbestowo-cementowych dla budownictwa do 28 września 1998 r. (*art. 2 ust. 1*) i w związku z tym do dnia 28 czerwca 1998 r. nie obowiązywał zakaz wprowadzania na polski obszar celny azbestu, a do dnia 28 marca 1999 r. - obrotu azbestem i wyrobami zawierającymi azbest (*art. 2 ust. 2*).

Wprowadzony ustawą zakaz nie dotyczy wyrobów zawierających azbest i azbestu wymienionych w załączniku nr 1 do ustawy pod warunkiem, że Minister Gospodarki określi na dany rok, w drodze rozporządzenia – na wniosek producenta lub podmiotu wprowadzającego na polski obszar celny wyroby zawierające azbest – wykaz wyrobów dopuszczonych do produkcji lub do wprowadzenia na polski obszar celny spośród wyrobów zamieszczonych w załączniku (*art. 1 ust. 1-3 ustawy*).

1.2. Zakłady wymienione w załączniku nr 2 do ustawy, które w dniu jej wejścia w życie produkowały płyty faliste azbestowo-cementowe, powinny realizować programy restrukturyzacyjne, które mogą być wspierane środkami budżetu państwa określonymi na ten cel w ustawie budżetowej (*art. 3 ust. 1 i 2*). Przepisy ustawy zobowiązały Radę Ministrów do wydania rozporządzenia w sprawie warunków i trybu wspierania programów restrukturyzacyjnych (*art. 3 ust. 3*).

Z dalszych przepisów ustawy wynika, że zakłady realizujące programy restrukturyzacyjne zobowiązane są do przedkładania Ministrowi Gospodarki kwartalnych informacji o przebiegu procesów restrukturyzacyjnych. Minister Gospodarki uzyskał także uprawnienie do wydawania rozporządzeń w sprawie skrócenia zakładom, które nie realizują programu restrukturyzacyjnego, rocznego okresu dopuszczalności produkcji wyrobów zawierających azbest (*art. 3 ust. 1 i 4*).

³/jt. Dz. U. z 1994 r. Nr 49, poz. 196 ze zm.

⁴/Dz. U. Nr 133, poz. 690 ze zm.

⁵/v. przypis nr 1

1.3 Zgodnie z przepisami ustawy pracownikom zakładów wymienionych w załącznikach nr 2 i 3, z którymi rozwiązano stosunek pracy z przyczyn dotyczących zakładu pracy po wejściu w życie ustawy, w przypadku stwierdzenia choroby zawodowej przysługuje jednorazowe odszkodowanie stosownie do przepisów o świadczeniach z tytułu wypadków przy pracy i chorób zawodowych. Odszkodowanie to przysługuje także członkom rodzin pracowników, którzy zmarli wskutek choroby zawodowej. Odszkodowania wypłacane są przez ZUS ze środków budżetu państwa (*art. 5*). Pracownikom przysługuje także prawo do zasiłku przedemerytalnego, jeżeli staż pracy uprawnia ich do emerytury, w tym co najmniej 10 lat byli zatrudnieni w ww. zakładach (*art. 6*).

Ponadto pracownikom, z którymi od 28 września do 31 grudnia 1998 r. rozwiązano stosunek pracy z przyczyn dotyczących zakładu pracy, przysługiwała jednorazowa odprawa ze środków Funduszu Pracy w wysokości wynagrodzenia należnego za 3, 6 lub 12 miesięcy (*art. 6b*). Stosownie do przepisów ustawy z dnia 26 listopada 1998 r. o zmianie ustawy o zakazie stosowania wyrobów zawierających azbest⁶ pracownikom, którzy byli zatrudnieni w ww. zakładach w dniu 28 września 1997 r. przysługiwało również jednorazowe odszkodowanie w wysokości 14.000 zł, 11.400 zł, 7.600 zł i 3.800 zł (w zależności od stażu pracy wynoszącego odpowiednio – 20, 15, 10 i 5 lat) finansowane ze środków Funduszu Pracy (*art. 2*).

Zgodnie z przepisami ustawy, na wniosek pracodawcy, o którym mowa w załączniku nr 2, powiatowy urząd pracy może refundować z Funduszu Pracy koszty szkolenia pracowników przez okres 6 miesięcy, w tym koszty wynagrodzeń z pochodnymi, jeżeli po zakończeniu szkolenia pracownicy zostaną zatrudnieni przez tego samego pracodawcę, zgodnie z kierunkiem szkolenia i przez okres co najmniej 12 miesięcy. Pracodawca, który nie spełni powyższych warunków, zobowiązany jest do zwrotu środków Funduszowi Pracy (*art. 6a*).

Pracownikom i byłym pracownikom zakładów wymienionych w załącznikach nr 2 i 3 do ustawy przysługuje prawo do:

- specjalistycznych badań lekarskich, o których mowa w art. 229 § 5 ustawy z dnia 26 czerwca 1974 r. - Kodeks Pracy⁷,
- bezpłatnego leczenia uzdrowiskowego raz w roku,
- korzystania z bezpłatnych leków w przypadku chorób wywołanych pracą przy azbestie (*art. 7a ust. 1*).

Powyższe uprawnienia finansowane są ze środków budżetu państwa (*art. 7a ust. 2*). Minister Zdrowia zobowiązany został do określenia w rozporządzeniu wykazu przysługujących pracownikom bezpłatnych leków (*art. 7a ust. 3*).

W rozporządzeniu z dnia 3 listopada 1999 r., wydanym na podstawie art. 7 ust. 3 ustawy, Minister Zdrowia określił wzór książeczki badań profilaktycznych dla osoby, która była lub jest zatrudniona w warunkach narażenia zawodowego w zakładach stosujących azbest w procesach technologicznych oraz sposób jej wypełniania i aktualizacji⁸.

1.4. Uprawnienia i obowiązki organów celnych związane z przestrzeganiem zasad i trybu przywozu towarów na polski obszar celny oraz wywozu towarów z polskiego obszaru celnego reguluje ustawa z dnia 9 stycznia 1997 r. Kodeks celny⁹. Organy celne sprawują dozór celny, w ramach którego podejmują wszelkie działania w celu zapewnienia przestrzegania przepisów prawa celnego oraz innych przepisów mających zastosowanie do towarów przywożonych na polski obszar celny lub z niego wywożonych (*art. 3 § 1 pkt 1 ustawy – Kodeks celny*). W

⁶/ Dz. U. Nr 156, poz. 1018

⁷/ j.t. Dz. U. z 1998 r. Nr 21, poz. 94 ze zm.

⁸/ Dz. U. Nr 92, poz. 1061

⁹/ Dz. U. Nr 23, poz. 117 ze zm.

szczegółności organy celne mogą wykonywać kontrolę celną, polegającą m.in. na przeprowadzeniu rewizji celnej (ustalenie rodzaju, ilości, stanu i ocena wartości celnej towaru) i kontroli wymaganych dokumentów (*art. 3 § 1 pkt 5*). Czynności kontroli celnej mogą być wykonywane w każdym miejscu znajdującym się na polskim obszarze celnym i w każdym czasie w celu ustalenia, czy import towaru dokonany został zgodnie z przepisami prawa (*art. 6 § 1 i 2*). Po przyjęciu zgłoszenia celnego organ celny może przystąpić do jego weryfikacji polegającej m.in. na kontroli zgłoszenia i dołączonych do niego dokumentów w celu sprawdzenia prawidłowości danych w nim zawartych oraz rewizji celnej towarów z możliwością pobrania próbek do badań (*art. 70 § 1*). Jeżeli umowy międzynarodowe lub przepisy odrębne zakazują posiadania, rozpowszechniania lub obrotu towarami, organ celny cofa towar za granicę lub na polski obszar celny, chyba że ww. umowy i przepisy przewidują inny sposób postępowania (*art. 58 § 1*).

1.5. Zgodnie z przepisami rozporządzeń Rady Ministrów z dnia 22 grudnia 1998 r., a poprzednio z 13 stycznia 1998 r. i 3 grudnia 1996 r. w sprawie Polskiej Scalonej Nomenklatury Towarowej Handlu Zagranicznego PCN¹⁰, azbest sklasyfikowany został według kodów PCN – 2524 00 30 0 (włókna, płatki lub proszek) i 2524 00 80 0 (pozostałe) w grupie 2524, natomiast wyroby zawierające azbest ujęto w 3 grupach kodów PCN, tj. 6811, 6812 i 6813, przy czym:

- w grupie 6811 obejmującej kody PCN – 6811 10 00 0, 6811 20 11 0, 6811 20 80 0, 6811 30 00 0 i 6811 90 00 0 wyszczególniono wyroby (arkusze faliste, płyty, tafle, rury, przewody i inne) zarówno zawierające azbest (azbestowo-cementowe), jak i wyroby nie zawierające azbestu (celulozowo-cementowe i inne),
- w grupie 6812 obejmującej kody PCN – 6812 10 00 0, 6812 20 00 0, 6812 30 00 0, 6812 40 00 0, 6812 50 00 0, 6812 60 00 0, 6812 70 00 0, 6812 90 10 0 i 6812 90 90 0 wyszczególniono wyłącznie wyroby azbestowe lub materiały i wyroby (włókna obrobione, przędza, sznury, odzież, obuwie, płyty pilśniowe i inne) na bazie azbestu lub azbestu i węgla magnezowego,
- w grupie 6813 obejmującej kody PCN – 6813 10, 6813 10 10 0, 6813 10 90 0, 6813 90 10 0 i 6813 90 90 0 wyszczególniono wyroby (materiały cierne i wyroby z nich) zawierające zarówno azbest jak i inne substancje mineralne.

Poza wyjątkiem ustawowym, który dopuszczał import azbestu na potrzeby produkcji płyt falistych azbestowo-cementowych przez zakłady wymienione w załączniku nr 2 do ustawy, rozporządzenia Ministra Gospodarki z dnia 16 marca 1998 r., 10 lutego 1999 r. i 14 lutego 2000 r.¹¹, wydane na podstawie art. 1 ust. 3 ustawy, w sprawie dopuszczenia wyrobów zawierających azbest do produkcji lub do wprowadzenia na polski obszar celny uchylały zakaz importu azbestu (o kodzie PCN 2524 00 30 0) w okresie od 9 kwietnia do 31 grudnia 1998 r. oraz od 26 marca do 31 grudnia 1999 r. pod warunkiem, iż jego przeznaczenie było zgodne z określonym w tych rozporządzeniach. Wyroby zawierające azbest z grupy kodów PCN 6812 objęte były ustawowym całkowitym zakazem importu, za wyjątkiem kodów – 6812 70 00 0 i 6812 90 90 0, odnośnie których zakaz nie obowiązywał na mocy powyższych aktów wykonawczych Ministra Gospodarki w ww. okresach 1998 i 1999 r., jeżeli rodzajowo odpowiadały wyrobom wymienionym w rozporządzeniach, a ich przeznaczenie było zgodne z przeznaczeniem wskazanym w rozporządzeniach. Całkowitym zakazem wprowadzania na polski obszar celny od dnia wejścia w życie ustawy, tj. od dnia 28 września 1997 r. objęte były również wyroby z grupy kodów PCN 6811 i 6813, jeżeli zawierały azbest.

¹⁰/ odpowiednio: Dz. U. Nr 162, poz. 1137, Dz. U. Nr 11, poz. 37 i Dz. U. Nr 145, poz. 671

¹¹/ odpowiednio: Dz. U. Nr 44, poz. 268, Dz. U. Nr 25, poz. 222 i Dz. U. Nr 15, poz. 188

1.6. Na podstawie art. 4 ust. 1 ustawy o zakazie stosowania wyrobów zawierających azbest Minister Gospodarki wydał w dniu 14 sierpnia 1998 r. rozporządzenie w sprawie sposobów bezpiecznego użytkowania oraz warunków usuwania wyrobów zawierających azbest¹², natomiast Minister Pracy i Polityki Socjalnej w rozporządzeniu z dnia 2 kwietnia 1998 r. - wydanym na podstawie art. 4 ust. 2 ustawy - określił zasady bezpieczeństwa i higieny pracy przy zabezpieczaniu i usuwaniu wyrobów zawierających azbest oraz program szkolenia w zakresie bezpiecznego użytkowania takich wyrobów¹³.

Zgodnie z rozporządzeniem z dnia 14 sierpnia 1998 r. użytkowanie wyrobów zawierających azbest jest możliwe, jeżeli posiadają one gęstość objętościową większą niż 1.000 kg/m³ i w przypadku stwierdzenia braku widocznych uszkodzeń, mogących powodować emisję azbestu do otoczenia (§ 1 ust. 1). W celu stwierdzenia możliwości bezpiecznego użytkowania właściciele oraz zarządcy obiektów i urządzeń z zabudowanymi wyrobami azbestowymi zobowiązani zostali do przeprowadzenia przeglądów technicznych i sporządzenia w terminie do 31 marca 1999 r. oceny ich stanu według wzoru stanowiącego załącznik do rozporządzenia. Jeden egzemplarz oceny należało przedłożyć powiatowemu inspektorowi nadzoru budowlanego, a drugi - przechowywać łącznie z dokumentacją obiektu lub urządzenia (§ 1 ust. 2-4). Usunięciu - na koszt właściciela obiektu lub urządzenia - podlegają natomiast wszystkie wyroby zawierające azbest, które posiadają gęstość objętościową mniejszą niż 1.000 kg/m³ oraz wyroby zakwalifikowane do wymiany wskutek nadmiernego zużycia, zgodnie z przeprowadzoną oceną ich stanu (§ 4).

Rozporządzenie określa również szczegółowo warunki bezpiecznego użytkowania wyrobów zawierających azbest (§ 2 ust. 1 pkt 1 i ust. 2), wymagania dotyczące sposobu wykonywania prac polegających na usuwaniu, naprawie lub zabezpieczaniu wyrobów (§ 5 ust. 1-3, § 6) oraz obowiązki wykonawców takich prac (§ 3 ust. 1 i 2, § 5 ust. 5, § 6 ust. 4).

Rozporządzenie z dnia 2 kwietnia 1998 r. reguluje zasady i sposób wykonywania prac rozbiórkowych lub innych polegających na usuwaniu wyrobów azbestowych oraz określa związane z ww. pracami obowiązki pracodawcy, w szczególności w zakresie bezpieczeństwa i higieny pracy (§§ 1 - 11). Rozporządzenie określa również wymagania obowiązujące przy pakowaniu, transporcie i składowaniu usuniętych wyrobów i innych materiałów z zawartością azbestu (§§ 12 - 14). W załączniku nr 2 do rozporządzenia określono program szkolenia w zakresie bezpiecznego użytkowania wyrobów zawierających azbest.

1.7. Przepisy rozporządzenia Ministra Ochrony Środowiska, Zasobów Naturalnych i Leśnictwa z dnia 24 grudnia 1997 r. w sprawie klasyfikacji odpadów¹⁴ określają, iż odpady zawierające azbest są odpadami niebezpiecznymi w rozumieniu ustawy z dnia 27 czerwca 1997 r. o odpadach¹⁵.

Ustawa ta przewiduje obowiązek uzyskania zezwolenia starosty (przed 1 stycznia 1999 r. - zezwolenia wojewody), wydanego po zasięgnięciu opinii wójta, burmistrza lub prezydenta miasta oraz wojewódzkiego inspektora sanitarnego, na wytwarzanie odpadów niebezpiecznych oraz na ich usuwanie, w tym na transport, wykorzystywanie lub unieszkodliwianie (art. 8 ust. 1, art. 9 ust. 1 i 2, art. 11 ust. 3). W przypadku naruszenia przepisów ustawy lub nieprzestrzegania warunków określonych w zezwoleniu przez wytwarzającego odpady lub odbiorcę odpadów, organ wydający zezwolenie - jeżeli uprzednie wezwanie do niezwłocznego zaniechania naruszeń było bezskuteczne - może je cofnąć bez

¹²/ Dz. U. Nr 138, poz. 895

¹³/ Dz. U. Nr 45, poz. 280

¹⁴/ Dz. U. Nr 162, poz. 1135

¹⁵/ Dz. U. Nr 96, poz. 592 ze zm.

odszkodowania (*art. 9 ust. 3-6 i art. 11 ust. 6-9*). Przepisy ustawy zobowiązują wytwarzających odpady i odbiorców odpadów do prowadzenia ich ilościowej i jakościowej ewidencji, zgodnie z przyjętą klasyfikacją odpadów oraz listą odpadów niebezpiecznych (*art. 13*). Odpady niebezpieczne podlegają umieszczeniu na składowiskach odpadów niebezpiecznych lub, jeżeli jest to niemożliwe, na wydzielonych częściach innych składowisk, po uprzednim uzyskaniu zezwolenia starosty wydanym w uzgodnieniu z wójtem, burmistrzem lub prezydentem miasta (*art. 23 ust. 1-3*). Przed wejściem w życie przepisów reformujących administrację publiczną zezwolenie takie wydawał wojewoda w uzgodnieniu z wymienionymi organami.

W przepisach ustawy o odpadach uregulowano także kwestie opłat za umieszczenie odpadów na składowisku oraz za czas ich składowania (*art. 26 - 28, art. 31 - 36, art. 41*), udzielania marszałkowi województwa oraz innym organom informacji o rodzaju i ilości umieszczonych na składowisku odpadów oraz o czasie ich składowania (*art. 29 ust. 1, art. 33 ust. 2*), kar za składowanie odpadów w miejscu na ten cel nie przeznaczonym lub niezgodnie z wymaganiami określonymi w decyzji o pozwoleniu na budowę składowiska odpadów (*art. 37-41*).

Szczegółowe zasady usuwania, wykorzystywania i unieszkodliwiania odpadów niebezpiecznych określił Minister Gospodarki w rozporządzeniu z dnia 21 października 1998 r.¹⁶ wydanym na podstawie art. 14 ust. 5 ustawy o odpadach.

Na podstawie art. 30 ust. 1 ww. ustawy, Rada Ministrów w rozporządzeniu z dnia 22 grudnia 1998 r. ustaliła stawki opłat za umieszczenie odpadów na składowisku oraz roczne stawki za składowanie odpadów¹⁷. Wcześniej obowiązywały w tym zakresie przepisy rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 30 grudnia 1997 r.¹⁸

Na podstawie ww. ustawy (*art. 13 ust. 3*) Minister Ochrony Środowiska, Zasobów Naturalnych i Leśnictwa wydał w dniu 12 września 1998 r. rozporządzenie w sprawie wzorów dokumentów stosowanych na potrzeby ewidencji odpadów oraz służących do przekazywania informacji o rodzaju i ilości odpadów umieszczonych na składowisku i o czasie ich składowania¹⁹.

Przed dniem wejścia w życie ustawy o odpadach, tj. do 31 grudnia 1997 r. zasady postępowania z odpadami, kwestie dotyczące opłat za składowanie odpadów i wymierzania kar pieniężnych za składowanie odpadów w miejscu do tego nie przeznaczonym regulowały przepisy ustawy z dnia 31 stycznia 1980 r. o ochronie i kształtowaniu środowiska²⁰ i wydane na jej podstawie rozporządzenia Rady Ministrów: z dnia 30 września 1980 r. w sprawie ochrony środowiska przed odpadami i innymi zanieczyszczeniami oraz utrzymania czystości i porządku w miastach i wsiach²¹, z dnia 27 grudnia 1993 r. w sprawie opłat za gospodarcze korzystanie ze środowiska i wprowadzanie w nim zmian²², z dnia 20 czerwca 1995 r. w sprawie wysokości, zasad i trybu nakładania kar pieniężnych za nieprzestrzeganie wymagań ochrony środowiska oraz współczynników różnicujących wysokość kar

¹⁶/ Dz. U. Nr 145, poz. 942

¹⁷/ Dz. U. Nr 162, poz. 1128

¹⁸/ Dz. U. Nr 162, poz. 1116

¹⁹/ Dz. U. Nr 121, poz. 794

²⁰/ v. przypis nr 3

²¹/ Dz. U. Nr 24, poz. 91 ze zm.

²²/ Dz. U. Nr 133, poz. 638 ze zm.

pieniężnych²³ oraz obowiązujące wcześniej w tym zakresie rozporządzenie z dnia 23 grudnia 1987 r.²⁴

1.8. Polska jest stroną Konwencji Bazylejskiej o kontroli transgranicznego przemieszczania i usuwania odpadów niebezpiecznych²⁵. W myśl konwencji odpady zawierające azbest są odpadami niebezpiecznymi. Konwencja szczegółowo reguluje zasady międzynarodowego obrotu odpadami niebezpiecznymi oraz określa obowiązki stron, w tym m.in. obowiązek ograniczenia do minimum odpadów niebezpiecznych i innych (*art. 4 ust. 2 lit. a*), unikania zanieczyszczeń odpadami niebezpiecznymi i innymi, a w przypadku zaistnienia takiego zanieczyszczenia - aby jego skutki dla zdrowia człowieka i środowiska zostały zminimalizowane (*art. 4 ust. 2 lit. c*). Konwencja zobowiązuje również strony do współpracy na rzecz udoskonalenia i osiągnięcia bezpiecznej dla środowiska gospodarki odpadami niebezpiecznymi i innymi, wyznaczając formy tej współpracy (*art. 10 ust. 1*).

1.9. Obowiązki i uprawnienia organów Inspekcji Sanitarnej w zakresie zapobiegawczego i bieżącego nadzoru sanitarnego oraz organów nadzoru budowlanego w toku kontroli przestrzegania przepisów prawa budowlanego regulują ustawy: z 14 marca 1985 r. o Inspekcji Sanitarnej²⁶ i z 7 lipca 1994 r. - Prawo budowlane²⁷.

2. Ważniejsze ustalenia kontroli

2.1. Przestrzeganie zakazu wprowadzania na polski obszar celny azbestu i wyrobów zawierających azbest

2.1.1. Import azbestu i wyrobów zawierających azbest

Minister Gospodarki na podstawie art. 1 ust. 3 ustawy o zakazie stosowania wyrobów zawierających azbest (zwanej dalej ustawą z dnia 19 czerwca 1997 r.), wydał w dniach 16 marca 1998 r., 10 lutego 1999 r. i 14 lutego 2000 r. rozporządzenia w sprawie dopuszczenia wyrobów zawierających azbest do produkcji lub do wprowadzenia na polski obszar celny (zwane dalej – odpowiednio – rozporządzeniami Ministra Gospodarki z 1998, 1999, 2000 r.). Każde z rozporządzeń wydane zostało po analizie składanych przez zainteresowane podmioty wniosków zawierających uzasadnienie konieczności dalszego stosowania lub produkcji określonych wyrobów. Wszystkie zamieszczone w załącznikach do rozporządzeń wyroby azbestowe dopuszczone do importu lub produkcji, wymienione zostały we wnioskach, tj. nie wystąpiła sytuacja, iż w załączniku umieszczono wyrób, który nie był objęty złożonym uprzednio wnioskiem importera bądź producenta.

Badania kontrolne wykazały, że w końcu 1997 r. do Ministerstwa Gospodarki stosowne wnioski złożyło 7 podmiotów zainteresowanych importem azbestu i określonych wyrobów zawierających azbest lub produkcją takich wyrobów w 1998 r., w II połowie 1998 r. wnioski (dotyczące wydania rozporządzenia na 1999 r.) złożyło 5 podmiotów, zaś o wydanie przedmiotowego rozporządzenia obowiązującego w 2000 r. wystąpiły 4 podmioty.

Analiza wydawanych corocznie przez Ministra Gospodarki aktów prawnych prowadzi do wniosku, że w kolejnych latach stopniowo ograniczano rodzaj wyrobów azbestowych dopuszczonych do wprowadzania na polski obszar celny lub do produkcji.

²³/ Dz. U. Nr 79, poz. 399

²⁴/ j.t. Dz. U. z 1991 r. Nr 89, poz. 404

²⁵/ Dz. U. z 1995 r. Nr 19, poz. 88

²⁶/ j.t. Dz. U. z 1998 r. Nr 90, poz. 575 ze zm.

²⁷/ Dz. U. Nr 89, poz. 414 ze zm.

Przedmiotowe rozporządzenia wchodziły w życie w okresie marzec – kwiecień poszczególnych lat, co powodowało, że istniały okresy, w których obowiązywał całkowity zakaz wprowadzania na polski obszar celny wyrobów zawierających azbest. Wówczas mógł mieć miejsce niekontrolowany import wyrobów.

Ilości wprowadzonego na polski obszar celny azbestu i wyrobów zawierających lub mogących zawierać azbest w latach 1996 – 1999 przedstawia poniższe zestawienie²⁸.

Rok	Ilość wprowadzonego na polski obszar celny azbestu, kod PCN 252430000 (w kg)	Ilość wprowadzonych na polski obszar celny wyrobów zawierających lub mogących zawierać azbest, wg poszczególnych grup kodów PCN (w kg)		
		6811	6812	6813
1996	15.708.336	37.717.691	494.782	2.826.243
1997	23.169.208	36.332.935	56.520	2.892.418
w tym od 28.09.1997	5.235.785	3.345.482	25.288	886.032
1998	9.688.014	10.910.669	104.506	2.956.658
w tym od 28.06.1998	6.400			
1999	24.400	11.696.817	66.959	1.990.148

Znaczne zwiększenie importu azbestu w 1997 r. w stosunku do 1996 r. (o 47,5 %) związane było z trwającymi pracami nad projektem ustawy z dnia 19 czerwca 1997 r. i przewidywanym wprowadzeniem zakazu importu azbestu. Od dnia 28 czerwca 1998 r. (tj. po upływie terminu, do którego dopuszczalny był import azbestu na potrzeby produkcji płyt azbestowo-cementowych przez zakłady wymienione w załączniku nr 2 do ustawy) do końca 1999 r. wprowadzono na polski obszar celny 30.800 kg azbestu.

Od dnia wejścia w życie zakazu importu wyrobów zawierających azbest (28 września 1997 r.) do 31 grudnia 1999 r. wprowadzono na polski obszar celny łącznie 31.785.806 kg wyrobów, których klasyfikacja celna wskazywała (kody PCN z grup 6811 i 6813), że zawierają lub mogą zawierać azbest. W 1999 r. w porównaniu do 1998 r. import wyrobów o kodach PCN z grupy 6811 zwiększył się o 7 %, natomiast import wyrobów z grupy 6813 zmniejszył się o 32,7 %.

W okresie od 28 września 1997 r. do końca 1999 r. wprowadzono na polski obszar celny 196.753 kg wyrobów o kodach PCN z grupy 6812 wskazujących jednoznacznie, iż wykonane zostały na bazie azbestu. Import tych wyrobów w 1999 r. zmniejszył się o 36 % w porównaniu do 1998 r.

Wykazany w zestawieniu od dnia wejścia w życie ustawy z dnia 19 czerwca 1997 r. import 14.948.199 kg azbestu i łącznie 31.982.559 kg wyrobów zawierających lub mogących

^{28/} zestawienie opracowano na podstawie danych uzyskanych w trakcie kontroli z Centrum Informatyki Handlu Zagranicznego w Warszawie

zawierać azbest zrealizowany został w wyniku 23.891 odpraw celnych dokonanych przez wszystkie urzędy celne.

Wprowadzony na polski obszar celny od 28 września 1997 r. do końca 1999 r. azbest wykorzystany został, z nielicznymi wyjątkami, zgodnie z przepisami tej ustawy oraz rozporządzeń Ministra Gospodarki z 1998 i 1999 r. (*szczególne str. 24-25*).

Mając na uwadze, iż kody PCN z grup 6811 i 6813 nie wskazują jednoznacznie na zawartość azbestu, nie było możliwe określenie faktycznej ilości wyrobów zawierających azbest – objętych kodami z ww. grup PCN – wprowadzonych na polski obszar celny. Z ustaleń kontroli przeprowadzonych w tym zakresie w urzędach celnych wynika, iż występowały istotne nieprawidłowości przy dokonywaniu odpraw celnych wyrobów o powyższych kodach PCN (*szczególne str. 29-30*).

Od dnia obowiązywania ustawowego zakazu, spośród 196.753 kg wyrobów dopuszczonych na polski obszar celny objętych kodami PCN z grupy 6812, 38.840 kg o kodach 6812 10 00 0, 6812 20 00 0, 6812 30 00 0, 6812 40 00 0, 6812 50 00 0, 6812 60 00 0 i 6812 90 10 0, podlegało całkowitemu zakazowi importu. W 1997 r. (od 28 września) import ww. wyrobów wyniósł 13.233 kg, w 1998 r. – 23.057 kg, a w 1999 r. – 2.550 kg. Pozostała ilość wyrobów z tej grupy (157.913 kg) objęta została kodami PCN 681270 00 0 i 681290 90 0, które to wyroby mogły być wprowadzane na polski obszar celny na podstawie wydanych przez Ministra Gospodarki rozporządzeń z dnia 16 marca 1998 r. i 10 lutego 1999 r.

Poniższe zestawienie prezentuje wielkość importu wyrobów o kodach PCN 681270 00 0 i 681290 90 0 w okresie od 28 września 1997 r. do 31 grudnia 1999 r. z wyróżnieniem ilości wyrobów w okresach braku rozporządzeń Ministra Gospodarki z 1998 i 1999 r.

Rok	Ilość (w kg) wprowadzonych na polski obszar celny wyrobów o kodach PCN:	
	681270000	681290900
1997 (od 28.09.)	7.946	4.109
1998	62.003	19.446
w tym od 1.01. do 8.04.1998	397	6.273
1999	39.001	25.408
w tym od 1.01. do 25.03.1999	377	6.277

Z zestawienia wynika, że towary o powyższych kodach PCN importowano w okresach nieobowiązywania rozporządzeń, tj. w 1997 r., od 1 stycznia do 8 kwietnia 1998 r. i od 1 stycznia do 25 marca 1999 r. (łącznie w ilości 25.379 kg). Na podstawie posiadanych danych nie było natomiast możliwe stwierdzenie, czy import tych wyrobów w 1998 i 1999 r., po wejściu w życie ww. aktów prawnych, zrealizowany został w pełni zgodnie z wymogami rozporządzeń w zakresie docelowego przeznaczenia tych wyrobów. Wyniki kontroli przeprowadzonej w 11 urzędach celnych wskazują jednak, iż przy wprowadzaniu powyższych wyrobów na polski obszar celny w znacznym stopniu nie przestrzegano przepisów przedmiotowych rozporządzeń.

Ponadto, w świetle ustaleń kontroli, nie można uznać zgromadzonych danych statystycznych dotyczących wielkości importu wyrobów o kodach PCN z grupy 6812 za w pełni miarodajne. Stwierdzono bowiem, że w urzędach celnych dokonywano odpraw celnych wyrobów, które faktycznie nie zawierały azbestu, a którym błędnie nadawano w zgłoszeniach celnych ww. kody PCN (*szczegóły str. 25-29*).

2.1.2. Sprawowanie nadzoru przez Główny Urząd Cel

Egzekwowanie przestrzegania przepisów ustawy z dnia 19 czerwca 1997 r. spoczywa na organach celnych, które sprawują dozór celny, tj. podejmują wszelkie działania w celu zapewnienia przestrzegania przepisów prawa celnego oraz innych przepisów mających zastosowanie do towarów przywożonych na polski obszar celny lub z niego wywożonych (art. 3 § 1 pkt 1 ustawy z dnia 9 stycznia 1997 r. – Kodeks celny).

Z kontroli doraźnej przeprowadzonej w Głównym Urzędzie Cel wynika, że urząd ten nie uczestniczył w procesie przygotowania projektu ustawy z dnia 19 czerwca 1997 r. Uchwalenie tej ustawy bez przeprowadzenia konsultacji z GUC miało negatywny wpływ na terminowe przygotowanie się organów administracji celnej do jej egzekwowania na przejściach granicznych. Dopiero w dniu 10 września 1997 r., tj. już po opublikowaniu ustawy, GUC wystąpił do Ministerstwa Gospodarki o potwierdzenie terminów wejścia w życie zakazów dotyczących wprowadzania na polski obszar celny azbestu i wyrobów zawierających azbest, co wiązało się – zdaniem GUC – z potrzebą przekazania urzędowi celnemu odpowiednich dyspozycji w zakresie kontroli przywozu z zagranicy azbestu i wyrobów zawierających azbest. Ponadto w dniu 1 października 1997 r. GUC zwrócił się do Ministerstwa Gospodarki o wyjaśnienie m.in. wątpliwości związanych z tym, czy zawieszenie do 28 czerwca 1998 r. zakazu wprowadzania na polski obszar celny azbestu na potrzeby produkcji płyt falistych azbestowo-cementowych dla budownictwa przez wymienione w ustawie zakłady, dotyczy tylko przywozu dokonywanego przez producentów ww. wyrobów, czy też także realizowanego przez firmy pośredniczące deklarujące, że importowany azbest przeznaczony jest dla tychże producentów.

W dniu 14 listopada 1997 r., tj. dopiero po upływie 44 dni od wejścia w życie ustawy z dnia 19 czerwca 1997 r., przekazany został do wszystkich urzędów celnych Komunikat Nr 105 Prezesa GUC w sprawie wprowadzania na polski obszar celny azbestu i wyrobów zawierających azbest, zawierający wytyczne dotyczące stosowania przepisów ustawy, uwzględniające również stanowisko Ministerstwa Gospodarki w sprawach podnoszonych przez GUC.

- *W Komunikacie wskazano m.in., że:*
 - *od dnia 28 września 1997 r. zakazane jest wprowadzanie na polski obszar celny azbestu i wszystkich wyrobów zawierających azbest z wyjątkiem tych, w odniesieniu do których Minister Gospodarki uchylił zakaz w drodze rozporządzenia wydanego na podstawie art. 1 ust. 3 ustawy,*
 - *zakaz wprowadzania na polski obszar celny azbestu i wyrobów zawierających azbest dotyczy towarów odprawianych ostatecznie i przywożonych na czas oznaczony, w tym także towarów przeznaczonych do złożenia w składzie celnym i wprowadzonych do wolnego obszaru celnego,*
 - *do 28 czerwca 1998 r. na podstawie art. 2 ust. 2 ustawy może być wprowadzony na polski obszar celny azbest (bez względu na postać, w jakiej jest przywożony) z przeznaczeniem dla producentów wymienionych w załączniku nr 2 do ustawy; jeżeli producenci uprawnieni do wprowadzania na polski obszar celny azbestu*

dokonyją przywozu za pośrednictwem innych podmiotów, dowodem, że azbest jest przeznaczony do produkcji przez uprawnionego producenta płyt falistych azbestowo – cementowych dla budownictwa, może być kserokopia umowy dotyczącej przywozu azbestu, zawartej pomiędzy producentem zwolnionym z zakazu, a firmą importującą, łącznie z oryginałem oświadczenia producenta, że dana dostawa (określona ilość) jest przeznaczona do produkcji dozwolonej przez ustawę.

W latach 1998 – 2000 Główny Urząd Celný opiniował projekty wydawanych przez Ministra Gospodarki rozporządzeń w sprawie dopuszczenia wyrobów zawierających azbest do produkcji lub do wprowadzania na polski obszar celny.

Przedstawione przez GUC uwagi do projektów ww. rozporządzeń wydanych w 1998 i 1999 r. dotyczyły przede wszystkim kwestii redakcyjnych związanych z przestrzeganiem wymogów techniki legislacyjnej oraz zmierzały do zapewnienia zgodności zapisów z obowiązującą taryfikacją celną. W przedstawionej przez GUC opinii do projektu rozporządzenia wydanego w 2000 r. zaproponowano wyeliminowanie z załącznika do rozporządzenia opisu przeznaczenia wyrobu, gdyż – zdaniem GUC – organy celne nie są w stanie skutecznie kontrolować, jakie jest faktyczne przeznaczenie wyrobu.

GUC w dniach 16 kwietnia 1998 r. i 8 kwietnia 1999 r. przekazał do urzędów celnych informacje o opublikowaniu w 1998 i w 1999 r. wyżej powołanych rozporządzeń Ministra Gospodarki w sprawie dopuszczenia wyrobów zawierających azbest do produkcji lub do wprowadzania na polski obszar celny.

- *W pismach GUC informujących o opublikowaniu przedmiotowych rozporządzeń Ministra Gospodarki wskazano, że każdy podmiot może wprowadzić na polski obszar celny wyroby wymienione w rozporządzeniach, a nie tylko zakłady wykorzystujące takie wyroby w procesie produkcji. W piśmie dotyczącym rozporządzenia wydanego w 1998 r., GUC zwrócił również uwagę na konieczność badania przez urzędy celne dokonujące odpraw wymienionych w rozporządzeniu wyrobów, czy przeznaczenie tych wyrobów odpowiada przeznaczeniu określönemu w rozporządzeniu. Wskazano także, że zgłaszający może zostać zobowiązany przez organ celny, na podstawie art. 180 § 2 ustawy z dnia 29 sierpnia 1997 r. Ordynacja podatkowa²⁹, do złożenia, pod groźbą odpowiedzialności karnej, oświadczenia dotyczącego celu przywozu towaru.*

W 1999 r. GUC przekazał do urzędów celnych opracowania pn. „Wyciąg z przepisów dotyczących ograniczeń pozataryfowych w zakresie obrotu towarowego z zagranicą” (wg stanu na dzień 1 listopada 1999 r.) oraz „Wykaz ograniczeń pozataryfowych” (wg stanu na dzień 1 października 1999 r.). W powyższych opracowaniach wskazano przepisy ustawy o zakazie stosowania wyrobów zawierających azbest i rozporządzenia Ministra Gospodarki z dnia 10 lutego 1999 r. (w pierwszym z wymienionych opracowań) oraz przytoczono ich treść.

W latach objętych kontrolą GUC przeprowadził 12 szkoleń dotyczących m.in. zmian celnych i podatkowych, przepisów wykonawczych do Kodeksu celnego oraz ograniczeń pozataryfowych. W tematyce szkoleń dotyczących regulacji celnych pozataryfowych przeprowadzonych w 1998 (8 szkoleń) i 1999 r. (3 szkolenia) uwzględniono również przepisy ustawy o zakazie stosowania wyrobów zawierających azbest i rozporządzeń wykonawczych Ministra Gospodarki dopuszczających wyroby zawierające azbest do produkcji i do wprowadzania na polski obszar celny. W prowadzonych szkoleniach wzięło udział 559 pracowników administracji celnej. W przeważającej większości byli to kierownicy zmian z urzędów celnych, zobowiązani do przeprowadzenia podobnych szkoleń w jednostkach macierzystych.

²⁹/ Dz. U. Nr 137, poz. 926 ze zm.

Pozytywnie oceniając podjęte przez GUC działania zmierzające do przygotowania urzędów celnych do przestrzegania przepisów ustawy z dnia 19 czerwca 1997 r. i wydawanych corocznie na jej podstawie rozporządzeń Ministra Gospodarki, uznać jednak należy, iż działania te nie były wystarczające³⁰. Poza zainteresowaniem GUC pozostawała bowiem kwestia dokonywania odpraw celnych wyrobów objętych w zgłoszeniach celnych kodami PCN z grupy 6811 i 6813, tj. zgodnie z obowiązującymi przepisami Polskiej Scalonej Nomenklatury Towarowej Handlu Zagranicznego wykonanymi zarówno na bazie azbestu, jak i innych substancji mineralnych. Z tego względu zachodziła potrzeba opracowania przez GUC wytycznych, zaleceń itp. dla wszystkich urzędów celnych wskazujących na konieczność przeprowadzania wnikliwych kontroli zgłoszeń celnych dotyczących wyrobów objętych kodami z ww. grup PCN, jak również na celowość korzystania z uprawnienia do przeprowadzania rewizji celnej towarów połączonej z pobraniem próbek do badań w celu ustalenia faktycznego składu surowcowego wyrobów.

W okresie objętym kontrolą GUC nie sprawował wystarczającego nadzoru nad przestrzeganiem przez urzędy celne przepisów ustawy o zakazie stosowania wyrobów zawierających azbest i wydanych na jej podstawie rozporządzeń Ministra Gospodarki w sprawie dopuszczenia w 1998 i 1999 r. wyrobów zawierających azbest do produkcji lub do wprowadzania na polski obszar celny, a zatem w tym zakresie nie wykonywał właściwie swoich obowiązków wynikających z przepisu art. 280 pkt 4 ustawy z dnia 9 stycznia 1997 r. Kodeks celny (Dz. U. z 1997 r. Nr 23, poz. 117 ze zm.), stanowiącego, że do podstawowych zadań Prezesa GUC należy sprawowanie nadzoru nad organami celnymi³¹. GUC nie dysponował bowiem w ogóle danymi dotyczącymi importu azbestu i wyrobów zawierających azbest w latach 1997-1998. Począwszy od 1 stycznia 1999 r. GUC gromadzi dane dotyczące dokonywanych odpraw ww. towarów w oparciu o informacje przekazywane przez Główny Urząd Statystyczny. Dysponując nawet w tak ograniczonym zakresie bazą danych, GUC nie wykonywał jednakże żadnych analiz zmierzających w szczególności do ustalenia, czy miały miejsce przypadki wprowadzania na polski obszar celny azbestu i wyrobów zawierających azbest. W związku z tym nie dokonywał również ustaleń i nie posiadał rozeznania, w jakim zakresie dopuszczano na polski obszar celny wyroby z naruszeniem ustawowego zakazu, a na ile import zrealizowany został zgodnie z przepisami rozporządzenia Ministra Gospodarki z 1999 r. uchylającego w stosunku do niektórych rodzajów wyrobów obowiązujący zakaz.

Krytyczna ocena dotyczy zwłaszcza faktu, iż GUC nie zapewnił sobie, w ramach sprawowanego nadzoru, dopływu informacji z urzędów celnych odnośnie dokonywanych odpraw azbestu i wyrobów zawierających azbest, których analiza mogłaby stanowić podstawę do podjęcia odpowiednich działań w przypadkach stwierdzenia nieprawidłowości w zakresie egzekwowania przez organy celne przepisów ustawy o zakazie stosowania wyrobów zawierających azbest.

Z ustaleń kontroli przeprowadzonej w Ministerstwie Gospodarki wynika, że ministerstwo otrzymywało informacje o niekontrolowanym imporcie wyrobów

³⁰/ wykonywanie obowiązków dotyczących wdrażania zasad i trybu postępowania w zakresie wykonywania przez urzędy celne pozataryfowych ograniczeń przywozu i wywozu towarów wynikających z przepisów odrębnych należy do Departamentu Środków Taryfowych i Pozataryfowych (§ 13 pkt 12 Regulaminu organizacyjnego GUC z dnia 9 lutego 1998 r.)

³¹/ sprawowanie nadzoru nad wykonywaniem przez urzędy celne pozataryfowych ograniczeń przywozu i wywozu towarów wynikających z przepisów odrębnych należy do podstawowych zadań Departamentu Środków Taryfowych i Pozataryfowych GUC (§ 13 pkt 12 Regulaminu organizacyjnego GUC z dnia 9 lutego 1998 r.); z regulaminu organizacyjnego ww. Departamentu wynika, że zadania w tym zakresie realizuje Wydział Środków Pozataryfowych, który w szczególności nadzoruje wykonywanie przez jednostki organizacyjne administracji celnej przepisów o obrocie odpadami i azbestem

zawierających azbest. W szczególności, w dniu 10 września 1999 r. organizacje związkowe „branży azbestowej” (z 5 zakładów, które w przeszłości produkowały wyroby zawierające azbest) wraz z ich wspólnym reprezentantem – Krajową Sekcją Pracowników i Byłych Pracowników Branży Azbestowej ZZ Konfederacja Pracy, wystąpiły m.in. do Ministra Gospodarki z petycją o zmianę rozporządzenia z dnia 10 lutego 1999 r. w sprawie dopuszczenia wyrobów zawierających azbest do produkcji lub do wprowadzania na polski obszar celny uzasadniając, iż rozporządzenie to „(.....) czyni z zakazu iluzję. Z naszych informacji wynika, że czeskie zakłady przetwarzające azbest eksportują praktycznie bez ograniczeń do Polski wyroby azbestowe”. Ponadto w interpelacji poselskiej z 20 września 1999 r. w sprawie przyczyn wydania ww. rozporządzenia Ministra Gospodarki sygnalizowano, iż prawdopodobnie ma miejsce nielegalny import wyrobów azbestowych. Ministerstwo Gospodarki pismem z dnia 24 września 1999 r. poinformowało o powyższym Główny Urząd Cel.

GUC nie podjął skutecznych działań zmierzających do wyjaśnienia kwestii niekontrolowanego przywozu do kraju wyrobów azbestowych z Republiki Czeskiej. W dniu 8 listopada 1999 r. przesłał do Ministerstwa Gospodarki – nie dokonując uprzednio w tym zakresie żadnych ustaleń w urzędach celnych – pismo informujące, iż nie posiada informacji potwierdzających próby nielegalnego wprowadzania wyrobów azbestowych na polski obszar celny oraz zawierające prośbę o przekazanie danych świadczących o niezgodnym z obowiązującymi przepisami imporcie wyrobów. Ponadto w dniu 15 listopada 1999 r. GUC poinformował wszystkie urzędy celne o treści przekazanego przez Ministerstwo Gospodarki pisma. Krytycznie należy ocenić, iż GUC zaniechał zebrania informacji czy i jakie działania podjęły urzędy celne w następstwie przekazanej informacji i jakie były ich efekty.

2.1.3. Działania urzędów celnych zapobiegające nielegalnemu wprowadzaniu na polski obszar celny azbestu i wyrobów zawierających azbest

1) Z ustaleń kontroli przeprowadzonej w 11 urzędach celnych (spośród 19 istniejących) wynika, że w żadnym urzędzie nie zorganizowano ogólnego szkolenia dla funkcjonariuszy celnych zatrudnionych w podległych urzędowi jednostkach organizacyjnych, tj. w oddziałach i posterunkach celnych. Poszczególne urzędy przekazywały na bieżąco wszystkim jednostkom organizacyjnym otrzymywane z GUC pisma dotyczące problematyki wynikającej z ustawy z dnia 19 czerwca 1997 r. oraz rozporządzeń Ministra Gospodarki z 1998 i z 1999 r.

Przepisy ustawy oraz ww. rozporządzeń Ministra Gospodarki były przedmiotem szkoleń (narań, odpraw) organizowanych w poszczególnych oddziałach i posterunkach celnych skontrolowanych urzędów, za wyjątkiem Urzędu Celnego w Katowicach.

- *Spośród 18 zewnętrznych jednostek organizacyjnych podległych **Urzędowi Celnemu w Katowicach**, w 15 zorganizowano w latach 1998 – 1999 jednostkowe szkolenia na temat pozataryfowych ograniczeń przywózowych, jednakże z dokumentacji dotyczącej tych szkoleń nie wynika aby ich przedmiotem była problematyka wynikająca z ustawy i rozporządzeń Ministra Gospodarki z dnia 16 marca 1998 r. i z 10 lutego 1999 r. Jeszcze w trakcie kontroli, w wyniku polecenia dyrektora urzędu, do 3 marca 2000 r. wszyscy funkcjonariusze z oddziałów i posterunków celnych zostali przeszkoleni w zakresie przepisów powyższych aktów prawnych.*

Wyniki kontroli wskazują, że spośród pozostałych 10 skontrolowanych urzędów celnych, w 7 wszystkie jednostki organizacyjne zorganizowały przedmiotowe szkolenia, natomiast w pozostałych 3 urzędach tylko niektóre oddziały i posterunki celne.

- *Spośród 16 jednostek organizacyjnych **Urzędu Celnego w Białymstoku** (11 oddziałów, 5 posterunków celnych) szkolenia w zakresie przepisów ustawy z dnia 19 czerwca*

1997 r. przeprowadziły tylko 2 oddziały celne oraz 1 posterunek. Żadna z jednostek organizacyjnych urzędu nie zorganizowała szkolenia na temat przepisów rozporządzeń Ministra Gospodarki z dnia 16 marca 1998 r. i z 10 lutego 1999 r.

- *Z 30 oddziałów i posterunków **Urzędu Celnego w Warszawie**, żadnego szkolenia nie przeprowadzono w 6 jednostek organizacyjnych.*
- *Spośród 26 zewnętrznych jednostek organizacyjnych **Urzędu Celnego w Poznaniu**, szkoleń nie zorganizowano w 6.*

Krytycznie należy ocenić fakt, iż w niektórych jednostkach organizacyjnych podległych skontrolowanym urządcom celnym szkolenia dotyczące przepisów ustawy z dnia 19 czerwca 1997 r. i aktów wykonawczych Ministra Gospodarki wprowadzających wyjątki od ustawowego zakazu importu azbestu oraz niektórych wyrobów zawierających azbest, przeprowadzono ze znacznym opóźnieniem w stosunku do wejścia w życie tych przepisów.

- *Z 20 oddziałów i posterunków **Urzędu Celnego w Poznaniu**, które przeprowadziły szkolenia, tylko 4 oddziały i 5 posterunków zorganizowało szkolenia w okresie kilku lub kilkunastu dni przed bądź po wejściu w życie aktów prawnych, natomiast w pozostałych problematykę tę ujęto w szkoleniach przeprowadzonych w końcu 1999 r. lub w I kwartale 2000 r.*
- *Każda z 20 jednostek organizacyjnych podległych **Urzędowi Celnemu w Łodzi** przeprowadziła szkolenie, jednakże w 1997 r. w 9 jednostkach nie zorganizowano żadnego szkolenia dotyczącego ustawy z dnia 19 czerwca 1997 r. po jej wejściu w życie.*
- *Spośród 24 oddziałów i posterunków podległych **Urzędowi Celnemu w Warszawie**, które organizowały szkolenia, w 17 problematyka przestrzegania przepisów ustawy uwzględniona została w szkoleniach zorganizowanych w 1997 r., w 2 jednostkach po raz pierwszy problematykę tę uwzględniono w 1998 r., zaś w 5 dopiero w 1999 r.*

Wątpliwa jest efektywność szkoleń prowadzonych w większości jednostek organizacyjnych poszczególnych urzędów celnych, z uwagi na ich formę i ograniczony czas. Z ustaleń kontroli wynika, że przedmiotowe szkolenia prowadzone były głównie w formie narad i odpraw służbowych, na których oprócz ustawy z dnia 19 czerwca 1997 r., rozporządzeń Ministra Gospodarki z 1998 i 1999 r. i ewentualnie pism GUC dotyczących problematyki tych aktów prawnych, omawiano liczne inne przepisy, pisma, zalecenia GUC i dyrektorów urzędów celnych, sprawy organizacyjne itd.

- *Analiza dokumentacji dwugodzinnego szkolenia wewnętrznego przeprowadzonego w dniu 13 grudnia 1999 r. w Oddziale Celnym I **Urzędu Celnego w Poznaniu** wykazała, że w trakcie tego szkolenia oprócz problematyki dotyczącej wprowadzania na polski obszar celny azbestu i wyrobów zawierających azbest omówiono również 47 innego rodzaju spraw, z czego wynika, że jednej sprawie objętej szkoleniem poświęcono średnio 2,5 minuty.*
- *Tematyka trzygodzinnego szkolenia zorganizowanego w dniu 24 kwietnia 1999 r. w Oddziale Celnym Towarowym II **Urzędu Celnego-Port Lotniczy w Warszawie** obejmowała omówienie 31 zagadnień, w tym 13 aktów prawnych, m.in. rozporządzenia Ministra Gospodarki z dnia 10 lutego 1999 r.*

Charakterystycznym przykładem efektywności takich szkoleń może być ustalenie kontroli przeprowadzonej w Urzędzie Celnym w Poznaniu, gdzie z 28 funkcjonariuszy, którzy złożyli wyjaśnienia na okoliczność nieprawidłowości przy dokonywaniu odpraw wyrobów zawierających lub mogących zawierać azbest, połowa stwierdziła, że nie pamięta, czy byli

zapoznani z przepisami dotyczącymi zakazu wprowadzania na polski obszar celny azbestu i wyrobów zawierających azbest.

2) Organy administracji celnej organizacyjnie i sprzętowo nie były przygotowane do zbadania, jaki towar faktycznie zgłoszono do odprawy celnej. Spośród skontrolowanych urzędów celnych, 9 nie posiadało własnego laboratorium, czy też specjalistycznych urządzeń umożliwiających zbadanie pobranych, w ramach rewizji celnych, próbek towarów. W pozostałych 2 urzędach celnych (w Białymstoku i we Wrocławiu) takie laboratoria uruchomiono dopiero we wrześniu 1999 r., jednakże z uwagi na brak specjalistycznej aparatury nie zapewniają one możliwości przeprowadzenia badań próbek towaru na zawartość azbestu. Również Centralne Laboratorium Celne w Świdrze w okresie objętym kontrolą nie posiadało możliwości prowadzenia takich badań. Dopiero od początku 2000 r. Laboratorium dysponuje urządzeniami umożliwiającymi przeprowadzenie badań identyfikujących obecność azbestu w badanych próbkach towarów. Poszczególne urzędy celne mogły natomiast zlecić przeprowadzenie badań pobranych próbek towarów, w tym na zawartość azbestu, wyspecjalizowanym instytucjom.

3) W 11 skontrolowanych urzędach celnych od dnia wejścia w życie ustawy z dnia 19 czerwca 1997 r. do końca 1999 r. dokonano łącznie 17.369 odpraw azbestu (kod PCN 2524 00 30 0) i wyrobów, które według przyjętej w zgłoszeniach celnych taryfikacji celnej (kody PCN z grup 6811, 6812 i 6813) zawierały lub mogły zawierać azbest (na 23.891 odpraw we wszystkich urzędach celnych), co przedstawia poniższe zestawienie³².

Urząd Celny w:	Liczba odpraw celnych azbestu i wyrobów zawierających lub mogących zawierać azbest w latach 1997 (od 28.09.) – 1999, wg poszczególnych grup kodów PCN												
	2524			6811			6812			6813			RAZEM
	1997	1998	1999	1997	1998	1999	1997	1998	1999	1997	1998	1999	
Białymstoku	45	73	brak	brak	7	11	7	2	brak	8	25	26	204
Cieszynie	brak	brak	brak	1	18	22	15	129	269	92	295	219	1.060
Gdyni	brak	1	2	11	21	15	22	56	26	22	91	123	390
Katowicach	brak	brak	brak	3	37	30	7	37	50	98	408	444	1.114
Krakowie	4	17	brak	1	6	34	45	52	51	41	103	114	468
Legnicy	brak	brak	brak	brak	1	2	1	6	31	3	22	51	117
Łodzi	brak	brak	brak	4	23	5	9	39	15	19	131	150	395
Poznaniu	brak	brak	brak	163	491	446	148	471	348	315	1.073	1.113	4.568
Warszawie	brak	6	brak	73	129	76	110	349	216	1.603	1.678	1.916	6.156
w Warszawie Port Lotniczy	brak	brak	brak	brak	2	brak	6	30	17	55	220	201	531
Wrocławiu	brak	brak	brak	8	112	145	34	106	91	195	944	731	2.366
RAZEM	49	97	2	264	847	786	404	1.277	1.114	2.451	4.990	5.088	17.369

^{32/} zestawienie opracowano na podstawie danych uzyskanych z Centrum Informatyki Handlu Zagranicznego w Warszawie

Spośród skontrolowanych urzędów celnych jedynie w 2 (w Łodzi i Białymstoku) stosowane systemy komputerowego przetwarzania danych umożliwiały uzyskanie pełnej informacji odnośnie dokonywanych w latach objętych kontrolą odpraw wyrobów, które według klasyfikacji PCN zawierały lub mogły zawierać azbest. W 3 urzędach (w Warszawie, Porcie Lotniczym w Warszawie i Poznaniu) stosowane systemy informatyczne uniemożliwiały uzyskanie takich danych. W pozostałych urzędach celnych (w Cieszynie, Gdyni, Katowicach, Krakowie, Legnicy i we Wrocławiu) nie było możliwe uzyskanie pełnej informacji w powyższym zakresie, gdyż nie we wszystkich jednostkach organizacyjnych urzędów wdrożono informatyczny system ewidencjonowania zgłoszeń celnych, bądź stosowane systemy umożliwiały wprowadzenie do ewidencji danych, w tym kodu PCN, dotyczących jedynie jednego z towarów objętych zgłoszeniem celnym (który może zawierać od 1 do 99 pozycji towarowych). W praktyce przyjęto zasadę ewidencjonowania danych towaru umieszczonego na pierwszej pozycji zgłoszenia celnego.

4) Skontrolowane urzędy celne w okresie od 28 września 1997 r. do 31 grudnia 1999 r. dokonały odpraw łącznie 14.393.847 kg azbestu o kodzie PCN 2524 00 30 0 (96,3 % całkowitego importu azbestu w analizowanym okresie), 23.682.709 kg wyrobów o kodach PCN z grupy 6811 (91,3 % całkowitego importu), 184.822 kg wyrobów objętych kodami z grupy PCN 6812 (93,9 %) i 5.272.289 kg wyrobów o kodach z grupy 6813 (90,4 %).

W świetle przeprowadzonych badań kontrolnych należy uznać, że postępowanie 4 skontrolowanych urzędów celnych, które dokonywały odpraw azbestu, było prawidłowe.

- **Urząd Celny w Białymstoku** w ramach 118 odpraw dopuścił w 1997 i 1998 r. na polski obszar celny łącznie 11.583.429 kg azbestu. W 7 przypadkach odpraw azbestu o masie 742.350 kg dokonano na rzecz uprawnionego producenta płyt falistych azbestowo-cementowych (ZWAC w Wierzbicy), natomiast importerami pozostałej ilości azbestu (10.841.079 kg) było 5 firm pośredniczących. Analiza dokumentacji z wybranych 35 odpraw azbestu w przypadkach zgłoszeń celnych dokonanych przez ww. firmy wykazała, że w poszczególnych jednostkach organizacyjnych urzędu znajdowały się kopie umów o współpracy pomiędzy tymi firmami, a uprawnionymi producentami wyrobów azbestowych oraz oświadczenia producentów, że zakupiony azbest w całości zostanie wykorzystany do produkcji realizowanej w zakładzie. W 1 przypadku dokonano odprawy 7.650 kg azbestu, którego odbiorcą nie był żaden z zakładów wymienionych w załączniku nr 2 do ustawy. Ustalono jednak, że przed dokonaniem przedmiotowej odprawy podmiot będący odbiorcą azbestu (Zakłady Azotowe Włocławek S.A. „Komplex PCW” we Włocławku) złożył w Urzędzie oświadczenie, iż zakupiony od importera azbest będzie wykorzystany na potrzeby przygotowania według specjalnej technologii diafragm (przepon) elektrolizerów solanki, tj. do produkcji dopuszczonej rozporządzeniem Ministra Gospodarki z 1999 r.
- **Urząd Celny w Krakowie** dokonał 21 odpraw azbestu (w latach 1997-1998) o łącznej masie 2.709.000 kg, którego importerem był producent wyrobów azbestowych wymieniony w załączniku nr 2 do ustawy, tj. „Eternit” Polsko-Austriacka Spółka z o.o. w Szczucinie. Spółka pismem z dnia 15 grudnia 1997 r. poinformowała GUC o podpisaniu w dniu 10 października 1997 r. z firmą z Estonii umowy na dostawę azbestu oraz zadeklarowała, że azbest będzie przeznaczony do produkcji płyt falistych azbestowo-cementowych dla budownictwa. Do pisma załączono kopię ww. umowy.
- **Urząd Celny w Warszawie** w dniu 9 czerwca 1998 r. dokonał 3 odpraw azbestu o łącznej masie 67.770 kg. Importerem towaru było Przedsiębiorstwo Marketingowe „Consmarket” Sp. z o.o. w Radomiu. W dokumentacji dotyczącej przedmiotowych odpraw znajdowało się pismo ZWAC w Wierzbicy, z którego wynikało, że sprowadzony

azbest zostanie wykorzystany do dozwolonej ustawą produkcji realizowanej w tym zakładzie.

- *Urząd Celny w Gdyni dopuścił na polski obszar celny (dokonując 3 odpraw w dniach: 30.10.1998 r., 9.04.1999 r. i 4.10.1999 r.) łącznie 33.648 kg azbestu. Przedsiębiorstwo Handlu Zagranicznego „Wiwa” w Łodzi zgłaszające do odpraw celnych towar każdorazowo przedstawiało oświadczenie podpisane przez członka Zarządu Kompleksu Polichlorku Winyłu „Anwil” S.A. z Włocławka, że sprowadzany azbest wykorzystany zostanie w tym przedsiębiorstwie na potrzeby przygotowania diafragm (przepon) elektrolizerów solanki, tj. zgodnie z przeznaczeniem określonym w rozporządzeniach Ministra Gospodarki z 1998 i 1999 r.*

5) Zainicjowane przez Najwyższą Izbę Kontroli, w trybie art. 12 pkt 3 ustawy o NIK, kontrole przeprowadzone przez Inspekcję Handlową zmierzające m.in. do stwierdzenia, czy faktyczne przeznaczenie azbestu wprowadzonego na polski obszar celny było zgodne z wymogami określonymi w ustawie z dnia 19 czerwca 1997 r. i rozporządzeniach Ministra Gospodarki, zostały przeprowadzone w 4 spośród 5 podmiotów gospodarczych, które – poza zakładami wymienionymi w załączniku nr 2 do ww. ustawy – po wejściu w życie ustawy importowały azbest. Kontrole te zostały przeprowadzone w: Przedsiębiorstwie Handlowo-Usługowym „Jad-Pol” w Kielcach, Polsko-Zagranicznym Przedsiębiorstwie „Witapolaros” w Kielcach, Przedsiębiorstwie Produkcyjno-Handlowym „Konimpex” Sp. z o.o. w Koninie i Przedsiębiorstwie Marketingowym „Consmarket” w Radomiu. Ustalenia przedmiotowych kontroli wskazują, że obrót i wykorzystanie wprowadzonego na polski obszar celny przez ww. podmioty azbestu, poza dwoma przypadkami, odpowiadało wymogom określonym w ustawie i rozporządzeniach Ministra Gospodarki z 1998 i 1999 r.

- *Z kontroli przeprowadzonej przez Wojewódzki Inspektorat Inspekcji Handlowej w Kielcach w PHU „Jad-Pol” w Kielcach wynika, że przedsiębiorstwo dokonało sprzedaży PP „Gambit” w Lubawce (które nie zostało wymienione w załączniku nr 2 do ustawy) 60.000 kg azbestu w dniu 31 października 1997 r., kiedy brak było rozporządzenia Ministra Gospodarki dopuszczającego do produkcji określonego rodzaju wyrobów. Z ustaleń kontroli NIK przeprowadzonej w PP „Gambit” wynika również, że zakład ten naruszając ustawę z dnia 19 czerwca 1997 r. produkował w latach 1997 – 1999 także wyroby azbestowe, które nie zostały dopuszczone do produkcji rozporządzeniami Ministra Gospodarki z 1998 i 1999 r.*
- *Na podstawie wyników kontroli przeprowadzonej przez Wojewódzki Inspektorat Inspekcji Handlowej w Poznaniu Delegaturę w Koninie w **Przedsiębiorstwie Produkcyjno-Handlowym „Konimpex” Sp. z o.o. w Koninie** ustalono, że przedsiębiorstwo to, naruszając przepisy ustawy, w dniu 8 października 1997 r. dokonało sprzedaży 7.020 kg azbestu Spółce z o.o. „Linde Gaz Polska” w Pszczynie. Z informacji tej spółki wynika, że 3.830 kg azbestu zostało wykorzystane na własne potrzeby, a pozostałą ilość przekazano na składowisko odpadów niebezpiecznych w Trzemesznie.*

6) Postępowanie skontrolowanych urzędów celnych dokonujących odpraw towarów, których taryfikacja celna wskazywała, że zawierają lub mogą zawierać azbest nie zawsze było prawidłowe i nie wyeliminowało skutecznie nielegalnego wprowadzania na polski obszar celny wyrobów wykonanych przy użyciu azbestu.

W trakcie kontroli poddano analizie dokumentację z 1.661 odpraw celnych, w tym 1.040 dotyczących towarów z grupy kodów PCN 6812 wskazujących jednoznacznie, iż wyroby zostały wykonane z udziałem azbestu i 621 dotyczących wyrobów o kodach PCN

z grupy 6811 i 6813 (odpowiednio – 480 i 141), które wskazywały, że odprawiane wyroby wykonane zostały na bazie azbestu lub innych substancji mineralnych.

Spośród przeanalizowanych dokumentów z odpraw celnych wyrobów o kodach PCN z grupy 6812, w wyniku 296 odpraw dopuszczono na polski obszar celny wyroby o kodach PCN 6812 10 00 0, 6812 20 00 0, 6812 30 00 0, 6812 40 00 0, 6812 50 00 0, 6812 60 00 0 i 6812 90 10 0. Poza Urzędem Celnym w Białymstoku wszystkie skontrolowane urzędy celne dokonywały odpraw wyrobów o powyższych kodach PCN, w liczbie od 3 (Urzędy Celne w Gdyni, Krakowie i Legnicy) do 184 (Urząd Celny w Cieszynie).

Wyroby o powyższych kodach PCN nie powinny zostać dopuszczone na polski obszar celny, albowiem na mocy ustawy z dnia 19 czerwca 1997 r. objęte były całkowitym zakazem importu.

Ustalenia kontroli wskazują jednak, że w części odpraw zwalniane w ich wyniku przez urzędy celne wyroby o ww. kodach PCN faktycznie nie zawierały azbestu, a zatem w zgłoszeniach celnych przyjęto błędną taryfikację wyrobu. Tego rodzaju przypadki stwierdzono w 4 skontrolowanych urzędach celnych.

- *Spośród analizowanych 184 odpraw towarów o kodach PCN 681230000, 681250000 i 681260000 dokonanych w **Urzędzie Celnym w Cieszynie**, w 173 przypadkach dokonano odprawy wyrobów o kodzie 681260000 (uszczerek układu wydechowego i uszczerek podgłowicowych silników spalinowych), których odbiorcą była „Honda Poland” Sp. z o.o. w Warszawie, a zgłaszającym Agencja Celna „Caspol” w Bielsku-Białej. Podjęte przez urząd w trakcie kontroli NIK czynności wykazały, że zwolnione w wyniku powyższych 173 odpraw celnych wyroby faktycznie nie zawierały azbestu i zostały błędnie zakwalifikowane do ww. kodu PCN. Realizując wniosek pokontrolny urząd przeprowadził postępowanie dotyczące prawidłowości ww. zgłoszeń celnych, w wyniku którego stwierdzono błędną taryfikację wyrobów.*
- ***Urząd Celny w Katowicach** dokonał 7 odpraw wyrobów o kodach PCN 681230000, 681240000 i 681260000. W trakcie kontroli NIK Agencja Celna DHL International LTD w Pyrzowicach występująca w imieniu importerów, zgłosiła (11-16 miesięcy od daty odpraw) 3 wnioski o zmianę taryfikacji dopuszczonych na polski obszar celny wyrobów. Do czasu zakończenia kontroli urząd celny stwierdził zasadność jednego z wniosków ww. agencji celnej i w decyzji z dnia 10 marca 2000 r. uznał zgłoszenie celne za nieprawidłowe, z uwagi na przyjęty w nim nieprawidłowy kod towaru - PCN 681230000 zamiast 68151010 (włókna węglowe i artykuły z włókien węglowych).*
- *Z 12 poddanych analizie odpraw celnych dokonanych w **Urzędzie Celnym we Wrocławiu** dotyczących wyrobów o kodzie PCN 681230000 – w jednym przypadku dopuszczono na polski obszar celny „sznurki ozdobne-bawełniane-2 kpl” (wg opisu zawartego w polu nr 31 dokumentu SAD), a w 10 odprawach sznury: uszczelniające m.in. do drzwiczek pieca hutniczego, do prasy („do belowania makulatury”) oraz sznury do bielizny. Z wyjaśnień złożonych przez funkcjonariuszy celnych dokonujących poszczególnych odpraw wynikało, że odprawiane wyroby nie zawierały azbestu i przez nieuwagę nie wyeliminowano błędnej taryfikacji celnej. Przedstawione zostały również oświadczenia importerów (złożone w trakcie kontroli), z których wynikało, że sprowadzone wyroby nie zawierały azbestu.*
- *Spośród 14 odpraw celnych wyrobów oznaczonych kodami PCN 681210000, 681230000 i 681290100 dokonanych w **Urzędzie Celnym Port Lotniczy w Warszawie**, w jednym przypadku dopuszczono na polski obszar celny 140 kg mieszaniny do produkcji okładzin hamulcowych (kod PCN 681210000), której importerem była Fabryka Okładzin Ciernych „Fomar-Roulunds” w Markach. Z ustaleń kontroli NIK przeprowadzonej w ww. fabryce wynika, że sprowadzona mieszanina nie zawierała*

azbestu. Ponadto w urzędzie dokonano 3 odpraw takich wyrobów (oznaczonych kodem PCN 681230000) jak: próbki sznurów ozdobnych, próbki sznurków do metek sklepowych do ozdób choinkowych i sznurki do okularów do celów badawczych, które nie zawierały azbestu.

Powyższe ustalenia wskazują, że funkcjonariusze urzędów celnych dokonując odpraw ww. towarów nie zweryfikowali prawidłowości zgłoszeń celnych i nie wyeliminowali błędnej taryfikacji.

W pozostałych 744 przypadkach (z poddanych analizie dokumentacji z odpraw celnych wyrobów o kodach PCN z grupy 6812) dokonano odpraw wyrobów o kodach PCN 681270 00 0 (54) i 681290 90 0 (690). Towary o tych kodach PCN mogły być wprowadzone na polski obszar celny tylko, zgodnie z art. 1 ust. 3 ustawy z dnia 19 czerwca 1997 r., na podstawie przepisów rozporządzeń Ministra Gospodarki z 1998 i 1999 r., jeżeli rodzajowo odpowiadały wyrobom wymienionym w rozporządzeniach, a ich przeznaczenie było zgodne z przeznaczeniem określonym w wymienionych aktach prawnych.

Wyniki badań kontrolnych wskazują, że skontrolowane urzędy celne generalnie nie przestrzegały ww. przepisów ustawy oraz rozporządzeń wykonawczych Ministra Gospodarki. Mianowicie, spośród ww. liczby zbadanych odpraw, aż 350 (47 %) dokonanych zostało w okresach, w których nie obowiązywały rozporządzenia Ministra Gospodarki z 1998 i 1999 r., tj. w 1997 r., od 1 stycznia do 8 kwietnia 1998 r. i od 1 stycznia do 25 marca 1999 r. Przypadki tego rodzaju stwierdzono we wszystkich skontrolowanych urzędach celnych.

- *W Urzędzie Celnym w Poznaniu spośród poddanych analizie 205 odpraw wyrobów o kodzie PCN 681290900 i 1 dotyczącej wyrobu o kodzie 681270000, w okresach nieobowiązywania rozporządzeń Ministra Gospodarki dopuszczono na polski obszar celny wyroby objęte ww. kodami w 143 przypadkach.*
- *Urząd Celny w Gdyni przed wejściem w życie powołanych rozporządzeń Ministra Gospodarki dokonał 35 odpraw wyrobów o kodzie PCN 681290900 z łącznej liczby 95 odpraw takich wyrobów.*
- *Analiza 29 odpraw wyrobów o kodzie PCN 681270000 i 90 o kodzie PCN 681290900 przeprowadzonych w Urzędzie Celnym w Krakowie wykazała, że przed wejściem w życie ww. rozporządzeń Ministra Gospodarki dokonano 26 odpraw.*

Na podstawie analizy pozostałych 394 odpraw dokonanych (przez 2 urzędy celne) w czasie obowiązywania ww. rozporządzeń Ministra Gospodarki, jedynie w 13 przypadkach (dotyczących wyrobów objętych w zgłoszeniach celnych kodem PCN 681270 00 0) postępowanie funkcjonariuszy celnych można uznać za prawidłowe, tj. stwierdzono, że zwalniano towary po udokumentowaniu przez importera przeznaczenia wyrobów na cele określone w powyższych rozporządzeniach.

- *Urząd Celny w Cieszynie dokonał 7 odpraw płyt uszczelniających kauczukowo-azbestowych z przeznaczeniem do produkcji uszczelek stosowanych w instalacjach produkcyjnych (określonych w załącznikach do rozporządzeń z 1998 i 1999 r.) w Zakładach Azotowych w Puławach. Importerem ww. wyrobów była „DRC” Sp. z o.o. w Warszawie, która występowała do Ministra Gospodarki o umieszczenie powyższych płyt uszczelniających w wykazach wyrobów dopuszczonych do importu w 1998 i 1999 r., uzasadniając to m.in. zamówieniem otrzymanym z Zakładów Azotowych w Puławach.*
- *Urząd Celny w Łodzi dokonał 6 odpraw wyrobów w postaci płyt uszczelniających azbestowych o kodzie PCN 681270000, których importerem była Spółka z o.o. „Klinger w Polsce” w Warszawie. Analiza przedmiotowych odpraw wykazała, że importer*

dokonując zgłoszeń celnych składał oświadczenie o przeznaczeniu wyrobów do zastosowania w instalacjach parowych w energetyce i ciepłownictwie, przy parametrach pracy określonych w rozporządzeniach Ministra Gospodarki z 1998 i 1999 r.

Postępowanie skontrolowanych urzędów celnych w pozostałych 381 przypadkach odpraw (dokonanych w okresie obowiązywania rozporządzeń Ministra Gospodarki z 1998 i 1999 r.) wyrobów zakwalifikowanych do kodów PCN 681270 00 0 i 681290 90 0 nie było prawidłowe. Dokonywano bowiem odpraw takich wyrobów, pomimo że z opisu wyrobu zawartego w zgłoszeniu celnym oraz dołączonych do zgłoszenia celnego dokumentów nie wynikało jakie jest przeznaczenie sprowadzanych wyrobów, bądź opis towaru wskazywał, że jego przeznaczenie nie jest zgodne z określonym w rozporządzeniach Ministra Gospodarki. Jednocześnie funkcjonariusze urzędów celnych nie dokonywali weryfikacji zgłoszeń w celu ustalenia, czy importowane wyroby spełniają wymogi rozporządzeń. Dokonywane w niektórych przypadkach weryfikacje lub rewizje celne zgłaszanych do odprawy towarów przeprowadzane były przede wszystkim w zakresie ich ilości i prawidłowości obliczenia należności celnych. Czynności te nie miały wpływu na zwolnienie wyrobów zawierających azbest.

- *Analiza 21 odpraw wyrobów o kodzie PCN 681290900 dokonanych w **Urzędzie Celnym w Łodzi** wykazała, że w 11 przypadkach odprawiono 111 kg – zgodnie z opisem towaru w polu 31 dokumentu SAD – uszczelki azbestowych w okresach nieobowiązywania rozporządzeń Ministra Gospodarki z 1998 i 1999 r. W wyniku pozostałych 10 odpraw, pomimo podjęcia w stosunku do 9 zgłoszeń weryfikacji lub rewizji celnej, dopuszczono na polski obszar celny wyroby o masie od 1 do 40 kg w postaci uszczelki azbestowych, uszczelki grafitowo-azbestowych, uszczelki azbestowych głowicy i kocy gaśniczych wykonanych z udziałem azbestu. Spośród 21 analizowanych odpraw w 11 przypadkach importem z Republiki Czeskiej uszczelki azbestowych była firma „Hydrometal” s.c. w Zduńskiej Woli. Przeprowadzona przez urząd w trakcie kontroli NIK, w trybie art. 6 i art. 83 ustawy – Kodeks celny, powtórna kontrola celna w ww. spółce potwierdziła fakt niezgodnego z ustawą i rozporządzeniami Ministra Gospodarki importu wyrobów azbestowych. Ustalono, że po wejściu w życie ustawy z 19 czerwca 1997 r. firma „Hydrometal” wprowadziła na polski obszar celny 4.015 sztuk (363 kg) uszczelki azbestowych wykorzystywanych jako części zamienne do silników m-ki „Ursus” i „Zetor”. Rozporządzenie Ministra Gospodarki z 1998 r. dopuszczało do wprowadzenia na polski obszar celny m.in. uszczelki z płyt azbestowo-kauczukowych, ale tylko do określonych typów silników, tj. odrzutowych lub typu S (enumeratywnie wymienionych w załączniku do rozporządzenia), które – jak ustalono – mają zastosowanie w przemyśle lotniczym i są montowane tylko na zamówienie wojskowe.*
- *Z analizy 62 odpraw wyrobów o kodzie PCN 681290900 dokonanych w **Urzędzie Celnym w Poznaniu** w okresie obowiązywania rozporządzeń Ministra Gospodarki z 1998 i 1999 r. (oprócz 142 przeprowadzonych przed wejściem w życie ww. rozporządzeń) wynika, że w żadnym przypadku z dokumentów dołączonych do zgłoszenia celnego nie wynikało, aby importowane wyroby przeznaczone były na cele określone w rozporządzeniach wykonawczych Ministra Gospodarki. Nie były również podejmowane przez funkcjonariuszy celnych żadne czynności w ramach weryfikacji zgłoszeń celnych, zmierzające do stwierdzenia powyższego faktu, pomimo że w zdecydowanej większości dokonywanych odpraw celnych dopuszczano na polski obszar celny materiały cierne i uszczelki wykonane z udziałem azbestu – co wynikało z opisu towaru w polu 31 dokumentu SAD.*
- *Spośród 95 odpraw celnych wyrobów o kodzie PCN 681290900 przeprowadzonych w **Urzędzie Celnym w Gdyni** (w tym 38 dokonanych w okresie nieobowiązywania*

rozporządzeń Ministra Gospodarki zezwalających na import niektórych wyrobów objętych ww. kodem), w 52 przypadkach importer jednoznacznie deklarował w zgłoszeniu celnym, że towar wykonany jest na bazie azbestu. Z opisu towaru w 18 zgłoszeniach celnych, jak również z dołączonych dokumentów nie wynikało, jakie było przeznaczenie zgłoszonego do odprawy wyrobu (uszczelki). W 10 zgłoszeniach celnych przedstawiono do odprawy wyroby, których przeznaczenie było niezgodne z określonym w rozporządzeniach Ministra Gospodarki: 6 zgłoszeń dotyczyło części (uszczelki) do armatury sanitarnej, 2 – uszczelki do urządzeń chłodniczych i 2 – kocy gaśniczych azbestowych. W pozostałych przypadkach zgłaszano do odprawy – jak wynikało z opisu towaru w polu 31 dokumentu SAD – uszczelki do silników spalinowych, samochodowych (głównie głowicy, pokryw) i w 1 przypadku do silników okrętowych.

Na brak lub małą wnikliwość weryfikacji zgłoszeń celnych dotyczących wyrobów o kodach PCN 681270 00 0 i 681290 90 0 wskazują również stwierdzone w toku kontroli przypadki dokonywania odpraw towarów objętych w zgłoszeniach celnych ww. kodami PCN, które jednakże faktycznie nie zawierały azbestu.

- Z analizy 139 odpraw wyrobów objętych kodem PCN 681290900 dokonanych w **Urzędzie Celnym w Cieszynie** wynika, że aż w 128 zgłoszeniach celnych przyjęto błędnie ww. kod PCN. W 69 przypadkach importerem wyrobów (uszczelki układu wydechowego i uszczelki podgłowicowych silników spalinowych) była firma „Honda Poland” Sp. z o.o. w Warszawie działająca za pośrednictwem Agencji Celnej „Caspol”, natomiast w 58 przypadkach odbiorcą wyrobów była firma „Fiat Auto Poland” S.A. w Bielsku-Białej reprezentowana przez Agencję Celną „Rondine Ruffoni” w Bielsku-Białej. Podjęte przez urząd w trakcie kontroli NIK czynności wykazały, że zwolnione przez funkcjonariuszy celnych towary w ramach wskazanych 127 odpraw wyrobów, których importerami były ww. firmy „Honda Poland” Sp. z o.o. i „Fiat Auto Poland” S.A. oraz jednej odprawy uszczelki importowanych z Republiki Czeskiej, faktycznie nie zawierały azbestu (oświadczenia i informacje importerów, wyniki czynności podjętych przez czeski Urząd Celny w Karwinie). Ustalenia te znalazły potwierdzenie w wynikach przeprowadzonych - w następstwie realizacji wniosku pokontrolnego NIK - postępowań przez urząd w stosunku do ww. importerów, zakończonych wydaniem decyzji określających prawidłową taryfikację wyrobów i w związku z tym prawidłową wysokość długu celnego.
- Spośród 8 badanych odpraw wyrobów o kodzie PCN 681270000 dokonanych przez **Urząd Celny w Warszawie** w 1 przypadku udokumentowano (przedłożeniem uzyskanego w toku kontroli oświadczenia zagranicznego producenta wyrobów oraz wyjaśnienia przedstawiciela agencji celnej), że zwolniony towar (uszczelki) nie zawierał azbestu, a w innym przedłożono wyjaśnienie agencji celnej, z którego wynikało, że przyjęta w zgłoszeniu celnym taryfikacja celna była nieprawidłowa, gdyż wyroby (podkładki) nie zawierały azbestu.
- W toku kontroli **Urzędu Celnego w Krakowie** na podstawie analizy 90 odpraw towarów objętych kodem PCN 681290900 ustalono, że w 62 przypadkach importerem wyrobów (głównie uszczelki azbestowo-kauczukowych) była firma – Handel Hurtowy Artykułami Spożywczymi i Przemysłowymi-Kuna Andrzej w Zakliczynie. W ramach powyższych odpraw funkcjonariusze urzędu, dokonując rewizji celnej całkowitej lub częściowej, dopuszczali bez zastrzeżeń do obrotu ww. wyroby. Z wyjaśnień dotyczących ustaleń kontroli złożonych w trybie art. 59 ust. 2 ustawy o NIK przez dyrektora urzędu wynikało, że zastosowana w ww. przypadkach odpraw celnych taryfikacja celna była nieprawidłowa (do wyjaśnienia załączono również oświadczenie czeskiego producenta uszczelki importowanych przez ww. firmę o braku azbestu w wyrobach).

7) Negatywna ocena dotyczy również postępowania skontrolowanych urzędów celnych w zakresie dokonywania odpraw wyrobów objętych w zgłoszeniach celnych kodami PCN z grup 6811 i 6813. Spośród zbadanych 621 odpraw wyrobów o ww. kodach PCN w 233 przypadkach (37,5 %) z opisu towaru zawartego w dokumencie SAD, jak również z dołączonych do zgłoszeń celnych dokumentów nie wynikało, czy zawiera on azbest, czy też wykonany został na bazie innych substancji mineralnych. W 8 analizowanych przypadkach odprawiono towary, pomimo iż opis towaru zamieszczony w zgłoszeniu celnym jednoznacznie wskazywał, że wykonane zostały z udziałem azbestu. W pozostałych 380 zgłoszeniach celnych, dotyczących towarów o kodach z grupy 6811, opis w polu nr 31 wskazywał, że wyroby nie zawierają azbestu (deklarowano głównie wyroby w postaci płyt, taflí celulozowo-cementowych, glinkożrzymianowo-cementowych itp.), jednakże tylko w przypadku 40 zgłoszeń importerzy dołączyli certyfikaty lub atesty z badań stwierdzających skład surowcowy wyrobów będących przedmiotem odpraw, z których wynikało, że pozbawione są azbestu. Do 17 zgłoszeń celnych importerzy dołączyli oświadczenia producentów zagranicznych o braku azbestu w produkowanych wyrobach, zaś do dwóch własne tej treści oświadczenia. Wskazane przypadki dokumentowania, iż zgłaszane do odprawy towary wykonane zostały bez udziału azbestu stwierdzono jednak tylko w 4 skontrolowanych urzędach celnych (w Warszawie, Krakowie, Wrocławiu i Cieszynie), nie występowały one natomiast w pozostałych 7 urzędach.

- *W Urzędzie Celnym w Poznaniu dokonano 212 odpraw celnych, głównie płyt falistych „celulozowo-cementowych”, bez podjęcia w ramach weryfikacji celnej jakichkolwiek czynności zmierzających do stwierdzenia, czy zwalniane towary faktycznie nie zawierają azbestu. W szczególności funkcjonariusze urzędu w żadnym przypadku nie żądali od zgłaszającego przedstawienia atestów, certyfikatów, czy chociażby oświadczeń importera.*
- *W Urzędzie Celnym w Krakowie, o ile w każdym przypadku z 40 zbadanych zgłoszeń celnych dotyczących wyrobów o kodach PCN z grupy 6811 (przede wszystkim „płyty faliste bezazbestowe”, „płyty dachowe cementowo-włókniste grafitowe” i „gąsiorzy cementowo-włókniste grafitowe”) importer przedstawiał atest Państwowego Zakładu Higieny w Warszawie, z którego wynikało, że wyroby nie zawierają azbestu, to analiza 83 odpraw wyrobów o kodach PCN 6813 wykazała, że funkcjonariusze urzędu nie podejmowali w ogóle czynności zmierzających do ustalenia składu surowcowego zwalnianych wyrobów. W tych przypadkach odprawiano głównie okładziny hamulcowe, okładziny cierne, okładziny sprzęgła, przy czym zarówno ze zgłoszenia celnego jak i dołączonych do niego dokumentów nie wynikało z jakiego materiału powyższe elementy zostały wykonane.*
- *W Urzędach Celnym w Katowicach, Gdyni i Porcie Lotniczym w Warszawie funkcjonariusze celni w żaden sposób nie egzekwowali dokumentowania faktu, iż odprawiane wyroby nie zawierają azbestu, pomimo że spośród zbadanych – odpowiednio – 61, 38 i 27 zgłoszeń celnych dotyczących wyrobów o kodach PCN z grup 6811 i 6813 – opis towaru w 41 zgłoszeniach w Urzędzie Celnym w Katowicach, we wszystkich w Urzędzie Celnym w Legnicy i w 23 w Porcie Lotniczym w Warszawie, nie wskazywał na rodzaj surowca użytego do produkcji wyrobów. Skład surowcowy wyrobów nie wynikał także z załączonych do zgłoszeń celnych dokumentów. Ponadto w Urzędzie Celnym Port Lotniczy w Warszawie w przypadku 4 odpraw opis towaru w polu 31 dokumentu SAD jednoznacznie określał, że wyroby zawierają azbest (szczęki i klocki hamulcowe).*

8) Podejmowane przez funkcjonariuszy celnych czynności w ramach przeprowadzanych weryfikacji zgłoszeń celnych lub rewizji celnych towarów, generalnie nie były ukierunkowane na stwierdzenie bądź wykluczenie zawartości w wyrobie azbestu i nie miały wpływu na

decyzję o zwolnieniu towaru. W szczególności funkcjonariusze skontrolowanych urzędów celnych w zasadzie nie korzystali z uprawnienia, przewidzianego w art. 70 § 1 pkt 2 ustawy – Kodeks celny, do przeprowadzania rewizji celnej przedstawianych do odprawy wyrobów połączonej z pobraniem próbek do badań. Spośród wszystkich analizowanych zgłoszeń celnych (1.661), tylko w 3 przypadkach pobrano próbki towarów do badań.

- *W Urzędzie Celnym w Białymstoku z przedstawionych przez importera - Spółkę z o.o. „NEXMAR” w Białymstoku w dniu 5 listopada 1998 r. w ramach 2 zgłoszeń celnych do odprawy łącznie 3.200 sztuk płyt (wg dokumentu SAD – „arkuszy bezazbestowych falistych”, kod PCN 681110000) sprowadzanych z Litwy pobrano próbki towaru i zlecono ich badanie Ośrodkowi Rzeczoznawstwa i Postępu Technicznego „SIMP-ZORPOT” w Białymstoku. W wyniku przeprowadzonych badań stwierdzono, że ww. płyty nie zawierają azbestu, natomiast płyty eternitowe w ilości 44 sztuk stanowiące opakowanie towaru wykonane są z udziałem azbestu. Decyzją Urzędu z dnia 22 grudnia 1998 r. nakazano cofnięcie płyt eternitowych za granicę.*
- *W dniu 8 kwietnia 1998 r. funkcjonariusz Urzędu Celnego we Wrocławiu pobrał do badań próbki zgłoszonych do odprawy celnej „płyt falistych, opierzeń i płyt szczytowych” (kod PCN 681110000), które jednakże nie zostały skierowane do badań „(.....) z uwagi na oszczędności w Urzędzie”.*

Poza ww. przypadkiem cofnięcia za granicę wyrobów zawierających azbest, w trakcie badań kontrolnych stwierdzono tylko jeszcze jeden fakt niedopuszczenia na polski obszar celny towarów będący przykładem właściwego postępowania służb celnych w sytuacji zgłoszenia do odprawy wyrobów mogących zawierać azbest.

- *Decyzją z dnia 25 listopada 1997 r. funkcjonariusz Urzędu Celnego w Białymstoku cofnął za granicę zgłoszone do odprawy przez „Eksport-Import-Hurt-Detal” s.c. w Sokółce 200 sztuk paronitowych okładek tarczy sprzęgła i 1000 sztuk uszczelek rury wydechowej metalowo-paronitowych zataryfikowanych do kodu PCN 681310900. Jakkolwiek z opisu towaru w zgłoszeniu celnym i załączonych do niego dokumentów nie wynikało, aby ww. wyroby wykonane zostały z udziałem azbestu, to – stosownie do wyjaśnień funkcjonariusza celnego podejmującego decyzję – „(.....) zgłoszono do odprawy wg SAD (.....) m.in. okładziny tarczy i uszczelki wydechowe. W związku z tym, że firma importująca nie była w stanie dostarczyć certyfikatu ze składem w/w towarów w celu udokumentowania, że nie zawiera on azbestu, towar ten został cofnięty za granicę”.*

9) W okresie objętym kontrolą właściwe komórki organizacyjne skontrolowanych urzędów celnych nie podejmowały, w trybie art. 83 Kodeksu celnego, tzw. powtórnych kontroli zgłoszeń celnych dotyczących towarów, których przyjęta klasyfikacja wskazywała, że zawierają lub mogą zawierać azbest. Dopiero w trakcie kontroli NIK 6 urzędów celnych podjęło takie kontrole obejmując nimi łącznie 9 podmiotów gospodarczych importujących wyroby, których klasyfikacja przyjęta w zgłoszeniach celnych (kody PCN 681290900 oraz z grup 6811 i 6813), wskazywała, że zawierają lub mogą zawierać azbest. Z zakończonych (w czasie trwania kontroli NIK) kontroli 7 importerów wynika, że 6 wprowadziło na polski obszar celny wyroby, które nie zawierały azbestu. Ustalenia w tym zakresie oparto na przedstawionych w czasie kontroli dokumentach w postaci atestów higienicznych, certyfikatów jakościowych i ocen technicznych m.in. Instytutu Techniki Budowlanej w Warszawie oraz zagranicznych certyfikatów otrzymanych przez producentów wyrobów i ich oświadczeń. W jednym przypadku (w Urzędzie Celnym w Łodzi) pobrano próbki wyrobów (płyt celulozowo-cementowych) i zlecono ich zbadanie Centralnemu Laboratorium GUC w Świdrze. Badanie to wykazało, że ww. wyroby w swojej strukturze pozbawione są włókien azbestu. W trakcie jednej kontroli (przeprowadzonej przez Urząd Celny Port

Lotniczy w Warszawie) fakt, że importowano wyroby nie zawierające azbestu (elementy cierne do układów hamulcowych) udokumentowano jedynie oświadczeniem importera. Natomiast kontrola podmiotu (PHP „Hydrometal” s.c. w Zduńskiej Woli) sprowadzającego w 1998 r. uszczelki azbestowe do silników spalinowych ciągników rolniczych potwierdziła fakt niezgodnego z ustawą z dnia 19 czerwca 1997 r. i rozporządzeniem Ministra Gospodarki z 1998 r. importu tych wyrobów.

10) Wojewódzkie inspektoraty Inspekcji Handlowej przeprowadziły na zlecenie NIK kontrole wytypowanych podmiotów importujących w latach objętych kontrolą wyroby oznaczone w zgłoszeniach celnych kodami PCN wskazującymi na możliwość występowania azbestu. Kontrolami objęto łącznie 30 podmiotów gospodarczych, w tym 17 importujących wyroby, które mogły zawierać azbest (z grupy kodów PCN 6811), 6 sprowadzających wyroby o kodach PCN 681290 90 0 wskazujących, iż wykonane zostały na bazie azbestu, 2 dokonujących importu wyrobów objętych całkowitym zakazem wprowadzania na polski obszar celny (kody PCN z grupy 6812, poza kodami 681270 00 0 i 681290 90 0) oraz 5 importujących wyroby taryfikowane wg różnych kodów PCN (681290 90 0, 681270 00 0, 681230 00 0 i z grupy 6811).

- *Ustalenia kontroli przeprowadzonej przez Wojewódzki Inspektorat Inspekcji Handlowej w Łodzi w PPH „Hydrometal” s.c. w Zduńskiej Woli potwierdziły fakt niezgodnego z ustawą z dnia 19 czerwca 1997 r. i rozporządzeniem Ministra Gospodarki z 1998 r. importu przez to przedsiębiorstwo w okresie od 29 września 1997 r. do 11 grudnia 1998 r. wyrobów azbestowych o kodzie PCN 681290900 (4015 sztuk uszczelki do silników ciągników rolniczych m-ki „Zetor” i „Ursus”). Ustalono, że głównymi odbiorcami tych wyrobów sprowadzanych przez ww. firmę były Przedsiębiorstwa Handlowe „Agroma” w Poznaniu, Kielcach, Gdańsku, Wrocławiu, Krakowie i Szczecinie. Z oświadczeń właścicieli PPH „Hydrometal” wynikało, że „sprowadzając uszczelki azbestowe do kraju nie wiedzieli o zakazie importu wyrobów zawierających w swoim składzie azbest”.*
- *Kontrola przeprowadzona przez Wojewódzki Inspektorat Inspekcji Handlowej w Warszawie w Spółce z o.o. „Klinger w Polsce” w Warszawie potwierdziła również, że Spółka importowała w latach 1998 – 1999 (w okresie obowiązywania rozporządzeń Ministra Gospodarki z 1998 i 1999 r.) płyty uszczelniające azbestowe o kodzie PCN 681270000 (dopuszczone do wprowadzania na polski obszar celny ww. rozporządzeniami). Ustalono, że spółka sprzedawała płyty ogółem 33 podmiotom, w tym bezpośrednio przedsiębiorstwom z branży energetycznej i ciepłowniczej. W trakcie kontroli nie udało się ustalić, czy wprowadzone wyroby zostały w całości wykorzystane na cele określone w przedmiotowych rozporządzeniach Ministra Gospodarki. Z oświadczenia złożonego w trakcie kontroli przez dyrektora spółki wynika, że „ (...) od chwili wejścia w życie ustawy o zakazie stosowania wyrobów zawierających azbest firma (...) prowadzi import płyt uszczelniających zawierających azbest na podstawie corocznie wydawanych rozporządzeń Ministra Gospodarki. Będąc wyłącznie firmą dystrybucyjną, nasza firma odsprzedaże wszystkie importowane wyroby zakładom z branży energetycznej, ciepłowniczej, chemicznej, celulozowo-papierniczej, rafineryjnej i oponiarskiej. W znacznym procencie dostawy do tych zakładów odbywają się za pośrednictwem firm handlowych, które stają się naszymi odbiorcami”.*
- *Z kontroli przeprowadzonej przez Wojewódzki Inspektorat Inspekcji Handlowej w Kielcach w Cementowni „Nowiny” S.A. w Sitkowie wynika, że w kwietniu 1999 r. Spółka dokonała importu łącznie 61 kg materiałów azbestowych uszczelniających oznaczonych kodem PCN 681290900 bez udokumentowania, czy ich przeznaczenie było zgodne z wymogami rozporządzenia Ministra Gospodarki z 1999 r. i 82 sztuk (8 kg)*

taśmy izolacyjnej azbestowej o kodzie PCN 681230000 objętej całkowitym zakazem wprowadzania na polski obszar celny. Materiały te zostały następnie wykorzystane do modernizacji urządzeń technologicznych spółki.

Kontrole przeprowadzone przez Inspekcję Handlową w pozostałych podmiotach wykazały, iż importowane wyroby nie zawierały azbestu (wyroby objęte kodami PCN z grupy 6811), albo zostały błędnie zataryfikowane w zgłoszeniach celnych (kody PCN 691290 90 0 i 681230 00 0).

11) Ustalenia kontroli NIK przeprowadzonych w urzędach celnych, jak również kontroli zrealizowanych przez Inspekcję Handlową wskazują, iż służby celne nie były skuteczne w egzekwowaniu ustawowego zakazu wprowadzania na polski obszar celny wyrobów zawierających azbest. Pomimo że na podstawie przeprowadzonej kontroli nie było możliwe ustalenie faktycznych rozmiarów nielegalnego importu wyrobów zawierających azbest, to poczynione ustalenia wskazują, iż niewątpliwie miał on miejsce. Powyższą ocenę uzasadnia przede wszystkim rodzaj i skala stwierdzonych nieprawidłowości w zakresie postępowania urzędów celnych dotyczących odpraw towarów, których taryfikacja celna wskazywała, że zawierają lub mogą zawierać azbest. Badania kontrolne wykazały bowiem, że istniała możliwość w znacznej mierze niekontrolowanego wprowadzania na polski obszar celny wyrobów z udziałem azbestu.

12) W trakcie badań kontrolnych w urzędach celnych koncentrowano się na odprawach wyrobów, których kod PCN przyjęty w zgłoszeniach celnych wskazywał, że zostały lub mogły zostać wykonane z azbestu. Poza zakresem kontroli pozostawało natomiast zagadnienie dotyczące dokonywania odpraw towarów, które faktycznie zawierały azbest, ale którym nadano w zgłoszeniach celnych inne kody PCN. Ustalenia kontroli wskazują na występujące w tym zakresie nieprawidłowości.

- *W dniu 23 września 1998 r. Urząd Celny Port Lotniczy w Warszawie dokonał odprawy 17 sztuk okładzin ciernych hamulca wykonanych – jak wynikało z opisu towaru w dokumencie SAD – na bazie azbestu, któremu to towarowi nadano niewłaściwy kod PCN 853641100 (z grupy kodów 8536), który według Polskiej Scalonej Nomenklatury Handlu zagranicznego PCN dotyczy urządzeń elektrycznych dla przełączania i zabezpieczania przewodów elektrycznych.*
- *W Urzędzie Celnym w Warszawie w dniu 20 sierpnia 1999 r. dopuszczono na polski obszar celny 607 kg płyt kauczukowo-azbestowych (wg opisu w polu 31 dokumentu SAD), którym w zgłoszeniu celnym nadano błędny kod PCN 400821900.*

Powyższe przykłady nie pozwalają wykluczyć sytuacji, iż wprowadzano na polski obszar celny – w praktyce poza kontrolą – wyroby zawierające azbest, którym w zgłoszeniach celnych nadawano kody PCN nie wskazujące, że wykonane zostały na bazie azbestu.

W ocenie Najwyższej Izby Kontroli rodzaj i skala nieprawidłowości stwierdzonych w postępowaniu urzędów celnych w zakresie dotyczącym przedmiotu kontroli może rodzić podejrzenia i nie wyklucza występowania zjawisk o charakterze korupcyjnym.

2.2. Przestrzeganie obowiązku zaprzestania produkcji wyrobów zawierających azbest

Z ustaleń kontroli wynika, że zakłady wymienione w załączniku nr 2 do ustawy z dnia 19 czerwca 1997 r., tj. (wg aktualnych nazw): „Dachy Szczucińskie” Spółka z o.o. w Szczucinie, Przedsiębiorstwo Produkcyjno – Handlowo – Usługowe „Izopol” S.A. w Trzemesznie, Fabryka Styropianu i Wyrobów Pokryciowych „Izolacja” w upadłości

w Wierzbicy k/Radomia i Przedsiębiorstwo Materiałów Izolacji Budowlanej „Izolacja” w upadłości w Ogrodzieńcu wywiązały się z obowiązku wynikającego z art. 2 ustawy i do 28 września 1998 r. zaprzestały produkcji wyrobów azbestowych, a do 28 marca 1999 r. ich sprzedaży.

Wymienione zakłady od wejścia w życie ustawy do 28 września 1998 r., wyprodukowały łącznie 33.590,3 tys. m² wyrobów o masie ogółem 300.038,4 ton, w tym 32.917,4 tys. m² płyt falistych azbestowo-cementowych o masie 294.219,9 ton, co stanowiło 98 % wszystkich wyprodukowanych wyrobów. Na pozostałą ilość wyrobów składały się elementy pokryć dachowych takie jak gąsiory, wiatróvky, czapki kalenicowe itp. W okresie, w którym dopuszczalny był obrót ww. wyrobami, zakłady sprzedały ich ogółem 402.331,5 ton (o łącznej powierzchni 33.972,1 tys. m²).

Wyniki kontroli przeprowadzonych w 3 spośród 5 zakładów, które zgodnie z załącznikiem nr 3 do ustawy z dnia 19 czerwca 1997 r. zaprzestały produkcji wyrobów zawierających azbest wykazały, że jeden z nich, tj. Przedsiębiorstwo Państwowe „Gambit” w Lubawce, naruszając przepisy ustawy kontynuowało produkcję z udziałem azbestu. W okresie sierpień 1997 r. – I kwartał 1999 r. przedsiębiorstwo produkowało wyroby azbestowe w postaci tektury termoizolacyjnej, płyt „GAMBIT”, taśmy hamulcowej, nakładek ciernych i uszczelki o łącznej wartości 4.824.973 zł i sprzedawało je krajowym odbiorcom.

PP „Gambit” realizowało również w 1998 r. produkcję wyrobów azbestowych w oparciu o przepisy rozporządzenia Ministra Gospodarki z 1998 r. (wydanego na podstawie art. 1 ust. 3 ustawy z dnia 19 czerwca 1997 r.). Minister Gospodarki wydając to rozporządzenie uwzględnił wniosek przedsiębiorstwa o dopuszczenie do produkcji uszczelki z płyt azbestowo-kauczukowych, przeznaczonych do wykorzystania na wały do ciągnięcia szkła dla potrzeb Huty Szkła Okiennego „Szczakowa” S.A. w Jaworznie. W tym celu przedsiębiorstwo zakupiło 64.515 kg włókna azbestowego, z którego po uprzednim wyprodukowaniu tektury azbestowej wykonało 1.105.360 sztuk ww. uszczelki o łącznej masie 209.970 kg. Przedsiębiorstwo naruszyło jednak wymogi przedmiotowego rozporządzenia, które dopuszczało produkcję ww. uszczelki wyłącznie z płyt azbestowo-kauczukowych, a nie tektury azbestowej.

Pozostałe dwa skontrolowane zakłady (spośród wymienionych w załączniku nr 3 do ustawy), tj. „Fomar Roulunds” S.A. w Markach i Zakłady Wyrobów Uszczelniających i Termoizolacyjnych „Polonit” Sp. z o.o. w Łodzi w okresie objętym kontrolą realizowały produkcję bez udziału azbestu (zakończyły produkcję wyrobów azbestowych – odpowiednio – w 1996 i z początkiem 1997 r.).

2.3. Realizacja programów restrukturyzacji

2.3.1. Restrukturyzacja – programy i ich wdrażanie

Realizując ustawowy obowiązek zakończenia do 28 września 1998 r. produkcji z udziałem azbestu wszystkie wymienione w załączniku nr 2 do ustawy zakłady przystąpiły do wdrażania programów restrukturyzacyjnych.

Przedsiębiorstwo Produkcyjno – Handlowo - Usługowe „Izopol” S.A.
w Trzemesznie w opracowanym we własnym zakresie w październiku 1997 r. programie restrukturyzacji przyjęło następujące etapy jego realizacji:

- I etap – sprzedaż firmie zagranicznej części aktywów przedsiębiorstwa w związku z ofertą przeprowadzenia modernizacji technologii i poszerzenia asortymentu produkcji przy wykorzystaniu wełny mineralnej,

- II etap – oczyszczenie zakładu z azbestu (październik 1998 r.) oraz zakupienie za granicą i uruchomienie do maja 1999 r. 2 linii produkcji płyt włóknisto-cementowych,
- III etap – utworzenie samodzielnych podmiotów w zakresie służb pomocniczych oraz redukcja zatrudnienia o 213 osób, tj. o 27,5 % w stosunku do liczby pracowników (774) według stanu na dzień 10 października 1997 r.

Z ustaleń kontroli wynika, że przedsiębiorstwo w pełni zrealizowało zamierzenia w zakresie restrukturyzacji, której łączny koszt wyniósł 22.505.000 zł. W trakcie realizacji programu korzystało z pożyczek w łącznej wysokości 8.000.000 zł, w tym 2.000.000 zł z Agencji Rozwoju Przemysłu S.A. na sfinansowanie 15 % kosztów zakupu technologii do produkcji bezazbestowych płyt dachowych oraz 6.000.000 zł z Narodowego Funduszu Ochrony Środowiska. Ponadto, w grudniu 1998 r. Krajowy Urząd Pracy przekazał przedsiębiorstwu kwotę 7.000.000 zł na podwyższenie kapitału akcyjnego.

Fabryka Styropianu i WYROBÓW Pokryciowych „Izolacja” (w upadłości)
w Wierzbicy (do 3 listopada 1999 r. Zakłady WYROBÓW Azbestowo-Cementowych w Wierzbicy) przygotowała w kwietniu 1998 r. program restrukturyzacji, który zakładał opracowanie w terminie do 30 czerwca 1998 r. i wdrożenie do 30 marca 1999 r. technologii produkcji bezazbestowych płyt włóknisto-cementowych, oczyszczenie do grudnia 1999 r. przedsiębiorstwa z pozostałości azbestu oraz uruchomienie w terminie do października 1998 r. produkcji styropianu. Koszt realizacji programu oszacowano na kwotę 7.160.000 zł. Istotnym, założonym przez przedsiębiorstwo, elementem warunkującym pełną realizację przyjętych w programie zamierzeń była konieczność pozyskania środków finansowych ze źródeł zewnętrznych. Planowano zaciągnięcie kredytów i uzyskanie dotacji w łącznej kwocie 6.670.000 zł, co stanowiłoby 93,2 % przewidywanych kosztów wdrażania programu.

Przyjęty program restrukturyzacji nie został w pełni wykonany. Pierwszy etap restrukturyzacji, realizowany przy wsparciu dotacji z Komitetu Badań Naukowych, którego celem było opracowanie technologii produkcji płyt włóknisto-cementowych, został zakończony w planowanym terminie. Jednakże przedsiębiorstwo nie wdrożyło nowej technologii, głównie z powodu nieprzeprowadzenia w całości planowanego oczyszczenia przedsiębiorstwa z pozostałości azbestu. Przewidywane na październik 1998 r. uruchomienie produkcji styropianu zrealizowano dopiero w lipcu 1999 r.

W związku z brakiem środków finansowych oraz wysokim zadłużeniem, przedsiębiorstwo w dniu 28 lutego 2000 r. wystąpiło do sądu o ogłoszenie upadłości. Sąd Rejonowy w Radomiu postanowieniem z dnia 11 kwietnia 2000 r. ogłosił jego upadłość.

Przyczyną niezrealizowania przyjętego programu restrukturyzacji produkcji była pogarszająca się sytuacja ekonomiczno - finansowa przedsiębiorstwa. Spowodowane to było m.in. trudnościami, jakie przedsiębiorstwo napotkało przy pozyskiwaniu zewnętrznych źródeł finansowania oraz koniecznością spłaty już uzyskanych kredytów. Do dnia ogłoszenia upadłości przedsiębiorstwo nie otrzymało z NFOŚiGW pożyczki w kwocie 3.000.000 zł, o udzielenie której wystąpiło w lipcu 1998 r. Podstawą skierowanego do NFOŚiGW wniosku było pismo Ministerstwa Finansów z dnia 30 czerwca 1998 r., w którym poinformowano, że w sytuacji występującego w przedsiębiorstwie dokonującym restrukturyzacji niedoboru środków istnieje możliwość ich pozyskania z NFOŚiGW. W złożonym wniosku zakład proponował przekazywanie przez fundusz przyznanych środków w 4 transzach (od III kw. 1998 r. do II kw. 1999 r.), a spłatę kredytu w latach 2000 – 2005. W odpowiedzi z dnia 14 lipca 1998 r. Fundusz poinformował przedsiębiorstwo, że wniosek jest niekompletny, ponieważ nie zawiera harmonogramu rzeczowo - finansowego prac przewidzianych do wykonania w ramach restrukturyzacji. Korespondencja z NFOŚiGW trwała do 29 marca 2000 r.

Z ustaleń kontroli przeprowadzonej w **Spółce z o.o. „Dachy Szczucińskie” w Szczucinie** (aktualna forma organizacyjna i nazwa od grudnia 1998 r.) wynika, że już na początku lat dziewięćdziesiątych Przedsiębiorstwo Materiałów Izolacji Budowlanej „Izolacja” planowało przeprowadzenie restrukturyzacji i zaprzestanie produkcji z udziałem azbestu. Po powstaniu w lutym 1992 r. (na bazie ww. przedsiębiorstwa państwowego „Izolacja”) Polsko-Austriackiej Spółki z o.o. „Eternit” przyjęto „Program modernizacyjny dla zmiany technologii na bezazbestową w Spółce Eternit”. Zakładał on trzy etapy realizacji do 2000 r. Według przyjętego harmonogramu, uruchomienie produkcji bezazbestowej miało nastąpić w 1993 r. Spółka finansowała realizowany program restrukturyzacji z własnych środków. Jedynie podwyższenie w dniu 22 grudnia 1998 r. kapitału spółki o kwotę 8.000.000 zł i objęcie udziałów przez Krajowy Urząd Pracy umożliwiło częściową spłatę zadłużenia spółki (1.800.000 zł), sfinansowanie częściowego czyszczenia zakładu (700.000 zł) i częściowe sfinansowanie zapasów surowców i wyrobów. Z szacunkowych danych zakładu wynika, że łączny koszt dotychczasowych działań restrukturyzacyjnych wyniósł ok. 12.000.000 zł.

Efektem prowadzonej restrukturyzacji było uruchomienie w styczniu 1999 r. produkcji bezazbestowych płyt dachowych. Do zakończenia kontroli nie oczyszczono terenu zakładu z pozostałości azbestu.

W związku z wszczętym w dniu 24 kwietnia 1997 r. postępowaniem naprawczym w **Przedsiębiorstwie Materiałów Izolacji Budowlanej „Izolacja” w Ogrodzieńcu (aktualnie w upadłości)** opracowano dokumentację w zakresie programu naprawczego przewidującą dwa etapy jego realizacji:

- I etap (maj 1997 r. – 27 września 1998 r.)
 - restrukturyzację techniczną polegającą na przystosowaniu ciągu produkcyjnego do produkcji bezazbestowej o szacunkowym koszcie w kwocie 343.289 zł,
 - restrukturyzację organizacyjną, w tym likwidację i zbycie zbędnego majątku (np. zakładu handlowego, bazy transportowej), utworzenie jednostki organizacyjnej, która przeprowadziłaby oczyszczenie zakładu z azbestu,
 - zmniejszenie zatrudnienia z 273 do 208 osób,
 - utworzenie podmiotu gospodarczego wspólnie z firmą „JM Balmatt – Polska” Sp. z o.o. w celu uruchomienia produkcji bezazbestowej.

Przy pełnej realizacji zamierzeń tego etapu restrukturyzacji planowano osiągnięcie w okresie od stycznia do października 1998 r. zysku netto w kwocie 5.045.200 zł.

- II etap (od 28 września 1998 r.) przewidywał m.in.:
 - wydzierżawienie firmie „JM Balmatt – Polska” składników majątkowych o szacunkowej wartości 1.420.000 zł, stanowiących 54 % wartości netto majątku trwałego w postaci gruntów, budynków, maszyn i urządzeń umożliwiając prowadzenie produkcji wyrobów bezazbestowych,
 - przeprowadzenie w okresie od października 1998 r. do czerwca 1999 r. procesu oczyszczenia zakładu z pozostałości azbestu, którego koszt oszacowano na kwotę 3.000.000 zł; realizując to zadanie zakład miał uzyskać wsparcie finansowe ze strony Wydziału Ochrony Środowiska Urzędu Wojewódzkiego w Katowicach, co jednak do czasu kontroli nie nastąpiło.

W sprawozdaniu złożonym Wojewodzie Katowickiemu, obejmującym okres od października do grudnia 1998 r., pełnomocnik zarządcy komisarycznego przedsiębiorstwa stwierdził, że „(.....) nie zrealizowano II etapu programu naprawczego gdyż, pomimo wysiłków i poniesionych nakładów finansowych ze strony zakładu w celu uruchomienia produkcji płyt bezazbestowych nie doszło do zatrudnienia byłych pracowników przez Spółkę „JM Balmatt – Polska”. Przeszkodą w realizacji tych zamierzeń było nieoczyszczenie

z pyłów azbestu. Zakład tego zadania w ramach środków własnych nie jest w stanie zrealizować, jedynie należy oczekiwać na pozytywne stanowiska WFOŚiGW w Katowicach i NFOŚiGW”.

W latach 1997 – 1999 (I - III kwartał) pełnomocnik zarządcy komisarycznego, a następnie syndyk masy upadłościowej występowali kilkakrotnie m.in. do NFOŚiGW i WFOŚiGW w Katowicach oraz Urzędu Komitetu Integracji Europejskiej z prośbami o udzielenie przedsiębiorstwu wsparcia finansowego, które umożliwiłoby przeprowadzenie oczyszczenia zakładu z azbestu. Działania te okazały się jednak bezskuteczne.

2.3.2. Oczyszczanie zakładów z azbestu

Spośród 7 byłych producentów wyrobów azbestowych tylko 3 zrealizowało w pełni zamierzenia dotyczące oczyszczenia terenu zakładu z azbestu.

- **Przedsiębiorstwo Produkcyjno – Handlowo - Usługowe „Izopol” S.A. w Trzemesznie** dokonało w dniu 24 lutego 1998 r. wyboru ofert złożonych przez trzy podmioty, których przedmiotem było oczyszczenie zakładu z azbestu. W efekcie prace te powierzono firmie „RIEGE” Sp. z o.o. z Zielonej Góry. Zawarta umowa przewidywała zakończenie prac w terminie do 15 października 1998 r. Ostatecznie prace zostały zakończone 17 grudnia 1998 r. Państwowy Wojewódzki Inspektor Sanitarny w Bydgoszczy w wydany w dniu 22 grudnia 1998 r. certyfikacie potwierdził (na podstawie przeprowadzonych badań) pełną skuteczność prac w zakresie oczyszczenia obiektów zakładu z pozostałości azbestu. Łączny koszt oczyszczenia zakładu wyniósł 1.228.239 zł, co stanowiło 5,5 % ogółem poniesionych kosztów procesu restrukturyzacji.
- **„Fomar Roulunds” S.A. w Markach** przeprowadziła w okresie 14 lipca – 7 sierpnia 1997 r. proces oczyszczenia hal i pomieszczeń produkcyjno-magazynowych z pozostałości azbestu. Wykonawcą była firma „IMUS-E” Sp. z o.o. Skuteczność przeprowadzonych prac potwierdziły badania przeprowadzone w dniu 8 sierpnia 1997 r. przez Instytut Medycyny Pracy w Łodzi.
- **Zakłady Wyrobów Uszczelniających i Termoizolacyjnych „Polonit” w Łodzi** po zaprzestaniu z dniem 1 stycznia 1997 r. produkcji wyrobów zawierających azbest dokonały w okresie od czerwca do grudnia 1997 r. oczyszczenia zakładu. Prace wykonano we własnym zakresie, ich całkowity koszt został sfinansowany z własnych środków i wyniósł 69.223 zł.

Działania podejmowane w ramach realizowanych procesów restrukturyzacji, zmierzające do usunięcia pozostałości azbestu w pozostałych 4 skontrolowanych zakładach nie doprowadziły do osiągnięcia zakładanych efektów. Głównym tego powodem była trudna sytuacja finansowa i brak możliwości uzyskania finansowego wsparcia ze źródeł zewnętrznych (pomimo podejmowanych starań w tym kierunku), np. ze środków wojewódzkich funduszy ochrony środowiska i NFOŚiGW.

- W bardzo ograniczonym zakresie (oczyszczając tylko dwa obiekty budowlane) przeprowadzono usuwanie pozostałości azbestu w **Fabryce Styropianu i Wyrobów Pokryciowych „Izolacja” w upadłości w Wierzbicy**. Prace te prowadzono w związku z uruchamianiem produkcji wyrobów bezazbestowych, co stanowiło podstawowy wymóg uruchomienia nowej technologii, a ich efektem było oczyszczenie tylko dwóch obiektów produkcyjnych. Prace związane z oczyszczeniem (w planowanym terminie do 30 grudnia 1999 r.) zakładu z azbestu uwzględniono w ramach programu restrukturyzacji. W opracowanym przez Instytut Gospodarki Odpadami w Katowicach projekcie prac, koszt całkowitego oczyszczenia zakładu oszacowano na kwotę 3.100.000 zł. Przeprowadzenie prac powierzono PPHU „Inestbud” z Jasieńca

Górnego. Do czasu zakończenia kontroli koszt prac związanych z oczyszczaniem zakładu wyniósł 616.835 zł, co stanowiło 19,9 % planowanej kwoty.

- W „**Dachach Szczucińskich**” Sp. z o.o. w **Szczucinie** opracowano we własnym zakresie plan oczyszczenia zakładu z azbestu. Plan zakładał prowadzenie prac własnymi siłami przy wykorzystaniu specjalistycznego sprzętu wynajętego z firmy „Compact” S.A. w Krakowie. Przy oczyszczaniu zastosowano metodę hydrodynamiczną, polegającą na myciu powierzchni wodą pod dużym ciśnieniem, a następnie usuwaniu odpadów przy pomocy specjalistycznych odkurzaczy przystosowanych do wylapywania włókien i pyłów azbestowych. Do czasu kontroli nie zakończono oczyszczania zakładu ze względu na brak środków. Dotychczasowe koszty poniesione na oczyszczanie wyniosły 856.470 zł.
- W **Przedsiębiorstwie Materiałów Izolacji Budowlanej „Izolacja” w upadłości w Ogrodzieńcu** nie podjęto żadnych prac w zakresie oczyszczenia z azbestu, które planowano przeprowadzić w ramach realizacji II etapu programu restrukturyzacji. Przedsiębiorstwo zleciło pracownikowi naukowemu z Wydziału Nauk o Ziemi Uniwersytetu Śląskiego w Katowicach opracowanie koncepcji restrukturyzacji zakładu, uwzględniającej jego oczyszczenie z pozostałości azbestu w II etapie realizacji programu (po 28 września 1998 r.). Według opracowanej koncepcji koszt oczyszczania oszacowano (wariantowo) na kwotę 5-15 mln zł. W wyniku przetargu komisja dokonała w dniu 16 września 1998 r. wyboru oferty (spośród 4 złożonych) firmy „RIEGE” Sp. z o.o. z Zielonej Góry, z którą w dniu 6 października 1998 r. podpisano umowę przedwstępną na wykonanie prac zmierzających do oczyszczenia zakładu z azbestu. Warunki umowy przewidywały zakończenie prac w terminie do 30 lipca 1999 r. oraz wynagrodzenie w kwocie 2.400.000 zł.
- Ze względu na znaczne koszty oczyszczania zakładu z azbestu oszacowane przez **Przedsiębiorstwo Państwowe „Gambit” ZPCh w Lubawce** na kwotę ok. 2.000.000 zł oraz brak wystarczających środków finansowych, zdecydowano się na wykonanie prac we własnym zakresie. W ekspertyzie pt. „Zanieczyszczenie azbestem i sposoby ich likwidacji – aspekty techniczne i ekologiczne”, opracowanej przez zespół specjalistów z Fundacji Rozwoju Miasta i Gminy Lubawka „Brama Lubawska”, wskazano m.in. na możliwe źródła finansowania prac. Jednakże podejmowane przez zakład wielokrotne starania w Narodowym, Wojewódzkim i Gminnym Funduszach Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej oraz w organach administracji rządowej i samorządowej okazały się bezskuteczne. Ostatecznie zamierzone prace realizowano we własnym zakresie przy wykorzystaniu wyłącznie własnych środków finansowych. Realizację zaplanowanych zadań rozłożono na kilka lat – do 2003 r. Dotychczas zaawansowanie prac związanych z oczyszczeniem zakładu z pozostałości azbestu, według szacunków przedsiębiorstwa, wynosi ok. 50 % zakresu rzeczowego całego przedsięwzięcia. Łączny koszt prac wykonanych w latach 1997 – 1999 wyniósł ok. 657.000 zł.

2.3.3. Szkolenia pracowników

Z ustaleń kontroli wynika, że tylko jeden zakład spośród wymienionych w załączniku nr 2 do ustawy, realizując proces restrukturyzacji, wnioskuje i skorzystał w trybie art. 6a ust. 1 ustawy z dnia 19 czerwca 1997 r. z refundacji kosztów szkolenia pracowników.

Fabryka Styropianu i WYROBÓW Pokryciowych „Izolacja” w upadłości w Wierzbicy przeszkoliła w okresie od lutego do czerwca 1999 r. 61 pracowników w zakresie nowej technologii wyrobów bezazbestowych. Ogólny koszt szkolenia w kwocie 451.087 zł został zrefundowany przez Powiatowy Urząd Pracy w Radomiu ze środków Funduszu Pracy. Refundacją objęto wynagrodzenia i składki ZUS ww. pracowników oraz koszty organizacji szkolenia.

Przedsiębiorstwo Produkcyjno - Handlowo - Usługowe „Izopol” S.A. w Trzemesznie oraz „Dachy Szczucińskie” Sp. z o.o. w Szczucinie prowadziły w 1998 r. szkolenia pracowników korzystając ze wsparcia urzędów pracy w postaci częściowej refundacji (do 50 %) poniesionych kosztów. Podstawą refundacji był przepis art. 15 ust. 5 i 6 ustawy z dnia 14 grudnia 1994 r. o zatrudnieniu i przeciwdziałaniu bezrobociu³³. Obydwa zakłady objęły szkoleniami ogółem 695 osób. Ponadto Przedsiębiorstwo Materiałów Izolacji Budowlanej „Izolacja” w Ogrodzieńcu nie korzystając z refundacji kosztów szkolenia ze środków Funduszu Pracy przeszkoliło w 1997 r. w Belgii 9 pracowników. Tematem szkolenia była produkcja płyt bezazbestowych.

2.3.4. Nadzór Ministerstwa Gospodarki nad realizacją programów restrukturyzacji

Minister Gospodarki dotychczas nie wykonał zadań wynikających z Rezolucji Sejmu Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 19 czerwca 1997 r. w sprawie programu wycofywania azbestu z gospodarki³⁴ oraz określenia ekonomiczno-finansowych instrumentów wspierania restrukturyzacji przedsiębiorstw produkujących wyroby azbestowe, do realizacji których został zobowiązany w dniu 26 czerwca 1997 r. przez Kancelarię Prezesa Rady Ministrów. Do marca 2000 r. nie ustalono nawet terminu opracowania ww. programu. Minister nie opracował również projektu rozporządzenia Rady Ministrów w sprawie warunków i trybu wspierania programów restrukturyzacyjnych (art. 3 ust. 3 ustawy z 19 czerwca 1997 r.), mimo że w okresie od lutego 1998 r. do lutego 2000 r. Kancelaria Prezesa RM czterokrotnie zwracała się w tej sprawie do ministerstwa.

W odpowiedzi z dnia 25 lipca 2000 r. na wystąpienie pokontrolne Minister Gospodarki stwierdził m.in., że „(.....) nie otrzymał delegacji KERM do określenia powyższych instrumentów (.....). Ministerstwo nie było również upoważnione do opracowania własnych zasad ani programu wspierania finansowego zakładów azbestowych prowadzących restrukturyzację. Ministerstwo Gospodarki z uwagi na rangę problemu w swojej strategii zakładało i zakłada wspieranie wszelkich inicjatyw i wniosków przedsiębiorstw skierowanych na pozyskanie potrzebnych środków zmierzających do zrealizowania programów restrukturyzacyjnych, wykorzystujących instrumenty i możliwości finansowe w ramach obowiązujących przepisów (EFSAL, NFOŚiGW). (.....) wielokrotnie informowałem Prezesa RM, że w świetle stanowiska jakie podjął KERM, nie jest konieczne tworzenie specjalnych instrumentów finansowych oraz warunków i trybu wspierania programów restrukturyzacyjnych. Przy braku możliwości budżetowego wsparcia procesu, tylko dzięki determinacji Ministerstwa Gospodarki, proces restrukturyzacji przemysłu w zakresie zaprzestania produkcji azbestowej i przejścia na produkcję bezazbestową został zrealizowany terminowo i bez wyraźnych konfliktów społecznych. (.....) Sukcesywny nadzór i monitoring procesu realizacji programów zapewnił – zgodne z ustawą – zakończenie produkcji wyrobów azbestowo-cementowych, które nastąpiło 28 września 1998 r.”

Najwyższa Izba Kontroli nie podziela powyższego stanowiska Ministra Gospodarki. Wprawdzie ustawa zobowiązuje bezpośrednio Radę Ministrów do wydania ww. rozporządzenia, to właśnie Minister Gospodarki był kompetentny do opracowania jego projektu, stosownie do przepisu § 6 ust. 1 uchwały Nr 13 Rady Ministrów z dnia 25 lutego 1997 r. – Regulamin pracy Rady Ministrów³⁵ stanowiącego m.in., że projekty aktów normatywnych zleconych przez Radę Ministrów opracowują członkowie Rady Ministrów, każdy w zakresie swojej właściwości i uzgadniają je z członkami Rady Ministrów.

³³ j.t. Dz. U. z 1997 r. Nr 25, poz. 128 ze zm.

³⁴ M.P. Nr 38, poz. 373

³⁵ M.P. Nr 15, poz. 144 ze zm.

W zakresie wspierania przez ministerstwo wszelkich inicjatyw przedsiębiorstw ukierunkowanych na pozyskanie środków finansowych na realizację programów restrukturyzacji np. z NFOŚiGW ustalono, że Minister Gospodarki zwrócił się w grudniu 1997 r. do Prezesa Funduszu o informację w sprawie możliwości pozyskiwania przez przedsiębiorstwa takich środków. Jednakże po uzyskaniu w dniu 3 marca 1998 r. odpowiedzi informującej, że ze względu na ograniczoną ilość środków finansowych rozpatrzenie wniosków o pożyczki i kredyty preferencyjne na ten cel może być możliwe w 1999 r., Minister nie podejmował w tym zakresie dalszej korespondencji, czy i kiedy może być możliwe udzielenie kredytów i pożyczek z NFOŚiGW na przewidziane ustawą wspieranie programów restrukturyzacyjnych.

Zlecony przez Ministerstwo firmie Business Management & Finance S.A. monitoring przedsiębiorstw produkujących pokrycia dachowe z udziałem azbestu, prowadzony był w okresie od września 1997 r. do września 1999 r. nieregularnie i dotyczył w zasadzie 3 spośród 4 restrukturyzowanych zakładów (nie obejmował Spółki z o.o. „Dachy Szczucińskie” w Szczucinie). Wnioski wynikające z monitoringu dotyczyły głównie potrzeby dofinansowania programów restrukturyzacji, bez wskazania konkretnych źródeł uzyskania pomocy finansowej na ich zrealizowanie, w tym w zakresie oczyszczenia zakładów z pozostałości azbestu i zaspokojenia roszczeń pracowniczych. Ostatecznie od września 1999 r. zaprzestano monitorowania przedsiębiorstw, pomimo że w trzech zakładach nie zakończono realizacji programów restrukturyzacyjnych. W ocenie Najwyższej Izby Kontroli było to spowodowane m.in. tym, że Departament Restrukturyzacji Przemysłu w Ministerstwie Gospodarki (prowadzący sprawy branży azbestowej) nie dokonał żadnych pisemnych uzgodnień odnośnie zakresu i terminów wykonania opracowań monitoringowych, a ich zlecenie i odbiór były dokonywane na podstawie ustnych uzgodnień. Taki sposób postępowania nie gwarantował możliwości dokonania oceny prawidłowości i rzetelności wywiązywania się przez firmę prowadzącą monitoring z umów zawartych przez ministerstwo.

Zlecenie przez ministerstwo firmie Business Management & Finance S.A. monitorowania restrukturyzacji zakładów spowodowało, że żaden z tych zakładów nie wywiązywał się z ustawowego obowiązku informowania Ministerstwa (raz na kwartał) o przebiegu procesu restrukturyzacji.

W ocenie Najwyższej Izby Kontroli brak określenia finansowych instrumentów wspierania procesów restrukturyzacji realizowanych przez 4 zakłady, które zobowiązane zostały do zaprzestania z dniem 28 września 1998 r. produkcji z udziałem azbestu, a w szczególności niezrealizowanie delegacji ustawowej do wydania aktu wykonawczego w tym zakresie, należy uznać za jedną z przyczyn faktu, że spośród ww. zakładów 2 postawione zostały w stan upadłości, a jeden zagrożony jest upadłością.

2.3.5. Sytuacja ekonomiczno-finansowa przedsiębiorstw

Przedsiębiorstwo Produkcyjno-Handlowo-Usługowe „Izopol” S.A. w Trzemesznie

Przychody ze sprzedaży w 1997 r. wynosiły 65.916,1 tys. zł. W latach 1998-1999 zmniejszyły się odpowiednio do 30.757 tys. zł (o 53,3 %) i 24.034,3 tys. zł (o 63,5 %). Pomimo wyraźnego zmniejszenia się przychodów ze sprzedaży, zapasy we wszystkich latach objętych kontrolą (1997 – 1999) były prawie na stałym poziomie – ponad 6 mln zł i oscylowały wokół 10 % wielkości aktywów. Na koniec 1998 r. przedsiębiorstwo nie wykazywało już w zapasach produktów i materiałów zawierających azbest.

W latach 1997 – 1998 przedsiębiorstwo ponosiło stratę netto, wynoszącą odpowiednio: 4.885,2 tys. zł oraz 4.915,1 tys. zł, natomiast w 1999 r. uzyskało dodatni wynik finansowy w kwocie 32,2 tys. zł. Planując wdrażanie programu restrukturyzacji i przewidując konieczność sprzedaży składników majątku trwałego poniżej ich wartości księgowej utworzono w 1997 r. rezerwę w wysokości 5.834 tys. zł na przewidywane straty. Decyzja ta spowodowała również obniżenie w 1997 r. kapitałów własnych. Na wynik finansowy 1998 r. miało z kolei wpływ zwiększenie kosztów o kwotę 1.400 tys. zł wydatków poniesionych w związku z oczyszczaniem zakładu z pozostałości azbestu.

Nieznacznie, z 37.220,5 tys. zł w 1997 r. do 34.123,8 tys. zł w 1999 r. zmniejszył się (o 3.096,8 tys. zł - 8,3 %) majątek trwały. Podobnie minimalnie zmalał majątek obrotowy z 18.410,6 tys. zł do 18.160 tys. zł (o 250,5 tys. zł - 1,4 %).

Wzrosła wielkość kapitałów własnych z 39.715,6 tys. zł do 41.832,7 tys. zł i wzrósł ich udział w finansowaniu majątku z 71,3 % w 1997 r. do 77,7 % na koniec 1999 r. We wszystkich latach analizowanego okresu występowała nadwyżka kapitałów własnych nad majątkiem trwałym.

Dodatnia dynamika wskaźnika szybkości spłaty zobowiązań (*płynne środki obrotowe do bieżących zobowiązań*), kształtującego się na poziomie 120,4 % w 1997 r., 160,3 % w 1998 r. i 262,2 % w 1999 r., wskazuje na osiąganie przez przedsiębiorstwo zadowalającej zdolności płatniczej.

Spółka z o.o. „Dachy Szczucińskie” w Szczucinie

Przychody ze sprzedaży w 1997 r. wynosiły 16.618,5 tys. zł. W latach 1998-1999 zmniejszyły się odpowiednio do 13.111,1 tys. zł (o 21,1 %) i 5.286,9 tys. zł (o 68,2 %). Pomimo spadku produkcji zapasy w poszczególnych latach wynosiły 5,3 mln zł, 3,2 mln zł i 9,4 mln zł, stanowiąc odpowiednio ok. 28 %, 15 % i 40 % wielkości aktywów. Spółka nie zdołała do końca ustawowego terminu (28 marca 1999 r.) sprzedać wszystkich wyrobów zawierających azbest, gdyż jeszcze na koniec 1999 r. wykazywała w zapasach produkty zawierające azbest na kwotę ponad 90 tys. zł.

Przedsiębiorstwo ponosiło w kolejnych latach stratę netto: 2.385 tys. zł, 4.982 tys. zł i 2.505 tys. zł.

Zwiększyła się wartość majątku trwałego z 11.849,4 tys. zł do 12.369 tys. zł (o 519,6 tys. zł - 4,4 %) oraz majątku obrotowego z 7.105,2 tys. zł do 10.643,4 tys. zł (o 3.538,2 tys. zł - 49,8 %).

Wzrosły kapitały własne z 10.369,3 tys. zł do 15.492,3 tys. zł i wzrósł ich udział w finansowaniu majątku z 54,8 % do 65,7 %. W 1997 r. wartość majątku trwałego przewyższała o 1.453,1 tys. zł wartość kapitałów własnych, natomiast w latach 1998 – 1999 występowała nadwyżka kapitałów własnych nad majątkiem trwałym.

Wysoki poziom wskaźnika stopnia pokrycia majątku obrotowego zobowiązaniami bieżącymi, który wyniósł 70,7 % w 1999 r. wskazuje na potencjalne zagrożenie dla bieżącej wypłacalności, czego potwierdzeniem jest ukształtowanie się wskaźnika szybkości spłaty zobowiązań na poziomie zdecydowanie poniżej 100 % i wynoszącego w 1999 r. 17,5 %.

Fabryka Styropianu i Wyrobów Pokryciowych „Izolacja” w upadłości w Wierzbicy

Przychody ze sprzedaży w 1997 r. wynosiły 22.003,7 tys. zł. W latach 1998-1999 zmniejszyły się do 15.530,5 tys. zł (o 29,4 %) i 1.589,1 tys. zł (o 92,8 %).

Wyraźnie zmniejszyły się również zapasy wynosząc w poszczególnych latach 3,5 mln zł, 0,4 mln zł i 0,7 mln zł, stanowiąc odpowiednio 28%, 2 % i 7 % wielkości

aktywów. Po upływie ustawowego terminu fabryka posiadała jeszcze w zapasach materiały zawierające azbest - na koniec 1998 r. na kwotę ponad 28 tys. zł i na koniec 1999 r. na kwotę 18 tys. zł.

Po dodatnim wyniku finansowym netto, uzyskanym w 1997 r. w kwocie 211,8 tys. zł, fabryka ponosiła w kolejnych latach stratę netto w wysokości 2.650,2 tys. zł oraz 3.223,4 tys. zł. Na osiągnięty wynik w 1998 r. wysoki wpływ miały koszty poniesione na wypłaty odpraw i odszkodowań z tytułu zwolnień grupowych.

Majątek trwały zwiększył się z 6.377,8 tys. zł w 1997 r. do 7.870,1 tys. zł w 1999 r. (o 1.492,3 tys. zł – o 23,4 %), a jego udział w strukturze aktywów z 52,2 % do 79,0 %; z kolei wartość majątku obrotowego obniżyła się znacznie z 5.493,4 tys. zł do 1.152,4 tys. zł (o 4.331 tys. zł - 79 %).

Kapitały własne zmniejszyły się z 8.696,3 tys. zł do 2.611,0 tys. zł, gwałtownie zmniejszając ich udział w finansowaniu majątku z 71,2 % do 26,2 %. W 1997 r. kapitały własne przewyższały o 2.318,5 tys. zł wartość majątku trwałego. W 1998 r. i w 1999 r. relacje te były już odwrotne. W 1999 r. kapitały własne były o 5.259,1 tys. zł mniejsze od wartości majątku trwałego, pokrywając tylko 33 % jego wartości.

Bardzo niski poziom wskaźnika szybkości spłaty zobowiązań w tym okresie potwierdza dodatkowo bardzo trudną sytuację finansową przedsiębiorstwa. W 1999 r. wskaźnik ten ukształtował się na poziomie 14,9 % (w 1997 r. – 56,1 %, w 1998 r. – 99,1 %).

Przedsiębiorstwo Materiałów Izolacji Budowlanej „Izolacja” w upadłości w Ogrodzieńcu

Ze względu na fakt, iż w dniu 8 lutego 1999 r. Sąd Rejonowy w Katowicach wydał postanowienie o ogłoszeniu upadłości przedsiębiorstwa, przedstawione wyniki finansowo-ekonomiczne obejmują lata 1997 – 1998.

Przychody ze sprzedaży w 1997 r. wynosiły 18.330,8 tys. zł, a w 1998 r. zmniejszyły się do 14.504,7 tys. zł (o 20,8 %).

Zapasy zmalały z 0,9 mln zł do 0,2 mln zł i stanowiły odpowiednio 14 % i 2 % wielkości aktywów. Przedsiębiorstwo (już w upadłości) nie sprzedawało w terminie ustawowym wszystkich wyrobów zawierających azbest, gdyż jeszcze za 3 kwartały 1999 r. wykazywało w zapasach produkty zawierające azbest na kwotę ponad 28 tys. zł.

Przedsiębiorstwo poniosło w 1997 r. stratę w wysokości 324,2 tys. zł oraz 527,5 tys. zł w 1998 r.

Wartość majątku trwałego uległa zmniejszeniu z 4.153,3 tys. zł do 3.102 tys. zł (o 1051,3 tys. zł – 25,3 %), a wartość majątku obrotowego z 2.192,9 tys. zł do 4.793,9 tys. zł (o 2.601 tys. zł – 118,6 %).

Poza informacją zawartą w rachunku wyników o ponoszonej stracie, na złą sytuację przedsiębiorstwa wskazuje również bilans przedsiębiorstwa. Kapitały własne w 1997 r. wynosiły (-) 12.001,6 tys. zł, a w 1998 r. (-) 18.543,0 tys. zł. Wartość zobowiązań bieżących w 1997 r. osiągnęła 13.324,9 tys. zł, a w 1998 r. 26.289 tys. zł. (w tym m.in. 530,9 tys. zł z tytułu zobowiązań wobec pracowników w związku ze stwierdzeniem chorób zawodowych, 2.208,2 tys. zł z tytułu składek na ubezpieczenia społeczne i Fundusz Pracy oraz 12.616,4 tys. zł z tytułu dostaw materiałów i usług). O złej sytuacji przedsiębiorstwa świadczy skonfrontowanie ww. wyników z sumą bilansową z 1997 r. wynoszącą 6.346,2 tys. zł i 7.895,9 tys. zł w 1998 r.

2.4. Realizacja uprawnień pracowniczych w zakresie odpraw, odszkodowań i zasiłków przedemerytalnych

2.4.1. Wypłata jednorazowych odpraw

Wyniki kontroli wykazały, że we wszystkich 7 skontrolowanych zakładach (spośród 9 wymienionych w załącznikach nr 2 i 3 do ustawy) dokonywano wypłat jednorazowych odpraw w trybie art. 6b ustawy z dnia 19 czerwca 1997 r. Przepis ten przewiduje, że pracownikom, z którymi w okresie od 28 września do 31 grudnia 1998 r. stosunek pracy rozwiązany został z przyczyn dotyczących zakładu pracy, przysługiwała jednorazowa odprawa w wysokości dwunastomiesięcznego, sześciomiesięcznego lub trzymiesięcznego wynagrodzenia (w zależności od stażu pracy).

W okresie od 28 września do 31 grudnia 1998 r. z przyczyn dotyczących zakładów, rozwiązano stosunek pracy ogółem z 838 pracownikami, co stanowiło 37,1 % ogółu zatrudnionych w dniu 27 września 1998 r. Najwyższe 97,5 % zmniejszenie poziomu zatrudnienia odnotowano w Przedsiębiorstwie Materiałów Izolacji Budowlanej „Izolacja” w upadłości w Ogrodzieńcu. Najmniej osób (9,3 % ogółu zatrudnionych) zwolniono w tym okresie w Przedsiębiorstwie Produkcyjno - Handlowo - Usługowym „Izopol” S.A. w Trzemesznie.

Ustalenia dotyczące liczby pracowników, którzy uzyskali odprawy i wysokość wypłaconych świadczeń we wszystkich skontrolowanych zakładach, prezentuje poniższe zestawienie.

Liczba pracowników				
Ogółem zatrudnionych w kontrolowanych zakładach wg stanu na dzień 27.09.1998 r.	z którymi rozwiązano stosunek pracy w okresie od 28.09. do 31.12.1998 r. z przyczyn dotyczących zakładu			
	Ogółem zwolnionych	w tym: uprawnieni pracownicy, którym wypłacono odprawy w wysokości		
		wielokrotność miesięcznego wynagrodzenia	liczba osób	kwota ogółem wypłaconych odpraw (w zł)
2.259	838	12 – krotność	671	10.420.971
		6 – krotność	130	837.453
		3 – krotność	35	97.685
Ogółem:			836	11.356.109

Z powyższych danych wynika, że 27 września 1998 r., tj. w dniu poprzedzającym okres, w którym rozwiązanie stosunku pracy z przyczyn dotyczących zakładów uprawniało pracowników do otrzymania jednorazowej odprawy, skontrolowane zakłady zatrudniały ogółem 2.259 osób.

Spośród 838 pracowników, z którymi rozwiązano stosunek pracy, 836 było uprawnionych do otrzymania jednorazowej odprawy, w tym: 671 osobom przysługiwało świadczenie w kwocie równej dwunastomiesięcznemu wynagrodzeniu, 130 osobom w kwocie stanowiącej równowartość sześciomiesięcznego wynagrodzenia i 35 pracownikom w wysokości trzymiesięcznego wynagrodzenia.

Wszystkie skontrolowane zakłady złożyły do b. rejonowych urzędów pracy w przewidzianym ustawowo terminie, tj. do 28 grudnia 1998 r. stosowne wnioski o przekazanie środków na wypłatę odpraw wraz z wykazami osób uprawnionych. W terminie do 31 grudnia 1998 r. kierownicy urzędów pracy przekazali pracodawcom środki z Funduszu Pracy na wypłatę odpraw.

Skontrolowane zakłady wypłaciły jednorazowe odprawy wszystkim 836 uprawnionym osobom. Ogólna kwota należnych i wypłaconych odpraw wyniosła 11.356.109 zł, w tym część w kwocie 11.298.354 zł sfinansowano ze środków Funduszu Pracy, a kwotę 57.755 zł (w „Dachach Szczucińskich” Sp. z o.o. w Szczucinie) wypłacono w oparciu o przepisy o szczególnych zasadach rozwiązywania z pracownikami stosunku pracy z przyczyn dotyczących zakładu pracy.

W wyniku analizy dokumentacji dotyczącej ok. 23 % przypadków wypłaconych pracownikom odpraw stwierdzono, iż nie wystąpiły nieprawidłowości w zakresie ustalania uprawnień do uzyskania świadczeń oraz wykorzystania przekazanych przez urzędy pracy środków na ich wypłatę.

W toku prowadzonej kontroli powstały wątpliwości co do prawidłowości ustalenia przez niektóre ze skontrolowanych zakładów pracy wysokości wypłaconych odpraw pracownikom w trybie art. 6b ustawy z dnia 19 czerwca 1997 r. w związku z zaliczaniem do okresu pracy uprawniającego do uzyskania odprawy w określonej wysokości stażu pracy także w innych przedsiębiorstwach, które w przeszłości produkowały wyroby azbestowe, a wobec których zakłady zobowiązane do wypłacenia odpraw były następcami prawnymi.

- *Z ustaleń kontroli przeprowadzonej przez NIK w Zakładach WYROBÓW Uszczelniających i Termoizolacyjnych „Polonit” Sp. z o.o. w Łodzi wynika, że okres zatrudnienia, od którego uzależniona była wysokość odpraw ustalono w ten sposób, że do stażu pracy pracowników w spółce doliczono okres zatrudnienia tych pracowników w przedsiębiorstwie państwowym Zakłady Uszczelnień i WYROBÓW Azbestowych „Polonit” w Łodzi (aktualnie w likwidacji). ZWUiT „Polonit” Sp. z o.o. została utworzona jako odrębny podmiot prawny w styczniu 1992 r., do którego ww. przedsiębiorstwo państwowe, początkowo jako jedyny udziałowiec, wniosło udziały w formie pieniężnej i aportu rzeczowego. Spółka „Polonit” przejęła z dniem 1 maja 1993 r. 308 pracowników przedsiębiorstwa państwowego „Polonit” według uzgodnionego przez obie strony wykazu.*
Przy uwzględnieniu literalnego brzmienia przepisu art. 6b ust. 1 ustawy należałoby wypłacić odprawy równe tylko sześciomiesięcznemu i trzymiesięcznemu wynagrodzeniu (staż pracy wynoszący co najmniej 5 lat i 1 rok).

Podobna sytuacja wystąpiła ponadto w 3 spośród 7 skontrolowanych zakładów wymienionych w załącznikach nr 2 i 3 do ustawy z dnia 19 czerwca 1997 r., tj. w Spółce z o.o. „Dachy Szczucińskie” w Szczucinie, FOC „Fomar Roulunds” S.A. w Markach i PPHU „Izopol” w Trzemesznie. Zauważyć należy, że urzędy kontroli skarbowej kontrolując w ww. zakładach prawidłowość gospodarowania w 1998 r. oraz I półroczu 1999 r. środkami Funduszu Pracy nie kwestionowały – poza ZWUiT „Polonit” Sp. z o.o. w Łodzi – zasadności wypłaty przez te zakłady odpraw w wysokości wynikającej z uwzględnienia przez pracodawców stażu pracy w przedsiębiorstwach będących ich prawnymi poprzednikami. W przypadku ZWUiT „Polonit”, UKS w Łodzi uznał, że przedsiębiorstwo nieprawidłowo ustaliło okres zatrudnienia pracowników zawiązując przez to kwotę wypłaconych odpraw o 472.731 zł i skierował do Przewodniczącego Resortowej Komisji Orzekającej w sprawach o naruszenie dyscypliny finansów publicznych przy Ministrze Pracy i Polityki Socjalnej wniosek o ukaranie prezesa i wiceprezesa spółki.

Najwyższa Izba Kontroli nie kwestionuje zasadności wypłacenia świadczeń z tytułu odpraw pracownikom ww. zakładów. Mając na uwadze przede wszystkim treść art. 23¹ § 2 ustawy – Kodeks pracy będącego przepisem szczególnym, realizującym (zgodnie z ugruntowanym orzecznictwem Sądu Najwyższego) funkcję ochronną prawa pracy, znajdującym zastosowanie przed innymi przepisami dotyczącymi realizacji zobowiązań prawnych należy uznać, że – w świetle ustaleń kontroli zakładów – zachodziła ciągłość zatrudnienia pracowników, a zatem brak było podstaw do kwestionowania ich uprawnienia do uzyskania odprawy w określonej wysokości (przy uwzględnieniu stażu pracy w przedsiębiorstwie, które utworzyło zakład, bądź przekształciło się w drodze prywatyzacji w zakład wymieniony w załączniku nr 2 lub 3 do ustawy z dnia 19 czerwca 1997 r.).

2.4.2. Wypłata jednorazowych odszkodowań

W wyniku przeprowadzonej kontroli ustalono również, że każdy z 7 skontrolowanych zakładów (spośród wymienionych w załącznikach do nr 2 i 3 do ustawy) dokonywał wypłat jednorazowych odszkodowań w trybie art. 2 ustawy z dnia 26 listopada 1998 r.³⁶ o zmianie ustawy z dnia 19 czerwca 1997 r., po uzyskaniu na ten cel w grudniu 1998 r. z właściwych b. rejonowych urzędów pracy środków pochodzących z Funduszu Pracy. Odszkodowania przysługiwały pracownikom zatrudnionym w ww. zakładach w dniu 28 września 1997 r. w wysokości (zależnej od stażu pracy) 14.000, 11.400, 7.600 i 3.800 zł.

We wszystkich zakładach uprawnienia do otrzymania jednorazowego odszkodowania posiadało 2.519 osób, co stanowiło 83,1 % ogółu zatrudnionych (3.032 pracowników), według stanu na dzień 28 września 1997 r. Łączna kwota wnioskowanych i wypłaconych przez wszystkich pracodawców odszkodowań wyniosła 26.433.000 zł.

Szczegółowe dane w powyższym zakresie przedstawia poniższe zestawienie.

Pracownicy				
Ogółem zatrudnieni w kontrolowanych zakładach wg stanu na dzień 27.09.1997 r.	Uprawnieni do otrzymania jednorazowego odszkodowania			
	Ogółem	w tym, którym wypłacono odszkodowania		
		Kwota odszkodowania (w złotych)	liczba osób	kwota ogółem wypłaconych odszkodowań (w złotych)
	1.067	14.000	1.067	14.938.000
3.032	546	11.400	546	6.224.400
	481	7.600	481	3.655.600
	425	3.800	425	1.615.200
Ogółem:	2.519		2.519	26.433.000

Z danych prezentowanych w tabeli wynika, że najwięcej, bo 1.067 pracowników (42,4 % ogółu uprawnionych) otrzymało najwyższe odszkodowania w kwocie 14.000 zł (okres zatrudnienia co najmniej 20 lat). Łącznie dla tej grupy pracowników wypłacono odszkodowania na kwotę 14.938.000 zł (56,5 % ogólnej kwoty odszkodowań).

^{36/} v. przypis nr 6

Najmniej liczną grupę – 425 osób (16,9 % wszystkich uprawnionych) stanowiły osoby legitymujące się stażem pracy w przedziale od 5 do 10 lat, co uprawniało do otrzymania odszkodowania w kwocie 3.800 zł. Osobom tym wypłacono odszkodowania na łączną kwotę 1.615.000 zł (6,1% ogólnej kwoty)

Spośród kontrolowanych zakładów najwyższą łączną kwotę odszkodowań wynoszącą 8.067.800 zł wypłacono w Przedsiębiorstwie Produkcyjno-Handlowo-Usługowym „Izopol” S.A. w Trzemesznie. Odszkodowania w tym przedsiębiorstwie wypłacono 721 pracownikom spośród 780 zatrudnionych w zakładzie w dniu 28 września 1997 r. Najwyższe odszkodowania - po 14.000 zł otrzymało 348 osób (48,3 % ogółu uprawnionych) na kwotę ogółem 4.872.000 zł, co stanowiło 60,4 % łącznej kwoty wypłaconych odszkodowań.

W pozostałych 6 kontrolowanych zakładach procentowy udział uprawnionych do najwyższych odszkodowań do ogółu uprawnionych wynosił od 14,3 % w Przedsiębiorstwie Materiałów Izolacji Budowlanej „Izolacja” w upadłości w Ogrodzieńcu, do 58,9 % w Przedsiębiorstwie „Gambit” w Lubawce.

Podobnie jak w przypadku wypłaty odpraw (art. 6b ustawy z dnia 19 czerwca 1997 r.), niektórzy pracodawcy, ustalając uprawnienia poszczególnych osób do uzyskania jednorazowych odszkodowań, zaliczali pracownikom do stażu pracy zarówno okresy zatrudnienia w zakładach wymienionych literalnie w załącznikach Nr 2 i 3 do ustawy, jak również w zakładach będących ich prawnymi poprzednikami.

- *Przedsiębiorstwo PPHU „Izopol” S.A. w Trzemesznie ustalając uprawnienia pracowników do uzyskania odszkodowania oraz wysokość należnego świadczenia zaliczyło do okresu zatrudnienia również staż pracy pracowników w Zakładach WYROBÓW AZBESTOWO-CEMENTOWYCH w Trzemesznie oraz Pomorskich Zakładach Materiałów Izolacyjnych „Izopol”, które w grudniu 1991 r. przekształcone zostało w trybie prywatyzacji w ww. PPHU „Izopol”. Przy uwzględnieniu dosłownego brzmienia przepisów ustawy żaden z 721 pracowników nie otrzymałby odszkodowania wyższego niż 3.800 zł, ponieważ mógłby wylegitymować się jedynie okresem zatrudnienia krótszym niż 10 lat.*

Najwyższa Izba Kontroli nie kwestionuje powyższego sposobu ustalania prawa pracowników do jednorazowych odszkodowań oraz faktu wypłaty tak wyliczonych świadczeń.

Działając na podstawie art. 29 pkt 2 lit. f ustawy z dnia 23 grudnia 1994 r. o Najwyższej Izbie Kontroli zasięgnięto informacji w Ministerstwie Pracy i Polityki Społecznej, z której wynika, że Ministerstwo nie prowadziło szczegółowych analiz sposobu skorzystania przez pracowników i byłych pracowników zakładów wymienionych w załącznikach nr 2 i 3 do ustawy z uprawnień wynikających z postanowień ustawy. Zebrano jednorazowo informacje dotyczące przewidywanej przez pracodawców liczby osób zwalnianych z przyczyn dotyczących zakładu pracy w okresie do 31 grudnia 1998 r. oraz liczby osób uprawnionych do jednorazowych odszkodowań. Było to związane z koniecznością oszacowania kosztów dla Funduszu Pracy, z nadwyżki którego w końcu 1998 r. została sfinansowana wypłata jednorazowych odpraw i odszkodowań.

Ministerstwo nie posiadało rozeznania co do liczby osób, którym wypłacono odprawy i odszkodowania. Powołując się na dane zawarte w sprawozdaniu Krajowego Urzędu Pracy, podało, iż ogólna kwota środków przeznaczonych na wypłatę powyższych świadczeń wyniosła 40.718.428 zł.

2.4.3. Wypłata odszkodowań z tytułu stwierdzenia choroby zawodowej

W toku kontroli ustalono, że po wejściu w życie ustawy lekarze orzecznicy stwierdzili choroby zawodowe łącznie u 65 byłych pracowników z 6 skontrolowanych zakładów. Ponieważ we wszystkich przypadkach zachodziły przesłanki określone w art. 5 ustawy z dnia 19 czerwca 1997 r., byli pracownicy bądź w razie ich śmierci członkowie rodzin uzyskali uprawnienie do otrzymania jednorazowego odszkodowania. Łączna kwota wypłaconych z tego tytułu odszkodowań wyniosła 859.819,80 zł.

Najwięcej decyzji o uznaniu choroby zawodowej dotyczyło 25 byłych pracowników Fabryki Styropianu i Wyrobów Pokryciowych „Izolacja” w upadłości w Wierzbicy, którym przyznano i wypłacono odszkodowania w łącznej kwocie 388.561 zł oraz 20 osób z grona byłych pracowników P.P. „Gambit” w Lubawce, którym wypłacono odszkodowania w kwocie ogółem 274.756 zł. Ponadto w ostatnim z wymienionych zakładów przyznano 30 osobom odszkodowanie wyrównawcze w kwocie ogółem 130.391 zł.

W Spółce z o.o. „Dachy Szczucińskie” nie ustalono liczby osób, którym wypłacono odszkodowania z tytułu stwierdzenia choroby zawodowej, ponieważ zakład nie posiadał żadnej dokumentacji w tym zakresie.

2.4.4. Korzystanie z uprawnienia do zasiłku przedemerytalnego

W latach 1998 – 1999 w 7 zakładach objętych kontrolą prawo do zasiłku przedemerytalnego na zasadach określonych w art. 6 ustawy z dnia 19 czerwca 1997 r., który wymagał co najmniej 10-letniego stażu pracy w zakładach wymienionych w załącznikach nr 2 i 3, uzyskało ogółem 859 pracowników, co stanowiło 28,3 % liczby (3.032) zatrudnionych w dniu wejścia w życie ustawy.

Najwięcej osób uzyskało prawo do zasiłku spośród pracowników PPHU „Izopol” S.A. w Trzemesznie – 237 i PP „Gambit” w Lubawce – 163, a najmniej ZWUiT „Polonit” Sp. z o.o. w Łodzi – 47 osób i Spółki z o.o. „Dachy Szczucińskie” w Szczucinie – 46 osób.

Porównując liczbę osób, które nabyły prawo do zasiłku, ze stanem zatrudnienia w dniu wejścia ustawy w życie, najwyższe wskaźniki dotyczyły PMIB „Izolacja” w upadłości w Ogrodzieńcu – 63,3 % i PP „Gambit” w Lubawce – 38,4 %, natomiast najniższe – Spółki z o.o. „Dachy Szczucińskie” w Szczucinie – 15,5 % i FOC „Fomar Roulunds” S.A. w Markach – 13,1 %.

2.5. Realizacja szczególnych uprawnień pracowniczych w zakresie opieki zdrowotnej

2.5.1. Książeczki badań profilaktycznych

Z kontroli przeprowadzonej w Ministerstwie Zdrowia wynika, że przez okres 6 miesięcy od uchwalenia ustawy ministerstwo nie podejmowało żadnych prac w kierunku przygotowania rozporządzenia w sprawie wzoru książeczki badań profilaktycznych dla osoby, która była lub jest zatrudniona w warunkach narażenia zawodowego w zakładach stosujących azbest w procesach technologicznych. Dopiero w dniu 15 grudnia 1997 r. ministerstwo zaprezentowało po raz pierwszy wstępny projekt rozporządzenia. Miało to miejsce w trakcie spotkania przedstawicieli związków zawodowych działających w branży azbestowej z przedstawicielami Ministerstw Gospodarki oraz Zdrowia i Opieki Społecznej.

Minister Zdrowia i Opieki Społecznej wydając w dniu 27 stycznia 1998 r. zarządzenie wewnętrzne w sprawie szczegółowego zakresu działania Sekretarza Stanu i Podsekretarzy Stanu, uczynił jednego z podsekretarzy odpowiedzialnym za przygotowanie projektów ustaw, rozporządzeń i zarządzeń dotyczących kompetencji Ministra. Jednocześnie powierzył mu funkcje koordynacyjne i nadzorcze nad działalnością Biura Prawnego oraz pozostałych

komórek organizacyjnych ministerstwa w zakresie spraw odnoszących się do przygotowywania aktów normatywnych.

W planie pracy resortu na okres II – IV kwartałów 1998 r., zaakceptowanym przez kierownictwo ministerstwa w dniu 5 maja 1998 r., zobowiązano Departament Zdrowia Publicznego do zakończenia w terminie do końca III kw. prac nad rozporządzeniem Ministra w sprawie przedmiotowej książeczki badań profilaktycznych. W dniu 10 czerwca 1998 r. ministerstwo przesłało do 57 adresatów, w tym m.in. do 14 ministrów i 10 kierowników urzędów centralnych projekt rozporządzenia z prośbą o jego zaopiniowanie.

We wrześniu 1998 r. Minister Zdrowia i Opieki Społecznej dokonał zmian organizacyjnych, w wyniku których koordynacja prac legislacyjnych prowadzonych w ministerstwie powierzona została Departamentowi Prawnemu. W tym samym miesiącu Pełnomocnik Ministra Zdrowia i Opieki Społecznej ds. kontaktów ze Związkami Zawodowymi i Samorządami Zawodowymi oraz Organizacjami Pracodawców skierował projekt rozporządzenia do Departamentu Świadczeń Zdrowotnych celem prowadzenia dalszych prac.

W oparciu o przedstawione wyżej ustalenia należy uznać, że główną przyczyną opóźnienia w terminowym wydaniu przedmiotowego rozporządzenia były częste zmiany organizacyjne w samym ministerstwie, w wyniku których powierzano odpowiedzialność za przygotowanie projektu rozporządzenia kolejnym jednostkom organizacyjnym ministerstwa.

Rozporządzenie Ministra Zdrowia z dnia 3 listopada 1999 r. w sprawie książeczki badań profilaktycznych³⁷ zostało ogłoszone po upływie 2 lat i 5 miesięcy od daty uchwalenia ustawy. Brak jest obiektywnego uzasadnienia dla tak długiego okresu przygotowywania przez ministerstwo projektu rozporządzenia.

Opóźnienie w wydaniu rozporządzenia oraz opór organizacji związkowych zakładów branży azbestowej przed ponoszeniem przez poszczególne przedsiębiorstwa kosztów finansowania druku książeczek badań profilaktycznych i ich dystrybucji (z uwagi na brak uregulowania tych kwestii w rozporządzeniu) były przyczynami, iż do czasu kontroli przepisy rozporządzenia w zasadzie nie zostały wdrożone. Spośród 7 zakładów objętych kontrolą, jedynie Przedsiębiorstwo Państwowe „Gambit” w Lubawce zleciło na własny koszt wydrukowanie 3.000 książeczek badań profilaktycznych dla byłych i aktualnie zatrudnionych pracowników. W trakcie trwania kontroli rozpoczęto ich wydawanie uprawnionym osobom.

2.5.2. Korzystanie z bezpłatnych leków

Ministerstwo Zdrowia dopiero w dniu 27 maja 1999 r. rozpoczęło prace przygotowawcze nad projektem rozporządzenia w sprawie wykazu bezpłatnych leków dla pracowników i byłych pracowników zakładów wymienionych w załącznikach nr 2 i 3 do ustawy z dnia 19 czerwca 1997 r., do wydania którego zobowiązywał Ministra Zdrowia przepis art. 7a ust. 3 ustawy, w brzmieniu nadanym ustawą z dnia 26 listopada 1998 r. o zmianie ww. ustawy (powyższy przepis wszedł w życie 5 stycznia 1999 r.). W ocenie NIK wystąpił tu nieuzasadniony, pięciomiesięczny okres beczynności ministerstwa.

Niepodjęcie przez ministerstwo w ww. okresie żadnych działań było tym bardziej niezrozumiałe, że wstępny dokument pn. „*Choroby wywołane przewlekłym narażeniem na pył zawierający azbest – charakterystyka chorób i ogólna informacja o postępowaniu terapeutycznym, z wykazem stosowanych leków*” został opracowany przez Instytut Medycyny Pracy i Zdrowia Środowiskowego w Sosnowcu na zlecenie resortu jeszcze przed uchwaleniem ustawy z dnia 26 listopada 1998 r.

³⁷/ v. przypis nr 8

W listopadzie 1999 r. Główny Inspektor Farmaceutyczny Podsekretarz Stanu w Ministerstwie Zdrowia przedstawił na posiedzeniu kierownictwa ministerstwa projekt rozporządzenia w sprawie wykazu bezpłatnych leków. Jednakże wówczas nie przyjęto projektu, uzasadniając to względami finansowymi. Skutki finansowe przyjęcia projektu rozporządzenia w skali roku wyniosłyby ok. 4 mln zł przy braku koncepcji ich sfinansowania. W związku z tym Departament Farmacji przedstawił 2 propozycje rozwiązań wskazujących sposób rozliczeń pomiędzy Kasami Chorych a budżetem państwa, gwarantujących bezpłatne korzystanie z leków przez uprawnione do tego osoby. Jednakże do czasu kontroli NIK Pełnomocnik Rządu ds. Wprowadzenia Powszechnego Ubezpieczenia Zdrowotnego nie wypowiedział się w sprawie proponowanych przez ministerstwo rozwiązań w zakresie refundacji kosztów wydawanych bezpłatnie leków.

Najwyższa Izba Kontroli dzieląc wyrażoną w trakcie kontroli opinię Ministra Zdrowia, „(.....) że wejście w życie ustawy o zakazie stosowania wyrobów zawierających azbest powinno być związane z koniecznością nowelizacji ustawy budżetowej, której skutkiem byłoby zagwarantowanie w budżecie państwa niezbędnych środków na sfinansowanie wydatków związanych z nieodpłatnym korzystaniem z leków” zauważyła jednak, że ministerstwo nie podejmowało inicjatyw zmierzających do pozyskania na ten cel środków.

W związku z faktem, że do czasu zakończenia kontroli Minister Zdrowia nie wydał rozporządzenia w sprawie wykazu bezpłatnych leków, osoby do tego uprawnione nie mogły dotychczas korzystać z tego uprawnienia.

2.5.3. Korzystanie z bezpłatnego leczenia uzdrowiskowego

Przepis art. 7a ust. 1 pkt 2 ustawy przewiduje zwolnienie byłych i obecnych pracowników zakładów wymienionych w załącznikach nr 2 i 3 do ustawy z odpłatności za leczenie uzdrowiskowe. Wyniki kontroli wskazują, że przepis ten nie został wdrożony do powszechnego stosowania.

W toku kontroli 7 spośród 9 zakładów wymienionych w załącznikach stwierdzono tylko jeden przypadek, w którym pracownik PPUH „Izopol” S.A. w Trzemesznie nie ponosił kosztów leczenia uzdrowiskowego. W pozostałych kontrolowanych zakładach pracownicy albo nie korzystali z leczenia uzdrowiskowego, albo korzystali na ogólnych zasadach, ponosząc częściową odpłatność.

Według informacji uzyskanych przez Ministerstwo Zdrowia w styczniu 2000 r. od 30 przedsiębiorstw uzdrowiskowych, 7 osób korzystało w 1999 r. z bezpłatnego leczenia uzdrowiskowego. Ustalono, że z tego tytułu w stosunku do 4 uzdrowisk ministerstwo posiada zobowiązania finansowe, których pokrycie miało nastąpić ze środków budżetowych w 2000 r. Jednakże do marca 2000 r. Departament Zdrowia Publicznego Ministerstwa Zdrowia nie wystąpił o wystawienie faktur do uzdrowisk, które świadczyły bezpłatne leczenie uzdrowiskowe. W złożonych w trakcie kontroli wyjaśnieniach dyrektor Departamentu Zdrowia Publicznego ministerstwa stwierdził, że Departament zamierza przedłożyć kierownictwu resortu propozycję wydzielenia środków na pokrycie kosztów leczenia w rozdziale 8555 – Medycyna Pracy.

Wprawdzie ustawa z dnia 19 czerwca 1997 r. nie zobowiązywała Ministra Zdrowia do określenia systemu rozliczeń zapewniającego bezpłatność świadczonych usług uzdrowiskowych dla pracowników zakładów branży azbestowej, to na Ministrze ciążył obowiązek opracowania metodologii opłat oraz poinformowania o tym zainteresowanych stron, czego w ministerstwie nie zamierzano realizować. Świadczy o tym plan pracy na

1999 r., w którym nie przewidziano tematyki realizacji uprawnień w zakresie bezpłatnych usług uzdrowiskowych.

2.5.4. Zapewnienie pracownikom specjalistycznych badań lekarskich

W 1998 r. Departament Opieki Zdrowotnej Ministerstwa Zdrowia i Opieki Społecznej dokonał oceny zakresu profilaktycznych badań lekarskich pracowników zakładów branży azbestowej. Ustalono, że w 1997 r. ministerstwo poleciło wojewódzkim ośrodkom medycyny pracy przeprowadzenie badań lekarskich pracowników 8 zakładów pracy, które stosowały azbest w procesach technologicznych. Badania wykonano w okresie od maja do 30 czerwca 1997 r. na terenie ówczesnych województw: bydgoskiego, gdańskiego, katowickiego, łódzkiego, radomskiego, tarnowskiego i warszawskiego. Objęto nimi 1.782 osoby, co stanowiło 79,7 % w stosunku do 2.235 zatrudnionych. Na podstawie wyników badań wydano 77 orzeczeń o zaistnieniu przeciwwskazań do kontynuowania przez te osoby pracy na dotychczas zajmowanych stanowiskach. Ponadto w 225 przypadkach, ze względu na podejrzenie wystąpienia choroby zawodowej, pracowników tych skierowano na konsultacje do Instytutu Medycyny Pracy, który potwierdził tę diagnozę u 105 osób. Koszty przeprowadzonych badań profilaktycznych pracowników w 6 zakładach pokryli pracodawcy, a w pozostałych 2 wojewódzkie ośrodki medycyny pracy.

Z ustaleń kontroli wynika, że w 1999 r. nie był realizowany przepis art. 7a ust. 1 pkt 1 ustawy z dnia 19 czerwca 1997 r. przewidujący finansowanie ze środków budżetu państwa specjalistycznych badań lekarskich, o których mowa w art. 229 § 5 ustawy z dnia 26 czerwca 1974 r. Kodeks pracy. Koszty takich badań były pokrywane przez poszczególne zakłady pracy.

- **Fabryka Okładzin Ciernych „Fomar Roulunds” S.A. w Markach** wystosowała 3 lutego 1999 r. pismo do Wojewódzkiego Ośrodka Medycyny Pracy w Warszawie, w którym powołując się na przepisy ustawy zwróciła się o określenie zasad korzystania z przyznanych w ustawie uprawnień w zakresie m.in. przeprowadzenia badań profilaktycznych. W odpowiedzi z dnia 15 marca 1999 r. WOMP poinformował spółkę, że w powyższej sprawie wystąpił do Ministerstwa Zdrowia i Opieki Społecznej o zajęcie stanowiska. W czerwcu 1999 r. spółka zawarła umowę z WOMP na wykonanie badań dla pracowników spółki. Koszty przeprowadzonych badań zostały w całości sfinansowane przez spółkę. Do lutego 2000 r. spółka nie otrzymała z WOMP żadnej informacji dotyczącej ww. sprawy.
- **„Dachy Szczucińskie” Spółka z o.o. w Szczucinie** nie miała możliwości zapewnienia pracownikom korzystania z badań profilaktycznych w trybie art. 7a ustawy, ponieważ, zdaniem prezesa spółki, „(.....) przepisy te są martwe, gdyż nie określają kto w imieniu budżetu państwa winien pokrywać koszty badań i innych świadczeń”. Spółka zawarła umowę z ZOZ w Dąbrowie Tarnowskiej o świadczenie usług w zakresie specjalistycznej opieki zdrowotnej, a ich koszty były pokrywane ze środków spółki.

Minister Zdrowia nie przekazywał w 1999 r. środków finansowych do ośrodków medycyny pracy na pokrycie kosztów badań profilaktycznych byłych i aktualnie zatrudnionych pracowników zakładów, w których produkowano wyroby azbestowe.

Środki na powyższy cel w kwocie 1 mln zł zostały zaplanowane w budżecie ministerstwa dopiero na 2000 r. w rozdz. 8555 – Medycyna Pracy.

Zaniepokojenie brakiem postępu w pracach zmierzających do wdrożenia postanowień ustawy w zakresie szczególnej opieki zdrowotnej wyrażały organizacje związkowe działające w zakładach branży azbestowej. M.in. w dniu 10 marca 2000 r. w piśmie skierowanym do Prezydenta RP, Marszałka Sejmu, Ministrów Zdrowia oraz Pracy i Polityki Socjalnej, a także

do Przewodniczących ogólnopolskich central związkowych (OPZZ i KK NSZZ „Solidarność”) wskazano, że nie są realizowane przepisy ustawy dotyczące: specjalistycznych badań lekarskich finansowanych ze środków budżetu państwa, uprawnień do korzystania z bezpłatnego leczenia uzdrowiskowego, wykazu bezpłatnych leków i określenia sposobu dystrybucji książeczek badań profilaktycznych.

2.6. Postępowanie z odpadami zawierającymi azbest

2.6.1. Przestrzeganie wymogów dotyczących wytwarzania i składowania odpadów

Spośród 7 skontrolowanych zakładów, które produkowały wyroby zawierające azbest, tylko 3, tj. Przedsiębiorstwo Produkcyjno - Handlowo - Usługowe „Izopol” S.A. w Trzemesznie, „Fomar Roulunds” S.A. w Markach, Zakłady Wyrobów Uszczelniających „Polonit” Sp. z o.o. w Łodzi, przestrzegały przepisów określających zasady postępowania z odpadami azbestowymi.

W pozostałych 4 zakładach stwierdzono szereg nieprawidłowości w tym zakresie.

- Fabryka Styropianu i Wyrobów Pokryciowych „Izolacja” w upadłości w Wierzbicy** nie posiadając zezwoleń wojewody i starosty (od 1 stycznia 1999 r.) na wytwarzanie odpadów azbestowych, w latach 1997 – 1999 wytworzyła 3.600 ton niebezpiecznych odpadów azbestowych. Odpady składowano w wyrobisku, będącym pozostałością po kopalni piasku, zlokalizowanym w miejscowości Konia Góra k. Wierzbicy. Wyrobisko o powierzchni około 2 ha, którego właścicielem jest firma „Budopol” z Kielc, zostało udostępnione zakładowi na podstawie zawartej umowy, w której przedsiębiorstwo zobowiązało się do rekultywacji terenu po całkowitym jego zapelnieniu odpadami. Wojewoda Radomski w decyzji wydanej w dniu 20 listopada 1997 r. określił ostateczny termin przeprowadzenia rekultywacji na dzień 31 grudnia 1998 r. oraz zobowiązał zakład do przeprowadzenia w terminie do kwietnia 1999 r. badań na zawartość włókien azbestu, zarówno w powietrzu jak i wzdłuż drogi dojazdowej od przedsiębiorstwa do składowiska. Z nałożonych obowiązków zakład nie wywiązał się. W wyniku realizacji wniosku pokontrolnego Najwyższej Izby Kontroli przedstawionego w skierowanym w 1999 r. wystąpieniu po kontroli rozpoznawczej, przedsiębiorstwo wystąpiło we wrześniu tegoż roku do Mazowieckiego Urzędu Wojewódzkiego o przedłużenie do 31 grudnia 2000 r. terminu zakończenia rekultywacji składowiska. W grudniu 1999 r. WIOŚ Delegatura w Radomiu ukarał dyrektora mandatem pieniężnym za gromadzenie na ww. składowisku odpadów bez posiadania wymaganego zezwolenia. W okresie objętym kontrolą zakład nie prowadził ewidencji wytwarzanych i składowanych odpadów oraz nie składał właściwym organom informacji o ilości wytwarzanych i składowanych odpadów, naruszając przez to przepis art. 29 ust. 1 ustawy o odpadach.
- „Dachy Szczucińskie Spółka z o.o. w Szczucinie** bez wymaganych zezwoleń wojewody (starosty) wytworzyła w latach 1997 – 1998 co najmniej 265 ton odpadów azbestowych. W spółce nie prowadzono ewidencji wytwarzanych odpadów. Odpady umieszczano na składowisku usytuowanym na terenie zakładu. Ustalając samodzielnie wysokość opłat za składowanie odpadów w latach 1998 – 1999, spółka z powodu trudnej sytuacji finansowej, nie wniosła do 31 marca 2000 r. opłaty w wysokości 4.235,88 zł za składowane w 1999 r. odpady, co stanowiło naruszenie przepisu art. 27 ustawy o odpadach.
- Przedsiębiorstwo Państwowe „Gambit” w Lubawce** prowadząc działalność produkcyjną wytworzyło w latach 1997 – 1999 ponad 16 ton odpadów niebezpiecznych, powstających przy produkcji płyt azbestowo-kauczukowych zbrojonych siatką. Przedsiębiorstwo nie posiadało zezwoleń na ich wytwarzanie i składowanie. Pomimo że w ww. okresie przedsiębiorstwo było kilkakrotnie kontrolowane przez Wojewódzki

Inspektorat Ochrony Środowiska w Jeleniej Górze w zakresie gospodarki odpadami, powyższa nieprawidłowość nie została dostrzeżona. Wojewódzki Inspektorat Ochrony Środowiska we Wrocławiu na zlecenie Najwyższej Izby Kontroli (w trybie art. 12 pkt 3 ustawy o NIK) przeprowadził w dniu 21 marca 2000 r. kontrolę w PP „Gambit”, w wyniku której potwierdzono fakt nielegalnego składowania niebezpiecznych odpadów azbestowych na składowisku odpadów komunalnych w Lubawce. W sprawie tej wszczęte zostało postępowanie administracyjne w celu nałożenia kary na przedsiębiorstwo. W trakcie kontroli ujawniono również, iż przedsiębiorstwo niezgodnie z obowiązującymi przepisami składowało w jednym ze swoich zakładów odpady azbestowe. Powyższe ustalenia potwierdziła kontrola Państwowej Inspekcji Pracy przeprowadzona – na wniosek kontrolera NIK – w dniu 13 marca 2000 r., która ponadto wykazała fakt przechowywania odpadów azbestowych (luzem i w otwartych workach) w sposób powodujący emisję włókien azbestu do atmosfery.

- Wyniki kontroli przeprowadzonej w **Przedsiębiorstwie Materiałów Izolacji Budowlanej „Izolacja” w upadłości w Ogródzieńcu** wykazały również rażące zaniedbania w zakresie postępowania z niebezpiecznymi odpadami azbestowymi. Stwierdzono bowiem, iż od 1998 r. przedsiębiorstwo nie posiadało wymaganych zezwoleń na wytwarzanie i składowanie odpadów niebezpiecznych z powodu – jak wynikało z wyjaśnień pełnomocnika zarządcy komisarycznego – „nieznajomości prawa w tym zakresie”. Nieznajomością obowiązujących przepisów prawnych uzasadniano również fakt nieprowadzenia ewidencji rodzaju i ilości wytwarzanych i składowanych odpadów oraz zaniechania wnoszenia opłat za ich umieszczanie na składowisku, jak również nieskładania Marszałkowi Województwa Śląskiego informacji o wytwarzanych i unieszkodliwianych odpadach.

2.6.2. Szkolenia pracowników narażonych na kontakt z azbestem

Z ustaleń kontroli przeprowadzonej w 15 podmiotach zatrudniających pracowników przy pracach w kontakcie z azbestem wynika, że pracodawcy nie zawsze wywiązywali się z obowiązku przeszkolenia pracowników, wymaganego przepisami rozporządzenia Ministra Pracy i Polityki Socjalnej z dnia 2 kwietnia 1998 r. w sprawie zasad bezpieczeństwa i higieny pracy przy zabezpieczaniu i usuwaniu wyrobów zawierających azbest oraz programu szkolenia w zakresie bezpiecznego użytkowania takich wyrobów³⁸. Przepis § 15 rozporządzenia stanowi, że pracownicy zatrudnieni przy pracach w kontakcie z azbestem lub wyrobami zawierającymi azbest oraz pracodawcy i osoby kierujące takimi pracownikami powinni być przeszkoleni w zakresie bezpieczeństwa i higieny pracy zgodnie z programem określonym w załączniku do rozporządzenia.

W okresie poprzedzającym wejście w życie ww. rozporządzenia, tj. do 24 kwietnia 1998 r. w każdym z 7 skontrolowanych zakładów prowadzono bieżącą działalność szkoleniową, a jej rodzaje i formy były zgodne z określonymi w rozporządzeniu Ministra Pracy i Polityki Socjalnej z dnia 28 maja 1996 r. w sprawie szczegółowych zasad szkolenia w dziedzinie bezpieczeństwa i higieny pracy³⁹.

W związku z zaprzestaniem produkcji z użyciem azbestu, 2 kontrolowane zakłady, tj. „Fomar Roulunds” S.A. w Markach i ZWUiT „Polonit” Sp. z o.o. w Łodzi, nie były zobowiązane do przeprowadzenia szkoleń według zasad określonych ww. rozporządzeniem Ministra Pracy i Polityki Socjalnej z dnia 2 kwietnia 1998 r.

³⁸/ v. przypis nr 13

³⁹/ Dz. U. Nr 62, poz. 285

Z pozostałych objętych kontrolą zakładów tylko 2 po wejściu w życie rozporządzenia przeprowadziły szkolenia zgodnie z programem przewidzianym w załączniku nr 2 do tegoż rozporządzenia.

- *W dniach 7 – 12 grudnia 1998 r. Fabryka Styropianu i WYROBÓW Pokryciowych „Izolacja” w Wierzbicy przeszkoliła 29 pracowników zatrudnionych przy usuwaniu azbestu z terenu zakładu. Szkolenie prowadzili pracownicy Instytutu Gospodarki Odpadami w Katowicach i Zakładu Materiałów Budowlanych z Akademii Górniczo-Hutniczej w Krakowie.*
- *Przedsiębiorstwo Materiałów Izolacji Budowlanej „Izolacja” w upadłości w Ogrodzieńcu podczas 4 szkoleń zorganizowanych w latach 1998 – 1999 przeszkoliło, zgodnie z wymogami rozporządzenia, łącznie 99 pracowników. Szkoleniami objęto zarówno pracowników bezpośrednio zatrudnionych przy produkcji, jak również osoby zatrudnione w dozorze i administracji zakładu.*

Spośród pozostałych 10 podmiotów skontrolowanych przez NIK i Państwową Inspekcję Pracy, 4 pracodawców nie wywiązało się z obowiązku przeprowadzenia przedmiotowych szkoleń. W 3 z nich ograniczono się jedynie do przeprowadzenia instruktażu stanowiskowego (nie zawsze udokumentowanego – Firma Chemiczna „Dwory” S.A. w Oświęcimiu), bądź okresowych (rocznych) szkoleń ogólnych z zakresu bhp (PHU „Gama” w Olkuszu, Elektrownia „Jaworzno III” S.A. w Jaworznie). W jednym ze skontrolowanych podmiotów stwierdzono rażące zaniedbania w powyższym zakresie.

- *Pracownicy zatrudnieni w Hucie Szkła „Szczakowa” S.A. w Jaworznie przy wykonywaniu wałów azbestowych i usuwaniu z wałów stalowych wypalonych krążków azbestowych nie odbyli instruktażu stanowiskowego z zakresu bhp uwzględniającego charakter wykonywanej pracy. Dwóch pracowników zatrudnionych na stanowisku tokarzy nie posiadało aktualnych orzeczeń lekarskich o braku przeciwwskazań do wykonywania tych prac. Przyczyną tego stanu było nieujawnienie przez pracodawcę w skierowaniach na badania profilaktyczne faktycznych stanowisk pracy, w związku z czym orzeczenia lekarskie stanowiły tylko o zdolności do pracy na stanowisku tokarzy.*

2.7. Użytkowanie wyrobów zawierających azbest

2.7.1. Realizacja przez użytkowników obiektów i urządzeń budowlanych obowiązków w zakresie dokonania ich przeglądów i sporządzenia ocen bezpiecznego użytkowania wyrobów azbestowych

Najwyższa Izba Kontroli i Państwowa Inspekcja Pracy skontrolowały 34 użytkowników, którzy byli właścicielami bądź zarządcami 477 obiektów lub urządzeń budowlanych z zabudowanymi wyrobami zawierającymi azbest. Przedmiotem kontroli była m.in. realizacja obowiązków wynikających z rozporządzenia Ministra Gospodarki z dnia 14 sierpnia 1998 r. w sprawie sposobów bezpiecznego użytkowania oraz warunków usuwania wyrobów zawierających azbest, dotyczących dokonania przeglądów technicznych tych wyrobów i sporządzenia ocen stanu i możliwości ich bezpiecznego użytkowania.

Obecność azbestu stwierdzono co najmniej w:

- 336.963 m² pokryć elewacji i ścian wewnętrznych budynków,
- 12.524 m² pokryć dachowych,
- 19,4 km sieci wodociągów publicznych,
- 113 km dróg gminnych,
- 4.000 m² placów przyszkolnych i targowisk.

Ustalenia kontroli w zakresie realizacji obowiązku dokonania przeglądów technicznych oraz sporządzenia ocen stanu i możliwości bezpiecznego użytkowania wyrobów zawierających azbest, prezentuje poniższe zestawienie.

Przeglądy techniczne i sporządzone oceny:						
OGÓŁEM	terminowo		po terminie		nie wykonano	
	liczba	%	liczba	%	liczba	%
Użytkownicy:						
34	10	30%	8	24%	16	46%
Obiekty lub urządzenia budowlane:						
477	87	18%	247	52%	143	30%

Większość (70 %) z 34 skontrolowanych właścicieli lub użytkowników obiektów i urządzeń budowlanych z zabudowanymi wyrobami zawierającymi azbest, nie dopełniła powyższego obowiązku lub uczyniła to nieterminowo, tj. po 31 marca 1999 r. Uchybienia w tym zakresie dotyczyły m.in. co najmniej 295 budynków, odcinków dróg gminnych o łącznej długości 113 km, odcinków sieci wodociągów publicznych o długości 19,4 km oraz ponad 4.000 m² placów szkolnych i targowisk. Tylko 10 skontrolowanych podmiotów (30 %), użytkujących 87 obiektów i urządzeń (18 % ogólnej ich liczby), zrealizowało ciężący na nich obowiązek zgodnie z przepisami ww. rozporządzenia Ministra Gospodarki (m.in. Spółdzielnia Mieszkaniowa w Łazach, KGHM S.A. Oddział Huta Miedzi w Legnicy, ZGKiM w Pabianicach).

Wyniki kontroli w zakresie realizacji obowiązku przekazania właściwym terenowym organom nadzoru budowlanego sporządzonych ocen stanu i możliwości bezpiecznego użytkowania wyrobów zawierających azbest przedstawia poniższe zestawienie.

Przekazywanie ocen do powiatowych inspektoratów nadzoru budowlanego						
OGÓŁEM	terminowo		po terminie		nie przekazano	
	liczba	%	liczba	%	liczba	%
Użytkownicy:						
18	5	28%	4	22%	9	50%
Obiekty lub urządzenia budowlane:						
334	22	7%	55	16%	257	77%

Pomimo że 10 właścicieli lub zarządców obiektów i urządzeń budowlanych z zabudowanymi wyrobami zawierającymi azbest dokonało w przewidzianym terminie przeglądów i sporządziło oceny bezpiecznego użytkowania takich wyrobów, to tylko 5 z nich przekazało do 31 marca 1999 r. przedmiotowe oceny (dotyczące 22 obiektów) właściwym powiatowym inspektoratom nadzoru budowlanego. Spośród pozostałych 13 użytkowników, którzy wywiązali się z obowiązku dokonania przeglądów i sporządzenia ocen, jedynie 4 przekazało oceny organom nadzoru budowlanego.

Treść wyjaśnień składanych w trakcie kontroli przez osoby odpowiedzialne za powstałe uchybienia pozwala na stwierdzenie, że głównymi przyczynami ujawnionych

nieprawidłowości były m.in. nieznajomość i błędna interpretacja obowiązujących w tym zakresie przepisów prawnych.

- *Główny inżynier ds. remontów w **Elektrowni Jaworzno III S.A.** wyjaśniając przyczyny niedokonania przeglądów technicznych 8 obiektów i urządzeń z zabudowanymi wyrobami zawierającymi azbest (ok. 2.004 Mg, 180.480 m² płyt) stwierdził „(.....) nie znałem tego rozporządzenia”. Dopiero w dniu 13 kwietnia 2000 r. prezes elektrowni wydał polecenie służbowe w sprawie dokonania przeglądu obiektów i urządzeń budowlanych zawierających azbest.*
- ***Urząd Miasta w Wołominie** nie przeprowadził przeglądu technicznego sieci wodociągowej wykonanej z rur zawierających azbest (19 odcinków o łącznej długości około 6,8 km). Burmistrz Miasta wyjaśniając przyczyny tego stanu stwierdził, że „(.....) niedopilnowanie przeze mnie wykonania kontroli wykorzystania materiałów z azbestem w sieciach wodociągowych spowodowane było nadmierną ilością obowiązków).*
- *Inspektor ds. wodociągów i kanalizacji zatrudniony w **Urzędzie Gminy w Koprzywnicy** wyjaśniając przyczyny niedokonania wymaganych przeglądów technicznych sieci wodociągów publicznych stwierdził, że „(.....) dotychczas nikt takiego działania od Urzędu nie żądał i nie dopingował dochowania terminu ustalonego w rozporządzeniu.”*
- ***Urząd Gminy w Radgoszczy** nie przeprowadził do czasu kontroli przeglądu technicznego obiektów i urządzeń budowlanych, mimo że powołana przez Wójta Gminy w dniu 21 czerwca 1996 r. komisja, dokonując przeglądu mienia komunalnego stwierdziła obecność odpadów azbestowych na około 12 km dróg dojazdowych. Z wyjaśnień złożonych przez Wójta Gminy wynika, iż wyroby zawierające azbest znajdują się wyłącznie na drogach i był przekonany, że drogi nie podlegały obowiązkowi przeglądu i oceny wymaganej przepisami rozporządzenia Ministra Gospodarki.*

Zgodnie z przepisem § 4 cyt. rozporządzenia Ministra Gospodarki z 14 sierpnia 1998 r. wyroby zawierające azbest, zakwalifikowane zgodnie z oceną do wymiany na skutek nadmiernego zużycia (I stopień pilności), powinny być usunięte na koszt właściciela obiektu lub urządzenia budowlanego.

W wyniku sporządzonych ocen, 7 użytkowników zakwalifikowało do I stopnia pilności wyroby zabudowane w 102 obiektach. Pomimo to, do czasu zakończenia kontroli żaden z użytkowników nie podjął skutecznych działań zmierzających do ich usunięcia lub naprawy.

- ***Przedsiębiorstwo Energetyki Ciepłej Sp. z o.o. w Kamiennej Górze** opracowało w dniu 24 marca 1999 r. dokumentację pod nazwą „Ocena stanu i możliwości bezpiecznego użytkowania wyrobów zawierających azbest”. Wyroby zamontowane w 3 spośród 6 obiektów zakwalifikowane zostały do I stopnia pilności. Opracowane oceny wykorzystano do sporządzenia we wrześniu 1999 r. „Harmonogramu prac związanych z wymianą wyrobów zawierających azbest” i przygotowania kalkulacji wstępnej wymiany wyrobów w obiektach elektrociepłowni zakwalifikowanych do I stopnia pilności. Koszt usunięcia wyrobów wyliczony na poziomie cen II kwartału 1999 r. oszacowano na kwotę 289.796 zł. Dotychczas na usuwanie wyrobów zawierających azbest przedsiębiorstwo wydatkowało 1.720 zł, a środki te zostały wykorzystane na opracowanie ww. ocen oraz kalkulacji.*

Szczególna sytuacja wśród skontrolowanych podmiotów użytkujących wyroby zawierające azbest została stwierdzona na terenie **gminy Szczucin** (woj. małopolskie). Jak wynika z ustaleń kontroli, na terenie gminy występuje znaczne rozpowszechnienie

azbestu, będące konsekwencją udostępniania mieszkańcom przez b. Zakłady Materiałów Izolacji Budowlanych „Eternit” w Szczucinie (aktualnie „Dachy Szczucińskie” Spółka z o.o. w Szczucinie) do wykorzystania odpadów azbestowo-cementowych powstających w procesie produkcji.

W opracowanym w 1998 r. studium p.n. „Azbest w środowisku. Skutki i profilaktyka”⁴⁰ wskazano, że rozpowszechnienie odpadów azbestowo-cementowych na terenie gminy Szczucin występuje na niespotykaną skalę. Obecność ich oszacowano na około 1 mln m³, w tym na drogach publicznych około 330 tys. m³, na posesjach i drogach dojazdowych około 250 tys. m³. Przeprowadzane badania wykazały znaczne przekroczenia stężenia w powietrzu respirabilnych włókien azbestu, nawet 50 - krotne w stosunku do dopuszczalnego.

Władze gminy w piśmie skierowanym w I kwartale 2000 r. do Powiatowego Inspektoratu Nadzoru Budowlanego w Dąbrowie Tarnowskiej poinformowały, że aktualnie gmina zarządza 15 obiektami z zabudowanymi wyrobami zawierającymi azbest.

2.7.2. Działalność inspekcyjna organów nadzoru budowlanego

Główny Urząd Nadzoru Budowlanego (GUNB) brał czynny udział w przygotowywaniu szczegółowych uregulowań prawnych w zakresie realizacji delegacji ustawowej, zobowiązującej Ministra Gospodarki w porozumieniu z Ministrem Spraw Wewnętrznych i Administracji oraz b. Ministrem Ochrony Środowiska, Zasobów Naturalnych i Leśnictwa, do wydania rozporządzenia określającego sposoby bezpiecznego użytkowania oraz warunki usuwania wyrobów zawierających azbest.

Ustalenia kontroli przeprowadzonych w GUNB oraz wybranych powiatowych inspektoratach nadzoru budowlanego wskazują jednak, że organy te nie posiadały rozeznania zarówno co do skali występowania na terenie kraju obiektów i urządzeń budowlanych z zabudowanymi wyrobami zawierającymi azbest, jak i liczby ich użytkowników.

Mimo że w okresie 1998 – sierpień 1999 GUNB i podległe mu służby inspekcyjno-kontrolne przeprowadziły ogółem:

- 67 kontroli terenowych organów nadzoru budowlanego,
- ponad 8.000 kontroli obiektów budowlanych w zakresie należytego ich utrzymania i egzekwowania od właścicieli lub zarządców tych obiektów przeprowadzania przeglądów technicznych,

to żadna z nich nie uwzględniała problematyki dotyczącej sposobu realizacji przez kontrolowanych użytkowników przepisów rozporządzenia Ministra Gospodarki z dnia 14 sierpnia 1998 r. w sprawie sposobów bezpiecznego użytkowania oraz warunków usuwania wyrobów zawierających azbest, a dotyczących przeprowadzenia przeglądów i dokonania oceny możliwości bezpiecznego użytkowania takich wyrobów.

Brak na szczeblu centralnym rozeznania w zakresie rodzaju, liczby obiektów i ilości użytkowanych wyrobów z zawartością azbestu był m.in. konsekwencją niewypracowania przez GUNB spójnej metodologii działań dla wszystkich służb nadzoru budowlanego i skutecznego w tym zakresie systemu statystyczno-informacyjnego.

Dotychczasowe jednorazowe działania podjęte przez GUNB w końcu 1999 r., których efektem miało być uzyskanie informacji o sposobie realizacji przez właścicieli i użytkowników obowiązku dokonania przeglądów i sporządzania ocen, nie mogły być uznane jako systemowe. Uzyskane z wojewódzkich inspektoratów nadzoru budowlanego

⁴⁰/ Azbest w środowisku. Skutki i profilaktyka – Instytut Medycyny Pracy im. prof. dr med. J. Nofera w Łodzi, Instytut Ochrony Środowiska w Warszawie, pod redakcją Neonili Szeszeni-Dąbrowskiej i Jana Siuty. Łódź 1998.

informacje o liczbie ocen z przeglądów technicznych złożonych do organów nadzoru budowlanego były w znacznym stopniu fragmentaryczne i nie pozwalały na dokonanie oceny problemu użytkowania wyrobów zawierających azbest w skali kraju. Bardzo niski (według szacunków na poziomie kilku promili) stopień realizacji przeglądów i ocen obiektów z zabudowanymi wyrobami zawierającymi azbest, wskazuje bezwzględnie na konieczność podjęcia systemowych działań ze strony organów nadzoru budowlanego, których głównym inicjatorem powinien być GUNB, jako organ ustawowo uprawniony do nadzoru i kontroli podległych mu merytorycznie służb.

Potwierdzeniem nienależytego stosunku GUNB do egzekwowania realizacji powyższych obowiązków przez wszystkich właścicieli (zarządców) obiektów i urządzeń budowlanych był brak ww. problematyki w przyjętych i realizowanych przez GUNB w latach 1998 – 1999 zadaniach. Nie wydano w tym zakresie żadnych zarządzeń wewnętrznych, pism okólnych, czy też wytycznych dla podległych terenowych organów administracji architektoniczno-budowlanej i nadzoru budowlanego.

W rezultacie do czasu kontroli żaden z 15 skontrolowanych powiatowych inspektoratów nadzoru budowlanego (powstałych z dniem 1 stycznia 1999 r. na mocy art. 40 ustawy z dnia 13 października 1998 r. – Przepisy wprowadzające ustawy reformujące administrację publiczną⁴¹) nie posiadał pełnego rozeznania zarówno o liczbie użytkowników bądź właścicieli obiektów budowlanych z zabudowanymi wyrobami zawierającymi azbest, jak i o liczbie takich obiektów.

Zdecydowana większość skontrolowanych inspektoratów nie uwzględniała (do czasu kontroli) w toku bieżącej działalności problematyki bezpiecznego użytkowania wyrobów zawierających azbest, co wyrażało się m.in. pomijaniem tej problematyki w planach pracy oraz podczas realizowanych kontroli, jak też brakiem inicjatywy w tym zakresie.

- *Całkowity brak inicjatywy w przedmiotowym zakresie wykazał **Powiatowy Inspektorat Nadzoru Budowlanego w Dąbrowie Tarnowskiej**, pomimo iż – jak wynika z ustaleń kontroli – na terenie powiatu występuje znaczna liczba obiektów i urządzeń z zabudowanymi wyrobami lub odpadami azbestowymi, w tym dróg, ciągów pieszych i boisk szkolnych. Powyższe wynikało z powszechnego udostępnienia odpadów zawierających azbest przez producenta pokryć dachowych – „Dachy Szczucińskie” Sp. z o.o. w Szczucinie.*
- *Spośród 202 kontroli obiektów i urządzeń budowlanych przeprowadzonych w okresie od października 1999 r. do kwietnia 2000 r. przez **Powiatowy Inspektorat Nadzoru Budowlanego w Kole** tylko w dwóch przypadkach zwrócono uwagę i w protokołach kontroli odnotowano fakt zabudowy wyrobów azbestowych.*

Tylko 4 inspektoraty – do czasu kontroli NIK – wykazały inicjatywę i korzystając z przysługujących im uprawnień wynikających z przepisów ustawy z dnia 7 lipca 1994 r. Prawo budowlane podjęły działania zmierzające do ustalenia właścicieli i zarządców obiektów budowlanych z zabudowanymi wyrobami zawierającymi azbest, informując jednocześnie o obowiązku dokonania przeglądów technicznych obiektów i sporządzenia ocen bezpiecznego użytkowania ww. wyrobów. Dwa spośród tych inspektoratów podjęły również działania o charakterze administracyjnym w celu wyegzekwowania od użytkowników obiektów realizacji powyższych obowiązków.

- ***Powiatowy Inspektorat Nadzoru Budowlanego w Skarżysku Kamiennym** przesłał w grudniu 1999 r. do 120 podmiotów pisma przypominające o obowiązku dokonania przeglądów technicznych obiektów z zabudowanymi wyrobami azbestowymi i złożenia*

⁴¹/ Dz. U. Nr 133, poz. 872

do inspektoratu ocen stanu i możliwości ich bezpiecznego użytkowania. W odpowiedzi inspektorat otrzymał od 11 użytkowników 153 oceny, a 7 innych poinformowało, że użytkowane obiekty nie posiadają zabudowanych wyrobów zawierających azbest. Wobec 4 użytkowników inspektorat wszczął (w trakcie kontroli NIK) postępowania administracyjne w związku z zakwalifikowaniem wyrobów do I stopnia pilności.

- **Powiatowy Inspektorat Nadzoru Budowlanego dla Miasta Tarnowa** dwukrotnie, w czerwcu i październiku 1999 r., skierował pisma do 30 potencjalnych użytkowników wyrobów azbestowych, przypominając o obowiązku dokonania przeglądów i sporządzenia ocen oraz złożenia ich do inspektoratu. W następstwie otrzymał 165 ocen, w tym 10 kwalifikowało wyroby azbestowe w obiektach budowlanych u jednego z użytkowników do I stopnia pilności. Pomimo wydanych przez inspektorat 4 decyzji administracyjnych w sprawie natychmiastowej wymiany wyrobów azbestowych zabudowanych w obiektach mieszkalnych Stadniny „Stado Ogierów” w Klikowej, prac tych do czasu kontroli NIK nie wykonano, uzasadniając to brakiem środków finansowych na ten cel w Agencji Własności Rolnej Skarbu Państwa Oddział Terenowy w Warszawie, będącej właścicielem obiektów.

Niektóre spośród skontrolowanych inspektoratów, posiadając w ograniczonym zakresie wiedzę o lokalizacji obiektów z zabudowanymi wyrobami azbestowymi, w tym zakwalifikowanych do I stopnia pilności (wymagających niezwłocznego usunięcia lub naprawy), nie korzystało z uprawnienia wynikającego z art. 62 ust. 3 ustawy z dnia 7 lipca 1994 r. Prawo budowlane i nie podejmowało czynności z zakresu nadzoru w celu ustalenia, czy użytkowanie wyrobów zawierających azbest spełnia wymogi bezpieczeństwa (np. Powiatowe Inspektoraty Nadzoru Budowlanego w Pabianicach, Radomiu, Zawierciu, Sandomierzu i Koninie).

- **Powiatowy Inspektorat Nadzoru Budowlanego w Radomiu**, pomimo że od czerwca 1999 r. posiadał 18 ocen stanu i możliwości bezpiecznego użytkowania wyrobów zawierających azbest sporządzonych przez Miejski Zakład Usług Komunalnych w Pionkach, w wyniku których wyroby zawierające azbest w 3 obiektach zakwalifikowano do I stopnia pilności, a ich stan techniczny kwalifikował je do rozbioru, nie podjął żadnych czynności zmierzających do zbadania stanu realizacji obowiązków ciążących na zarządcy obiektów.

Dopiero w trakcie kontroli NIK 7 inspektoratów podjęło działania mające na celu ustalenie właścicieli obiektów budowlanych z zabudowanymi wyrobami azbestowymi, kierując jednocześnie do potencjalnych użytkowników pisma informujące o obowiązkach w zakresie dokonania przeglądów technicznych i sporządzenia wymaganych ocen.

Fakt, iż powiatowe inspektoraty nadzoru budowlanego w sposób niedostateczny korzystały z przysługujących im uprawnień w zakresie sprawowania nadzoru m.in. nad wywiązywaniem się przez użytkowników obiektów i urządzeń z zabudowanymi wyrobami zawierającymi azbest z obowiązków wynikających z § 1 ust. 2 rozporządzenia Ministra Gospodarki z dnia 14 sierpnia 1998 r. (tj. dokonania przeglądów technicznych obiektów i sporządzenia ocen bezpiecznego użytkowania wyrobów azbestowych), po części wynikał z generalnie trudnej ich sytuacji organizacyjnej i kadrowej. Skontrolowane inspektoraty obejmowały bowiem swoją właściwością od 4 do 12 gminnych jednostek samorządowych, a zatrudniały od 2 do 6 osób, w tym Powiatowego Inspektora. Pomimo ponad rocznego okresu funkcjonowania powiatowych inspektoratów, w przeważającej większości nie zapewniono tym służbom należytych warunków do prowadzenia działalności.

- **Powiatowy Inspektorat Nadzoru Budowlanego dla Wrocławskiego Powiatu Ziemskiego we Wrocławiu**, wykonujący zadania nadzoru budowlanego na obszarze 9 gmin o powierzchni ponad 111 tys. ha, zamieszkiwanym przez ponad

92 tys. mieszkańców, zatrudniał 2 osoby, w tym kierownika jednostki. Jak wynikało z wyjaśnień Powiatowego Inspektora Nadzoru Budowlanego „taki stan obsady kadrowej oraz niedobór środków finansowych był główną przyczyną niewykonywania prewencyjnych inspekcji terenowych w zakresie prawidłowości przebiegu procesu budowlanego i utrzymania obiektów i urządzeń, w tym z zabudowanymi wyrobami zawierającymi azbest”.

Osobliwy przykład funkcjonowania powiatowego organu nadzoru budowlanego stwierdzono w **Kamiennej Górze** (woj. dolnośląskie). Kierownik jednostki kontrolowanej wyjaśniając przyczyny, dla których nie realizowano zadań związanych z przedmiotem kontroli, stwierdził:

- *„Inspektorat powstał z dniem 1 stycznia 1999 r. bez żadnego wyposażenia i majątku oraz przyznanych środków na ich zakup. Inspektorat nie posiadał mebli, komputera ani maszyny do pisania. Na początku 2000 r. dokonano zakupów i w chwili obecnej (kwiecień) posiada dwa biurka, krzesła oraz komputer z drukarką. Lokal, w którym prowadzi swą działalność jest podnajmowany w firmie „Woger”. Ponadto PINB zmuszony został przy obecnym składzie osobowym do prowadzenia księgowości Inspektoratu z uwagi na to, iż Skarbnik Starostwa Powiatowego w Kamiennej Górze odmówił ich prowadzenia”.*

2.7.3. Sprawowanie przez organy Inspekcji Sanitarnej nadzoru nad przestrzeganiem warunków zdrowotnych w środowisku pracy, w zakresie usuwania wyrobów zawierających azbest i unieszkodliwiania odpadów azbestowych

Z kontroli przeprowadzonej w 18 wojewódzkich i powiatowych stacjach sanitarno-epidemiologicznych oraz 2 oddziałach zamiejscowych wojewódzkich stacji wynika, że organy Inspekcji Sanitarnej w okresie objętym kontrolą realizowały ustawowy obowiązek sprawowania bieżącego nadzoru sanitarnego m.in. przez kontrolę przestrzegania warunków zdrowotnych w środowisku pracy, w którym występował azbest uznany za czynnik rakotwórczy, stosownie do wymogów rozporządzenia Ministra Zdrowia i Opieki Społecznej z dnia 11 września 1996 r. w sprawie czynników rakotwórczych w środowisku pracy oraz nadzoru nad stanem zdrowia pracowników zawodowo narażonych na te czynniki⁴². Nadzór sanitarny obejmował znajdujące się na obszarze właściwości stacji przedsiębiorstwa, które produkowały wyroby zawierające azbest oraz zakłady pracy, które stosowały lub wykorzystywały materiały zawierające azbest. Polegał on na przeprowadzaniu okresowych kontroli, jak również wykonywaniu badań i oznaczaniu poziomu stężeń włókien azbestu na stanowiskach pracy. Przeprowadzona kontrola dostarczyła jednakże przykładu, iż działania podejmowane przez stacje w zakresie nadzoru sanitarnego nie zawsze były właściwe i skuteczne.

- *Wyniki kontroli przeprowadzonych w **Wojewódzkiej oraz Miejskiej Stacji Sanitarnej-Epidemiologicznej we Wrocławiu** wykazały, iż działania tych Stacji podejmowane wobec Kopalni Nasławice, eksploatowanej przez Kopalnię Odkrywkowych Surowców Drogowych we Wrocławiu, były niewystarczające i nieskuteczne w zakresie eliminowania stwierdzonego zagrożenia dla zdrowia i życia ludzi, związanego z wydobywaniem przez kopalnię materiałów (serpentynitów) zawierających azbest. Przeprowadzone w latach 1990-1994 badania przez Instytut Medycyny Pracy w Łodzi, Instytut Nauk Geologicznych Uniwersytetu Wrocławskiego, Instytut Uprawy, Nawożenia i Gleboznawstwa i Instytut Ochrony Środowiska Akademii Rolniczej we Wrocławiu, Polską Akademię Nauk - Instytut Podstaw Inżynierii Środowiska*

⁴²/ Dz. U. Nr 121, poz. 571

w Zabrze, wykazały w sposób jednoznaczny, iż w serpentynitach wydobywanych w kopalni w Nasławicach występuje azbest jako morfologiczny składnik skały. Co prawda stanowisko zespołu naukowego z Akademii Górniczo-Hutniczej w Krakowie wyrażone w 1993 r. negowało występowanie azbestu w skałach serpentynitowych, jednakże było ono odosobnione, badania wykonano na zlecenie Kopalni Odkrywkowych Surowców Drogowych, a we wcześniejszym opracowaniu (z 1967 r.) na ten sam temat pracownik naukowy kierujący ww. zespołem stwierdził występowanie azbestu w skałach serpentynitowych kopalni.

Stwierdzono, że MSSE nie ustaliła stopnia zagrożenia zdrowia i życia mieszkańców wsi Nasławice położonej w bezpośrednim sąsiedztwie kopalni oraz osób mających kontakt z wyrobami z tej kopalni. Występowanie azbestu w pomieszczeniach mieszkalnych wsi Nasławice i to w stężeniach średniodobowych 3 do 6-krotnie wyższych od dopuszczalnych ujawnił jeszcze w 1986 r. Instytut Medycyny Pracy w Łodzi. Z kolei badania Instytutu Nauk Geologicznych Uniwersytetu Wrocławskiego przeprowadzone w 1989 r. wykazały wtórne zanieczyszczenie środowiska w wyniku pylenia i przedostawania się włókien azbestu do atmosfery z wyrobów kopalni Nasławice.

W latach 1998-1999 sprzedano na rynku krajowym ponad 300 tys. ton wyrobów z kopalni Nasławice, które w większości wykorzystano do budowy dróg.

Ustalono, że MSSE ograniczyła swoje działania wobec kopalni do wydania decyzji z dnia 19 lipca 1999 r., na podstawie której przedłużono kolejny raz (ustalony jeszcze w 1989 r.) termin obniżenia zapylenia i hałasu na stanowiskach pracy do granic obowiązujących norm, pomimo że w uzasadnieniu decyzji z 1989 r. wskazano na zagrożenie zdrowia związane z występowaniem azbestu w pyłach.

Zagrożenia związane z występowaniem azbestu w skałach serpentynitowych kopalni Nasławice stanowiły podstawę uzasadnienia wniosku o jej unieruchomienie, skierowanego w 1994 r. przez Wojewódzkiego Inspektora Sanitarnego do Wojewódzkiego Inspektora Ochrony Środowiska we Wrocławiu. Wniosek ten nie został dotychczas załatwiony, a WSSE we Wrocławiu nie dochodziła przyczyn braku stanowiska. Na podstawie wyników kontroli Najwyższa Izba Kontroli skierowała także wystąpienie pokontrolne do WIOŚ we Wrocławiu, w którym wniosła o rozpatrzenie zasadności podjęcia działań na podstawie art. 21 ustawy z dnia 20 lipca 1991 r. o Inspekcji Ochrony Środowiska wobec wyrobów z Kopalni w Nasławicach, w kontekście zapisów ustawy z dnia 19 czerwca 1997 r. o zakazie stosowania wyrobów zawierających azbest.

Ustalenia kontroli wskazują, że wojewódzkie i powiatowe stacje sanitarno-epidemiologiczne w toku bieżącej działalności jedynie w niewielkim zakresie uwzględniły problematykę wynikającą z wejścia w życie ustawy z dnia 19 czerwca 1997 r. oraz wydanych na jej podstawie przepisów wykonawczych. Ustalono w szczególności, że skontrolowane stacje zasadniczo nie podejmowały z własnej inicjatywy kontroli przestrzegania wymogów bezpieczeństwa i warunków zdrowotnych przy zabezpieczaniu, naprawie i usuwaniu wyrobów zabierających azbest oraz unieszkodliwianiu odpadów azbestowych. Stwierdzono, iż do czasu kontroli NIK jedynie 3 stacje podjęły jednostkowe kontrole w powyższym zakresie z tym, że dwie kontrole zainicjowane zostały przez inne organy.

- W dniu 13 sierpnia 1998 r. **Wojewódzka Stacja Sanitarno-Epidemiologiczna we Wrocławiu** przeprowadziła kontrolę (po otrzymaniu wniosku Urzędu Miejskiego we Wrocławiu) zmierzającą do dokonania oceny prawidłowości postępowania polegającego na zabudowywaniu płyt izolacyjnych azbestowych występujących na ścianach bloku mieszkalnego. Stacja nie zajęła jednakże ostatecznego stanowiska i w piśmie z 24 sierpnia 1998 r. zasugerowała UM we Wrocławiu zasięgnięcie opinii rzeczoznawcy.

- W dniu 9 lutego 2000 r. pracownicy **Wojewódzkiej Stacji Sanitarno-Epidemiologicznej w Poznaniu** przeprowadzili – na wniosek Wojewódzkiego Inspektora Ochrony Środowiska oraz Prokuratury Rejonowej w Środzie Wielkopolskiej - kontrolę dotyczącą składowania przez firmę „Eko-Pik” w Środzie Wielkopolskiej odpadów, w tym niebezpiecznych. Kontrola wykazała, że przedsiębiorstwo „Eko-Pik” na dzierzawionym terenie nielegalnie składowało m.in. ok. 7 ton odpadów azbestowych, naruszając przez to warunki uprzednio wydanej decyzji Starosty Średzkiego określającej sposób postępowania z odpadami zawierającymi azbest.
- W dniu 9 lutego 2000 r. **Miejska Stacja Sanitarno-Epidemiologiczna we Wrocławiu** przeprowadziła kontrolę PPUH „Hydro PEC” Sp. z o.o. we Wrocławiu zajmującego się m.in. remontem urządzeń ciepłowniczych na terenie Wrocławia, która wykazała, że pracownicy wykonujący prace remontowe mają sporadyczny kontakt z pyłem cementowo-azbestowym. W toku kontroli nie zwrócono uwagi, iż przedsiębiorstwo nie wypełniało obowiązku wynikającego z rozporządzenia Ministra Zdrowia i Opieki Społecznej z dnia 11 września 1996 r. w sprawie czynników rakotwórczych w środowisku pracy (.....) dotyczącego dokonywania pomiarów stężeń czynników szkodliwych dla zdrowia występujących w środowisku pracy co najmniej raz na pół roku. Ustalono, że w okresie od 7 lipca 1997 r., tj. od daty powstania do czasu kontroli przedsiębiorstwo dokonało ww. pomiarów tylko raz. Po przeprowadzonej w dniu 20 marca 2000 r. (w trakcie kontroli NIK) ponownej kontroli, przedsiębiorstwo zostało zobowiązane przez stację do wykonania pomiarów czynników szkodliwych dla zdrowia w terminie do 30 czerwca 2000 r.

Brak działań ze strony skontrolowanych stacji sanitarno-epidemiologicznych w ww. zakresie wynikał przede wszystkim z faktu, iż generalnie nie posiadały one rozeznania co do podmiotów wykonujących powyższe prace oraz zajmujących się usuwaniem i unieszkodliwianiem odpadów azbestowych.

Ustalenia kontroli wykazały, że w niektórych przypadkach podjęcie przez stacje działań w ramach bieżącego nadzoru było nieodzowne.

- Ustalenia kontroli **Miejskiej Stacji Sanitarno-Epidemiologicznej we Wrocławiu** wykazały, że Stacja w latach 1997 – 1999 nie podejmowała żadnych działań związanych z nadzorem sanitarnym w zakresie przestrzegania warunków zdrowotnych m.in. przy usuwaniu, transporcie i unieszkodliwianiu odpadów azbestowych. Z ustaleń NIK dokonanych w trakcie tej kontroli wynikało tymczasem, że przy pracach związanych z wymianą rur ciepłowniczych na terenie Wrocławia (spowodowanych przede wszystkim usuwaniem szkód po powodzi z lipca 1997 r.) w powyższym okresie wytworzono 1.038.480 kg niebezpiecznych odpadów azbestowych. Ustalono, że prace związane z wymianą rur ciepłowniczych wykonywało 11 generalnych wykonawców, spośród których tylko 1 dopełnił obowiązku określonego w § 2 ust. 3 rozporządzenia Ministra Zdrowia i Opieki Zdrowotnej z dnia 11 września 1996 r. w sprawie czynników rakotwórczych (.....) odnośnie przedłożenia Wojewódzkiemu Inspektorowi Sanitarnemu danych o czynnikach rakotwórczych. Żaden z wykonawców nie dopełnił obowiązku wynikającego z § 3 ust. 2 rozporządzenia Ministra Gospodarki z dnia 14 sierpnia 1998 r. w sprawie sposobów bezpiecznego użytkowania oraz warunków usuwania wyrobów zawierających azbest dotyczącego zgłoszenia faktu rozpoczęcia prac mających na celu usunięcie azbestu z obiektu właściwemu terenowemu organowi nadzoru budowlanego. Ponadto z dokumentacji posiadanej przez inwestora robót – MPEC we Wrocławiu nie wynikało, czy wykonawcy prac posiadali zezwolenie na prowadzenie działalności, w następstwie której powstają odpady niebezpieczne, zgodnie z § 3 ust. 1 ww. rozporządzenia Ministra Gospodarki. Ustalono także, że wykonawcy prac nie dopełnili obowiązku określonego w § 5 ust. 5 rozporządzenia

zobowiązującego do złożenia właścicielowi lub zarządcy obiektu budowlanego oświadczenia o prawidłowym wykonaniu prac i oczyszczeniu terenu robót z azbestu.

- Z kontroli **Powiatowej Stacji Sanitarno-Epidemiologicznej w Dąbrowie Tarnowskiej** wynika, że Stacja w latach 1997 – 1999 nie podejmowała kontroli bezpiecznego użytkowania wyrobów zawierających azbest oraz przestrzegania wymogów przy usuwaniu i naprawie takich wyrobów. Ustalenia kontroli wskazują natomiast, że m.in. na terenie Gminy Szczucin występuje znaczne rozpowszechnienie odpadów azbestowych wynikające z udostępnienia przez producenta wyrobów azbestowych powstających w procesie produkcji odpadów azbestowych mieszkańcom gminy. Odpady te powszechnie stosowano do utwardzania lokalnych dróg, podwórek, boisk szkolnych i sportowych, jak również jako dodatek do materiałów budowlanych wykorzystywanych w gospodarstwach indywidualnych.

Spośród 20 skontrolowanych stacji sanitarno-epidemiologicznych, jedynie jedna (Wojewódzka Stacja Sanitarno-Epidemiologiczna w Katowicach) w planie pracy na 1999 r. uwzględniła zadania ściśle związane z wykonywaniem nadzoru nad pracami w kontakcie z azbestem, w szczególności przy rozbiórkach i remontach obiektów, w których zastosowano azbest.

Z 6 skontrolowanych wojewódzkich stacji sanitarno-epidemiologicznych dyrektorzy 4 stacji skorzystali z uprawnienia przewidzianego w art. 12a ustawy o Inspekcji Sanitarnej i określili ogólne kierunki działania podległych powiatowych inspektorów sanitarnych, lecz jedynie w jednym przypadku wojewódzki inspektor sanitarny polecił uwzględnić w kierunkach działania podległych powiatowych stacji na 1999 r. (uzupełniając uprzednio przekazane wytyczne do planów pracy) zadania dotyczące nadzoru nad pracami w kontakcie z azbestem przy rozbiórkach i remontach obiektów i urządzeń budowlanych, w których zastosowano azbest.

- Na podstawie art. 12a ust. 1 ustawy z dnia 14 marca 1985 r. o Inspekcji Sanitarnej, **Wojewódzka Stacja Sanitarno-Epidemiologiczna w Katowicach** w dniu 5 lutego 1999 r. skierowała do podległych powiatowych stacji pismo zawierające „główne kierunki działania inspekcji sanitarnej województwa śląskiego w 1999 r.”, w których nie uwzględniono problematyki wynikającej z ustawy o zakazie stosowania wyrobów zawierających azbest i aktów wykonawczych do tej ustawy. W dniu 17 lutego 1999 r. stacja uzupełniła przekazane uprzednio wytyczne zalecając objęcie nadzorem prac „(.....) w kontakcie z azbestem przy rozbiórkach i remontach obiektów budowlanych, instalacji technologicznych i urządzeń, w których zastosowano azbest jako materiał izolujący bądź uszczelniający”.

Spośród skontrolowanych wojewódzkich stacji sanitarno-epidemiologicznych dwie (w Kielcach i we Wrocławiu) nie wydawały w 1998 r. żadnych opinii do zezwoleń wojewodów na wytwarzanie niebezpiecznych odpadów azbestowych oraz na unieszkodliwianie takich odpadów, w tym na ich transport i usuwanie, stosownie do przepisów art. 8 ust. 1 i art. 11 ust. 3 ustawy o odpadach. Pozostałe stacje wydały łącznie 16 opinii, w liczbie od 1 (w Poznaniu) do 10 (w Łodzi). W 1999 r. wszystkie objęte kontrolą wojewódzkie stacje sanitarno-epidemiologiczne wydały łącznie 62 opinie, a ich liczba w przypadku poszczególnych stacji wyniosła od 1 (w Kielcach) do 25 (w Łodzi). Wydawane opinie z reguły miały charakter pozytywny i zobowiązywały podmioty wytwarzające odpady azbestowe lub zajmujące się ich unieszkodliwianiem do przestrzegania obowiązujących w tym zakresie przepisów prawnych i do zapewnienia odpowiednich warunków w zakresie bhp przy wykonywaniu takich prac. Tylko w dwóch pozytywnych opiniach stacje nie sformułowały żadnych zastrzeżeń. Spośród ogólnej liczby 78 opinii wydanych w latach 1998 – 1999, tylko 2 (wydane przez WSSE w Łodzi i Warszawie) zawierały negatywne

stanowisko co do wniosków o wydanie zezwolenia na wytwarzanie i usuwanie odpadów azbestowych. Przyczyną wyrażenia negatywnych opinii było nieokreślenie we wnioskach podmiotów sposobów zagospodarowania wytwarzanych niebezpiecznych odpadów azbestowych.

W toku kontroli stwierdzono, iż jedna ze skontrolowanych stacji sanitarno-epidemiologicznych wydawała opinie dotyczące zezwoleń na wytwarzanie niebezpiecznych odpadów azbestowych niezgodnie z trybem opiniowania takich zezwoleń przewidzianym w art. 8 ust. 1 ustawy z dnia 27 czerwca 1997 r. o odpadach.

- *Z kontroli przeprowadzonej w **Oddziale Zamiejscowym Mazowieckiej Stacji Sanitarno-Epidemiologicznej w Płocku** wynika, że stacja wydała 4 opinie (w 1998 i 1999 r.) dotyczące wydania zezwoleń na wytwarzanie odpadów azbestowych, na wniosek podmiotów wytwarzających takie odpady, a nie organu wydającego zezwolenie, tj. właściwego wojewody lub starosty (od 1.01.1999 r.).*

Wyniki kontroli wskazują, że kontrolowane stacje nie posiadały rozeznania, czy organy wydające zezwolenia uwzględniły zawarte w wydanych opiniach zastrzeżenia do warunków wykonywania prac przy wytwarzaniu lub unieszkodliwianiu odpadów azbestowych. Nie podejmowały również czynności kontrolnych zmierzających do oceny przestrzegania przez podmioty, które występowały z wnioskami o wydanie zezwolenia warunków realizacji prac wymienionych we wniosku.

- *Wydający w imieniu **Dolnośląskiego Wojewódzkiego Inspektora Sanitarnego we Wrocławiu** opinie do zezwoleń na wytwarzanie lub usuwanie odpadów azbestowych Dział Higieny Komunalnej WSSE we Wrocławiu nie realizował czynności kontrolnych zmierzających do dokonania oceny przestrzegania wymogów postępowania przy pracach w kontakcie z azbestem, gdyż – jak wyjaśnił kierownik ww. działu – kontrole w tym zakresie powinny być wykonywane przez powiatowe stacje sanitarno-epidemiologiczne. Ustalono jednak, że kopie wydawanych postanowień zawierających opinie do zezwoleń nie były przekazywane podległym powiatowym stacjom. Nieinformowanie o wydawanych postanowieniach Działu Higieny Pracy Wojewódzkiej Stacji było przyczyną, że dział ten również nie podejmował żadnych czynności kontrolnych w powyższym zakresie.*

Na podstawie kontroli przeprowadzonej w Ministerstwie Zdrowia ustalono, że w planach pracy ministerstwa w 1998 r. i 1999 r. nie zostały określone zadania dotyczące nadzoru nad działalnością organów terenowej inspekcji sanitarnej w zakresie problematyki wynikającej z przepisów ustawy z dnia 19 czerwca 1997 r. i wydanych na jej podstawie rozporządzeń wykonawczych⁴³.

Ministerstwo nie planowało i nie podejmowało działań, aby powyższa problematyka została uwzględniona w bieżącym funkcjonowaniu wojewódzkich i powiatowych stacji sanitarno-epidemiologicznych.

Ustalono również, że nie analizowano rocznych sprawozdań z działalności wojewódzkich stacji sanitarno-epidemiologicznych w 1998 r. pod kątem uwzględnienia przedmiotowej problematyki.

⁴³/ zgodnie z § 8 pkt 1 zarządzenia Ministra Zdrowia i Opieki Społecznej z dnia 16 czerwca 1997r. i § 20 pkt 1 i pkt 5 zarządzenia z 14 września 1998 r. w sprawie nadania Ministerstwu Zdrowia i Opieki Społecznej regulaminu organizacyjnego, nadzór i kontrola nad działalnością organów terenowych Inspekcji Sanitarnej należały do podstawowych zadań Departamentu Zdrowia Publicznego

III. PRZEBIEG POSTĘPOWANIA KONTROLNEGO I DZIAŁAŃ PODJĘTYCH PO ZAKOŃCZENIU KONTROLI

1. Czynności kontrolne

Jednostki organizacyjne Najwyższej Izby Kontroli przedstawiły wyniki kontroli w **71** protokołach, które kierownicy skontrolowanych podmiotów podpisali bez zastrzeżeń.

W toku prowadzonych postępowań kontrolnych zasięgano w **21** przypadkach dodatkowych informacji w jednostkach nie objętych kontrolą.

2. Wystąpienia pokontrolne

W wyniku prowadzonych kontroli Najwyższa Izba Kontroli skierowała **71** wystąpień pokontrolnych do kierowników jednostek objętych kontrolą oraz **1** wystąpienie do innego organu. W związku ze stwierdzonymi nieprawidłowościami w wystąpieniach zawarto łącznie **181** wniosków pokontrolnych, w tym:

- **19 wniosków do 2 Ministrów (Gospodarki, Zdrowia) i 2 kierowników urzędów centralnych (GUC, GUNB), dotyczących m.in.:**
 - spowodowania przyspieszenia działań zmierzających do opracowania kompleksowego programu wycofywania azbestu z gospodarki;
 - spowodowania przeprowadzenia wewnętrznej kontroli w zakresie zlecenia firmie BMF S.A. monitoringu przedsiębiorstw produkujących pokrycia dachowe z udziałem azbestu i poinformowanie NIK o wynikach kontroli;
 - rozważenia podjęcia działań mających na celu rozpowszechnienie informacji o potrzebie i zasadach usuwania azbestu z produkcji (*Minister Gospodarki*);
 - podjęcia odpowiednich działań, w kierunku wydania rozporządzenia dającego podstawę do korzystania z bezpłatnych leków pracownikom i byłym pracownikom branży azbestowej;
 - opracowania systemu, który by jednoznacznie określił sposób nieodpłatnego korzystania z leczenia uzdrowiskowego przez pracowników i byłych pracowników branży azbestowej;
 - zobowiązania organów Głównego Inspektora Sanitarnego do kontroli i nadzoru nad realizacją zapisów ustawy, w tym dotyczących przeprowadzenia specjalistycznych badań lekarskich pracowników i byłych pracowników branży azbestowej (*Minister Zdrowia*);
 - opracowania i wdrożenia do stosowania przez wszystkie urzędy celne wytycznych (instrukcji) określających zasady postępowania przy dokonywaniu odpraw celnych towarów zawierających lub mogących zawierać azbest;
 - spowodowania egzekwowania od funkcjonariuszy celnych obowiązku przeprowadzania wnikliwej weryfikacji zgłoszeń celnych i zobowiązywania zgłaszających towary do odprawy dokumentowania rodzaju towaru i jego przeznaczenia w przypadkach, gdy przedmiotem odprawy są wyroby objęte kodami PCN wymienionymi w obowiązującym w danym roku rozporządzeniu Ministra Gospodarki dopuszczającym wyroby azbestowe do wprowadzania na polski obszar celny;
 - rozważenia podjęcia inicjatywy zmierzającej do zmiany przepisów prawnych w zakresie obowiązującej taryfikacji celnej, w celu umożliwienia jednoznacznego klasyfikowania w zgłoszeniach celnych towarów zawierających azbest (*Prezes Głównego Urzędu Cel*);
 - rozważenia celowości uzupełnienia regulaminu organizacyjnego GUNB poprzez włączenie szczególnej tematyki zagrożeń azbestem;
 - zorganizowania systemu zbierania i analizowania informacji o ilości, rodzajach i wynikach kontroli prowadzonych przez terenowe organy nadzoru budowlanego (*Główny Inspektor Nadzoru Budowlanego*).

- **27 wniosków do kierowników zakładów wymienionych w załącznikach nr 2 i 3 do ustawy, dotyczących m.in.:**
 - doprowadzenia do likwidacji znajdujących się w magazynach wyrobów i odpadów azbestowych, a w miarę posiadanych możliwości finansowych, kończenia procesu oczyszczania zakładu z azbestu;
 - uzyskania niezbędnych zezwoleń administracyjnych na wytwarzanie, usuwanie i unieszkodliwianie odpadów niebezpiecznych;
 - podjęcia skutecznych działań, mających na celu oczyszczenie z odpadów azbestowych terenów oraz obiektów przedsiębiorstw, a także działań w kierunku rekultywacji składowisk odpadów poprodukcyjnych.
- **40 wniosków do 15 powiatowych inspektorów nadzoru budowlanego, dotyczących m.in.:**
 - uwzględnienia w bieżącej działalności inspektoratów potrzeby podejmowania inspekcji obiektów budowlanych posiadających zabudowane wyroby zawierające azbest w celu ustalenia, czy użytkowanie takich obiektów nie stanowi zagrożenia dla zdrowia ludzi lub zagrożenia dla środowiska;
 - kontynuowania działań zmierzających do ustalenia właścicieli, zarządców i użytkowników obiektów i urządzeń budowlanych z zabudowanymi wyrobami zawierającymi azbest na terenie powiatów objętych właściwością inspektoratów, w celu zobowiązania ich do przeprowadzenia przeglądów technicznych i dokonania ocen stanu i możliwości bezpiecznego użytkowania tych obiektów oraz dla zapewnienia nadzoru i kontroli nad wykonywaniem prac remontowych i demontażowych tych wyrobów i wyeliminowania zagrożeń wynikających z ich zastosowania;
 - dokonywania okresowych kontroli wykonania decyzji wydanych przez inspektoraty w zakresie rozbiórki obiektów i urządzeń zawierających azbest.
- **37 wniosków do 18 wojewódzkich i powiatowych inspektorów sanitarnych, dotyczących m.in.:**
 - uwzględnienia przez WSSE i podległe im stacje sanitarno-epidemiologiczne w rocznych planach pracy, zadań związanych z realizacją ustawy z dnia 19 czerwca 1997 r. o zakazie stosowania wyrobów zawierających azbest;
 - wydania na podstawie art. 12a ustawy o Inspekcji Sanitarnej wytycznych dla powiatowych inspektorów sanitarnych, uwzględniających problematykę wyrobów zawierających azbest;
 - objęcia nadzorem prac w kontakcie z azbestem przy rozbiórkach i remontach obiektów budowlanych oraz nad usuwaniem go z instalacji technologicznych i urządzeń.
- **18 wniosków do 10 właścicieli i użytkowników obiektów i urządzeń budowlanych z zabudowanymi wyrobami zawierającymi azbest, dotyczących m.in.:**
 - przeprowadzenia przeglądów technicznych i sporządzenia ocen stanu i możliwości bezpiecznego użytkowania obiektów i urządzeń oraz przekazania ocen powiatowym inspektoratom nadzoru budowlanego;
 - kontynuowania działań zmierzających do eliminowania szkodliwego oddziaływania azbestu na środowisko.
- **40 wniosków do 11 urzędów celnych, dotyczących m.in.:**
 - egzekwowania od funkcjonariuszy celnych obowiązku przeprowadzania wnikliwej kontroli zgłoszeń celnych, dotyczących towarów zawierających lub mogących zawierać azbest w celu uniemożliwienia wprowadzania na polski obszar celny wyrobów wykonanych na bazie azbestu;
 - eliminowania przypadków występowania w zgłoszeniach celnych towarów błędnej klasyfikacji celnej;
 - szerszego korzystania z uprawnienia do przeprowadzania rewizji celnej (połączonej z pobraniem do badania próbek) towarów, wobec których nadana klasyfikacja może wskazywać, że zostały wykonane na bazie azbestu;

- podejmowania wnikliwej weryfikacji zgłoszeń celnych i egzekwowania od zgłaszających towary do odprawy dokumentowania rodzaju towaru i jego przeznaczenia, przede wszystkim w przypadkach, gdy przedmiotem odprawy są wyroby objęte kodami PCN wymienionymi w obowiązujących na kolejne lata rozporządzeniach Ministra Gospodarki dopuszczających na polski obszar celny niektóre wyroby zawierające azbest;
- korzystania z uprawnienia przewidzianego przepisem art. 83 Kodeksu celnego do przeprowadzania kontroli zgłoszeń celnych po zwolnieniu towarów zawierających azbest, w celu sprawdzenia prawidłowości danych zawartych w zgłoszeniach celnych;
- zagwarantowania funkcjonariuszom celnym niezbędnej wiedzy w zakresie obowiązujących zakazów dotyczących wprowadzania na polski obszar celny towarów z udziałem azbestu, poprzez prowadzenie w szerszym zakresie działalności szkoleniowej.

3. Zastrzeżenia do wystąpienia pokontrolnego

Prezes Głównego Urzędu Celnego zgłosił w dniu 7 sierpnia 2000 r. zastrzeżenia do dwóch ocen zawartych w wystąpieniu pokontrolnym z 28 lipca 2000 r., a dotyczących:

- niewystarczających działań w zakresie przygotowania urzędów celnych do przestrzegania ustawy o zakazie stosowania wyrobów zawierających azbest i wydawanych corocznie na jej podstawie rozporządzeń Ministra Gospodarki oraz
- braku nadzoru nad przestrzeganiem przez urzędy celne przepisów ww. ustawy i rozporządzeń, a zatem niewykonywania obowiązków wynikających w tym zakresie z przepisu art. 280 pkt 4 ustawy z dnia 9 stycznia 1997 r. Kodeks celny stanowiącego, że do podstawowych zadań Prezesa GUC należy sprawowanie nadzoru nad organami celnymi.

Rozpatrując w dniu 30 sierpnia 2000 r. wniesione zastrzeżenia Kolegium Najwyższej Izby Kontroli podjęło uchwałę o:

- oddaleniu w całości zastrzeżenia dotyczącego pierwszej z wymienionych ocen oraz
- uwzględnieniu w całości zastrzeżenia dotyczącego drugiej oceny i dokonaniu jej zmiany poprzez przyjęcie, iż Główny Urząd Celný sprawował niewystarczający nadzór nad przestrzeganiem przez urzędy celne przepisów ww. ustawy i rozporządzeń.

4. Realizacja wniosków pokontrolnych

Kierownicy jednostek kontrolowanych w odpowiedziach na wystąpienia pokontrolne informowali o sposobie wykorzystania uwag i wykonania wniosków. Na przykład:

Minister Gospodarki poinformował m.in., że:

- w lutym 2000 r. przystąpiono wspólnie z zainteresowanymi urzędami centralnymi do opracowania programu, którego celem jest kompleksowe wycofanie azbestu z użytkowania na obszarze kraju;
- dołożyć wszelkich starań, aby przyspieszyć wydawanie rozporządzeń w sprawie dopuszczenia wyrobów zawierających azbest do produkcji lub do wprowadzenia na polski obszar celny;
- dzieląc wniosek NIK, ministerstwo podjęło działania w zakresie rozpowszechnienia w mediach informacji dotyczących problematyki usuwania azbestu z produkcji oraz bezpiecznego użytkowania i usuwania wyrobów azbestowych;
- zostanie przeprowadzona kontrola w zakresie zlecania firmie BMF S.A. monitoringu przedsiębiorstw produkujących pokrycia dachowe z udziałem azbestu.

Prezes Głównego Urzędu Celnego poinformował m.in., że:

- GUC przekazał do wszystkich urzędów celnych pismo z dnia 28 czerwca 2000 r., w którym przypomniano o istniejących ograniczeniach w obrocie towarami zawierającymi azbest oraz

zwrócono uwagę na potrzebę przeprowadzania dokładnych kontroli celnych w tym zakresie, polegających na wnikliwej analizie dokumentów towarzyszących odprawianym towarom, jak również na konieczność każdorazowego dołączania do zgłoszeń celnych certyfikatów i atestów określających jednoznacznie rodzaj i skład materiałów, z jakich odprawiane towary zostały wykonane;

- opracowano i przekazano wszystkim urzędom celnym instrukcję dotyczącą trybu i zasad realizacji przez organy celne ograniczeń wynikających z ustawy z dnia 19 czerwca 1997 r.;
- zwrócono się do urzędów celnych o wyjaśnienie przyczyn dokonywania odpraw towarów zawierających azbest, których import był zakazany.

Dyrektorzy urzędów celnych poinformowali m.in., iż realizując wnioski pokontrolne polecieli podległym pracownikom:

- dokonywanie wnikliwej kontroli i bezwzględnej weryfikacji zgłoszeń celnych dotyczących towarów objętych kodami azbestowymi (*Urzędy Celne w Białymstoku, Cieszyń, Poznaniu*);
- wzmoczenie nadzoru nad kontrolą zgłoszeń i wnikliwą analizą dokumentów, w tym przeprowadzanie powtórnych rewizji celnych przesyłek towarów z azbestowej grupy asortymentowej, łącznie z pobraniem próbek do badań (*Urzędy Celne w Cieszyń, Gdyni, Warszawie*);
- podjęcie czynności wynikających z art. 83 Kodeksu celnego przez Dział Powtórnej Kontroli Celnej, Kontroli Składów Celnych i Agencji Celnych, odnośnie zgłoszeń celnych wskazanych w protokole i wystąpieniu pokontrolnym NIK (*Urząd Celný Port Lotniczy w Warszawie*), a ponadto, że:
- przeprowadzono rozmowy z funkcjonariuszami celnymi oraz z kierownictwami współpracujących agencji, których celem było zdyscyplinowanie agentów celnych do bardziej wnikliwego badania dokumentów w trakcie przygotowywania i kompletowania zgłoszeń celnych (*Urząd Celný w Warszawie*).

Powiatowi Inspektorzy Nadzoru Budowlanego w przesłanych odpowiedziach na wystąpienia pokontrolne poinformowali o podjęciu m.in. następujących działań:

- sporządzono plany kontroli obiektów, w celu ustalenia występowania wyrobów zawierających azbest (*Płock, Tarnów, Skarżysko Kamienna, Wołomin*);
- nawiązano współpracę z Inspekcją Sanitarną, której celem będzie sporządzenie wykazów właścicieli lub użytkowników wyrobów azbestowych, a także wzajemne informowanie się o podejmowaniu wszelkiego rodzaju decyzji, dotyczących obiektów, urządzeń i prac wykonywanych w kontakcie z azbestem, w przypadku dokonywanych napraw i remontów (*Dąbrowa Tarnowska, Konin*);
- skierowano pisma do właścicieli i użytkowników przypominające o wykonaniu obowiązku przeprowadzenia przeglądów i sporządzenia ocen stanu możliwości bezpiecznego użytkowania wyrobów zawierających azbest (*Dąbrowa Tarnowska, Wołomin*);
- wszczęto postępowania egzekucyjne w administracji, zmierzające do przymuszenia zobowiązanego do wykonania nałożonych obowiązków, polegających m.in. na wymianie pokryć dachowych z płyt azbestowo-cementowych (*Tarnów*).

Wojewódzcy i Powiatowi Inspektorzy Sanitarni w przesłanych odpowiedziach na wystąpienia pokontrolne poinformowali o podjęciu m.in. następujących działań:

- **Świętokrzyski Wojewódzki Inspektor Sanitarny w Kielcach oraz Wielkopolski Wojewódzki Inspektor Sanitarny w Poznaniu** zobowiązali Powiatowych Inspektorów do niezwłocznego podjęcia działań w zakresie nadzoru nad właściwym sposobem użytkowania, wymiany oraz unieszkodliwiania materiałów zawierających azbest;
- **Oddział Zamiejscowy Mazowieckiego Wojewódzkiego Inspektora Sanitarnego w Płocku** ujął w planie pracy zagadnienia dotyczące użytkowania wyrobów zawierających azbest oraz wystąpił

do starostów 4 powiatów o przesłanie kopii wydanych zezwoleń na wytwarzanie odpadów niebezpiecznych w celu podjęcia ustawowych uprawnień inspekcyjnych;

- **Powiatowy Inspektor Sanitarny w Sandomierzu** uwzględnił w planach pracy problematykę użytkowania oraz usuwania wyrobów zawierających azbest, uzupełniając zakresy czynności kierowników wszystkich oddziałów oraz wystąpił z pismami do powiatowych inspektoratów nadzoru budowlanego oraz burmistrzów i wójtów o przekazanie informacji odnośnie liczby i rodzaju obiektów oraz urządzeń budowlanych z zabudowanymi wyrobami zawierającymi azbest;
- **Powiatowi Inspektorzy Sanitarni w Dąbrowie Tarnowskiej i Wołominie** nawiązali współpracę z powiatowymi inspektoratami nadzoru budowlanego w zakresie problematyki dotyczącej bezpiecznego użytkowania wyrobów zawierających azbest.

Pośród skontrolowanych użytkowników bądź właścicieli obiektów lub urządzeń budowlanych z zabudowanymi wyrobami zawierającymi azbest, udzielających odpowiedzi na wystąpienia pokontrolne:

- **Wójt Gminy Szczucin** poinformował o przeprowadzeniu przeglądów technicznych i sporządzeniu ocen bezpiecznego użytkowania wyrobów azbestowych, a ponadto o przygotowaniach zmierzających do podjęcia procedury przetargowej na opracowanie dokumentacji technicznej remontu dróg gminnych, do których utwardzenia wykorzystywano odpady azbestowe;
- **Dyrektor Zakładu Taboru PKP w Skarżysku Kamiennej** poinformował, że podjął niezbędne czynności, w wyniku których zaplanowano usunięcie (w terminie do 15 listopada 2000 r.) wyrobów azbestowych zakwalifikowanych do I stopnia pilności oraz o zawarciu nowej umowy, której przedmiotem jest unieszkodliwianie wytwarzanych przez zakład odpadów azbestowych.

5. Stwierdzone efekty finansowe

W trakcie prowadzonych postępowań kontrolnych stwierdzono nieprawidłowości w wymiarze finansowym na łączną kwotę **8.875,50 zł**, wobec których Najwyższa Izba Kontroli podjęła działania w celu ich wyegzekwowania, w tym:

- uszczuplenie w dochodach budżetu państwa na kwotę **4.639,50 zł** stwierdzone w trakcie kontroli **Urzędu Celnego w Cieszynie**, w związku z ustaleniem nieprawidłowości w naliczeniu długu celnego w wyniku przyjęcia złej klasyfikacji celnej zgłoszonych towarów; powyższa kwota została w całości odzyskana,
- uszczuplenie wobec samorządowych funduszy celowych na kwotę **4.236 zł** stwierdzone w trakcie kontroli **Spółki z o.o. „Dachy Szczucińskie” w Szczucinie** w związku z nieuiszczeniem na rzecz Urzędu Marszałkowskiego w Krakowie opłaty za umieszczane na składowisku w 1999 r. odpady niebezpieczne.

DYREKTOR
DELEGATURY W KIELCACH

TADEUSZ PODDĘBNIAK

Akceptuję:

WICEPREZES
NAJWYŻSZEJ IZBY KONTROLI

JACEK UCZKIEWICZ

Zatwierdzam:

**PREZES
NAJWYŻSZEJ IZBY KONTROLI**

JANUSZ WOJCIECHOWSKI

Warszawa, dnia **04. 01.** 2000 r.

W y k a z
podmiotów skontrolowanych przez Najwyższą Izbę Kontroli

A. w ramach kontroli P/99/066

1. Ministerstwo Gospodarki
2. Ministerstwo Zdrowia
3. Główny Urząd Nadzoru Budowlanego w Warszawie
4. Urząd Celny w Białymstoku
5. Urząd Celny w Cieszyń
6. Urząd Celny w Gdyni
7. Urząd Celny w Katowicach
8. Urząd Celny w Krakowie
9. Urząd Celny w Legnicy
10. Urząd Celny w Łodzi
11. Urząd Celny w Poznaniu
12. Urząd Celny Port Lotniczy w Warszawie
13. Urząd Celny w Warszawie
14. Urząd Celny we Wrocławiu
15. Wojewódzka Stacja Sanitarno-Epidemiologiczna w Katowicach
16. Wojewódzka Stacja Sanitarno-Epidemiologiczna w Kielcach
17. Wojewódzka Stacja Sanitarno-Epidemiologiczna w Łodzi
18. Wojewódzka Stacja Sanitarno-Epidemiologiczna w Poznaniu
19. Wojewódzka Stacja Sanitarno-Epidemiologiczna w Warszawie
20. Wojewódzka Stacja Sanitarno-Epidemiologiczna we Wrocławiu
21. Wojewódzka Stacja Sanitarno-Epidemiologiczna w Warszawie Oddział Zamiejscowy w Płocku
22. Powiatowa Stacja Sanitarno-Epidemiologiczna w Bełchatowie
23. Powiatowa Stacja Sanitarno-Epidemiologiczna w Dąbrowie Tarnowskiej
24. Powiatowa Stacja Sanitarno-Epidemiologiczna w Kamiennej Górze
25. Powiatowa Stacja Sanitarno-Epidemiologiczna w Kole
26. Powiatowa Stacja Sanitarno-Epidemiologiczna w Koninie
27. Powiatowa Stacja Sanitarno-Epidemiologiczna w Pabianicach
28. Powiatowa Stacja Sanitarno-Epidemiologiczna w Sandomierzu
29. Powiatowa Stacja Sanitarno-Epidemiologiczna w Skarżysku Kamiennej
30. Powiatowa Stacja Sanitarno-Epidemiologiczna w Wołominie
31. Miejska Stacja Sanitarno-Epidemiologiczna we Wrocławiu
32. Powiatowa Stacja Sanitarno-Epidemiologiczna w Zawierciu
33. Powiatowy Inspektorat Nadzoru Budowlanego w Bełchatowie
34. Powiatowy Inspektorat Nadzoru Budowlanego w Dąbrowie Tarnowskiej
35. Powiatowy Inspektorat Nadzoru Budowlanego w Kamiennej Górze
36. Powiatowy Inspektorat Nadzoru Budowlanego w Kole
37. Powiatowy Inspektorat Nadzoru Budowlanego dla Miasta Konina
38. Powiatowy Inspektorat Nadzoru Budowlanego w Pabianicach
39. Powiatowy Inspektorat Nadzoru Budowlanego w Płocku
40. Powiatowy Inspektorat Nadzoru Budowlanego w Sandomierzu
41. Powiatowy Inspektorat Nadzoru Budowlanego w Skarżysku Kamiennej

42. Powiatowy Inspektorat Nadzoru Budowlanego Miasta Tarnowa w Tarnowie
43. Powiatowy Inspektorat Nadzoru Budowlanego (powiat ziemski) w Tarnowie
44. Powiatowy Inspektorat Nadzoru Budowlanego w Wołominie
45. Powiatowy Inspektorat Nadzoru Budowlanego w Powiecie Wrocławskim we Wrocławiu
46. Powiatowy Inspektorat Nadzoru Budowlanego w Zawierciu
47. Przedsiębiorstwo Państwowe „GAMBIT” w Lubawce
48. Zakład Wyrobów Uszczelniających i Termoizolacyjnych „POLONIT” Spółka z o.o. w Łodzi
49. Fabryka Okładzin Ciernych „Fomar Roulunds” S.A. w Markach
50. Przedsiębiorstwo Materiałów Izolacji Budowlanej „Izolacja” w Ogrodzieńcu
51. Przedsiębiorstwo pod nazwą „Dachy Szczucińskie” Spółka z o.o. w Szczucinie
52. Przedsiębiorstwo Produkcyjno-Handlowo-Usługowe „Izopol” S.A. w Trzemesznie
53. Fabryka Styropianu i Wyrobów Pokryciowych „IZOLACJA” w upadłości w Wierzbicy
54. Urząd Gminy w Koprzywnicy
55. Urząd Gminy w Radgoszczy
56. Urząd Gminy w Szczucinie
57. Urząd Miasta w Wołominie
58. Elektrownia Jaworzno III S.A. w Jaworznie
59. Przedsiębiorstwo Energetyki Ciepłej Spółka z o.o. w Kamiennej Górze
60. Zakład Gospodarki Komunalnej i Mieszkaniowej w Pabianicach
61. Spółka Akcyjna Elektrociepłowni Warszawskie Zespół Elektrociepłowni Żerań - Elektrociepłownia Pruszków I w Pruszkowie
62. Zakład Gospodarki Mieszkaniowej w Sierpcu
63. Zakład Taboru PKP w Skarżysku-Kamienna

B. w ramach kontroli rozpoznawczej R/99/023

64. Urząd Gminy w Sitkówce Nowinach
65. Zakłady Wyrobów Azbestowo-Cementowych w Wierzbicy
66. Starostwo Powiatowe w Radomiu
67. Wojewódzki Inspektorat Ochrony Środowiska w Warszawie
68. Powiatowy Inspektorat Nadzoru Budowlanego w Radomiu
69. Wojewódzka Stacja Sanitarno-Epidemiologiczna w Warszawie Oddział Zamiejscowy w Radomiu
70. Powiatowa Stacja Sanitarno-Epidemiologiczna w Radomiu

C. w ramach kontroli doraźnej D/00/507

71. Główny Urząd Cel w Warszawie

W y k a z
podmiotów skontrolowanych przez Inspekcję Handlową

Wojewódzki Inspektorat Inspekcji Handlowej w Białymstoku

1. „TECHMOT” s.c. w Choroszczy
2. „NEXMAR” Sp. z o.o. w Białymstoku

Wojewódzki Inspektorat Inspekcji Handlowej w Katowicach

3. J.M. „Balmatt-Polska” w Ogrodzieńcu
4. Fabryka Aparatów Elektrycznych „Apena” S.A. w Bielsko – Białej
5. Zaopatrzenie Budownictwa „Budosprzęt” Sp. z o.o. w Bytomiu
6. „Euroservice” Polsko Niemiecka Sp. z o.o. w Raciborzu
7. „Novotech” Sp. z o.o. w Katowicach
8. „Kadet” Sp. z o.o. w Gliwicach

Wojewódzki Inspektorat Inspekcji Handlowej w Kielcach

9. Przedsiębiorstwo Handlowo – Usługowe „JAD-POL” w Kielcach
10. Polsko Zagraniczne Przedsiębiorstwo „Witapolaros” Sp. z o.o. w Kielcach
11. Cementownia „Nowiny” S.A. w Nowinach

Wojewódzki Inspektorat Inspekcji Handlowej w Krakowie

12. „Euronit” Sp. z o.o. w Olkuszu
13. „Handel Hurtowy Artykułami Spożywczymi i Przemysłowymi” w Zakliczynie

Wojewódzki Inspektorat Inspekcji Handlowej w Lublinie

14. „LIFTSERVISCE” S.A. w Lublinie
15. Przedsiębiorstwo Usługowo – Handlowe „CEWAR” s.c. w Lublinie

Wojewódzki Inspektorat Inspekcji Handlowej w Łodzi

16. Przedsiębiorstwo Handlowo – Usługowe „Donus” w Łodzi
17. Przedsiębiorstwo Handlowo – Produkcyjne „Hydrometal” s.c. w Zduńskiej Woli

Wojewódzki Inspektorat Inspekcji Handlowej w Poznaniu

18. Przedsiębiorstwo Produkcyjno – Handlowe „Konimpex” Sp. z o.o. w Koninie
19. Przedsiębiorstwo Przemysłowo – Handlowe „TEX” Sp. z o.o. w Poznaniu
20. „COPAL” Sp. z o.o. w Trzciance
21. „Volkswagen Poznań” Sp. z o.o. w Poznaniu
22. „Kulczyk Tradex” Sp. z o.o. w Poznaniu
23. Przedsiębiorstwo Budowlane „MAX-BUD” Sp. z o.o. w Poznaniu
24. „LEWACO” Sp. z o.o. w Tarnowie Podgórny
25. „WOX-WITAR” Sp. z o.o. w Kobylnicy

Wojewódzki Inspektorat Inspekcji Handlowej w Warszawie

26. Przedsiębiorstwo Marketingowe „Consmarket” Sp. z o.o. w Radomiu
27. „Promat-Techniczna Ochrona Przeciwpowozarowa” Sp. z o.o. w Warszawie
28. „Bauma” S.A. w Warszawie
29. „Aco” Elementy Budowlane Sp. z o.o. w Legionowie
30. „Klatt i DACH” Sp. z o.o. w Warszawie
31. „Klinger w Polsce” Sp. z o.o. w Warszawie

Wojewódzki Inspektorat Inspekcji Handlowej we Wrocławiu

32. „Volkswagen Motor Polska” Sp. z o.o. w Polkowicach
33. „Bituwell” Sp. z o.o. w Dobroszycach
34. „Euro-Konfex” Sp. z o.o. we Wrocławiu
35. „Viessmann” Spółka z o.o. w Lublinie

W y k a z
podmiotów skontrolowanych przez Państwową Inspekcję Pracy

Okręgowy Inspektorat Pracy w Katowicach

1. Spółdzielnia Mieszkaniowa „Poręba” w Porębie
2. Spółdzielnia Mieszkaniowa w Łazach.
3. Miejski Zarząd Szkół Podstawowych i Przedszkoli w Zawierciu
4. Zakład Gospodarki Mieszkaniowej w Zawierciu
5. Spółdzielnia Mieszkaniowa przy Hucie „Zawiercie” w Zawierciu
6. Spółdzielnia Mieszkaniowa „Zawiercie” w Zawierciu
7. Śląskie Zakłady Armatury Przemysłowej „ARMAK” Sp. z o.o. w Katowicach
8. Huta Szkła „Szczakowa” S.A. w Jaworznie

Okręgowy Inspektorat Pracy w Kielcach

9. Cementownia „Nowiny” S.A. w Sitkówce
10. Huta Ostrowiec S.A. w Ostrowcu Świętokrzyskim
11. Cementownia „OŻARÓW” S.A. w Ożarowie
12. Zakłady Przemysłu Wapienniczego „TRZUSKAWICA” S.A. w Nowinach k/Kielc
13. Elektrownia im. Tadeusza Kościuszki S.A. w Połańcu
14. Centrum Produkcyjnego Pneumatyki „PREMA” S.A. w Kielcach
15. NSK ISKRA S.A. w Kielcach
16. „HYDROSOLAR-4” Sp. z o.o. w Kielcach
17. PP Kopalnie Odkrywkowych Surowców Drogowych w Kielcach
18. Pińczowskie Zakłady Kamienia Budowlanego S.A. w Pińczowie

Okręgowy Inspektorat Pracy w Krakowie

19. Firma Chemiczna „DWORY” S.A. w Oświęcimiu
20. Produkcja, Handel, Usługi „GAMA” w Olkuszu
21. Przedsiębiorstwo Produkcyjno – Usługowe „WAR-NO” Sp. z o.o. w Krakowie
22. „PREH” Sp. z o.o. w Krakowie
23. Zakład Produkcyjny „LINOSZCZEL” w Wolbromie
24. „COMPACT” Spółka Akcyjna w Krakowie

Okręgowy Inspektorat Pracy we Wrocławiu

25. Miejska Gospodarka Komunalna Sp. z o.o. w Oleśnicy
26. HASTE International LTD Sp. z o.o. Warszawa, Oddział Nr 2 Siemianice
27. Przedsiębiorstwo Państwowe „GAMBIT” ZPCh w Lubawce
28. KGHM Polska Miedź S.A. Oddział – Huta Miedzi „Legnica” w Legnicy

Wykaz ważniejszych aktów prawnych

1. Ustawa z dnia 19 czerwca 1997 r. zakazie stosowania wyrobów zawierających azbest (Dz. U. Nr 101, poz. 628, zm.: Dz. U. z 1998 r. Nr 156, poz. 1018),
2. Ustawa z dnia 26 listopada 1998 r. o zmianie ustawy o zakazie stosowania wyrobów zawierających azbest (Dz. U. Nr 156, poz. 1018),
3. Rozporządzenie Ministra Gospodarki z dnia 14 sierpnia 1998 r. w sprawie sposobów bezpiecznego użytkowania oraz warunków usuwania wyrobów zawierających azbest (Dz. U. Nr 138, poz. 895),
4. Rozporządzenie Ministra Pracy i Polityki Socjalnej z dnia 2 kwietnia 1998 r. w sprawie zasad bezpieczeństwa i higieny pracy przy zabezpieczaniu i usuwaniu wyrobów zawierających azbest oraz programu szkolenia w zakresie bezpiecznego użytkowania takich wyrobów (Dz. U. Nr 45, poz. 280),
5. Rozporządzenie Ministra Zdrowia z dnia 3 listopada 1999 r. w sprawie wzoru książeczki badań profilaktycznych dla osoby, która była lub jest zatrudniona w warunkach narażenia zawodowego w zakładach stosujących azbest w procesach technologicznych, oraz sposobu jej wypełnienia i aktualizacji (Dz. U. Nr 92, poz. 1061),
6. Rozporządzenie Ministra Przemysłu i Handlu z dnia 30 listopada 1994 r. w sprawie wymagań, jakim powinny odpowiadać wyroby ze względu na potrzebę ochrony zdrowia i środowiska (Dz. U. Nr 133, poz. 690, zm.: Dz. U. z 1996 r. Nr 155, poz. 766, z 1997 r. Nr 85, poz. 542, z 1998 r. Nr 122, poz. 801),
7. Rozporządzenie Ministra Gospodarki z dnia 16 marca 1998 r. w sprawie dopuszczenia wyrobów zawierających azbest do produkcji lub do wprowadzenia na polski obszar celny (Dz. U. Nr 44, poz. 268),
8. Rozporządzenie Ministra Gospodarki z dnia 10 lutego 1999 r. w sprawie dopuszczenia w 1999 r. wyrobów zawierających azbest do produkcji lub do wprowadzenia na polski obszar celny (Dz. U. Nr 25, poz. 222),
9. Rozporządzenie Ministra Gospodarki z dnia 14 lutego 2000 r. w sprawie dopuszczenia w 2000 r. wyrobów zawierających azbest do produkcji lub do wprowadzenia na polski obszar celny (Dz. U. Nr 15, poz. 188),
10. Ustawa z dnia 9 stycznia 1997 r. – Kodeks celny (Dz. U. Nr 23, poz. 117, zm.: Dz. U. Nr 64, poz. 407, Nr 121, poz. 770, Nr 157, poz. 1026, Nr 160, poz. 1084, z 1998 r. Nr 106, poz. 668, Nr 160, poz. 1063, z 1999 r. Nr 40, poz. 402, Nr 72, poz. 802, z 2000 r. Nr 22, poz. 269),
11. Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 21 grudnia 1999 r. w sprawie Polskiej Scalonej Nomenklatury Handlu Zagranicznego PCN (Dz. U. Nr 110, poz. 1274)
12. Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 22 grudnia 1998 r. w sprawie Polskiej Scalonej Nomenklatury Handlu Zagranicznego PCN (Dz. U. Nr 162, poz. 1137),
13. Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 13 stycznia 1998 r. w sprawie Polskiej Scalonej Nomenklatury Handlu Zagranicznego PCN (Dz. U. Nr 11, poz. 37),

14. Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 3 grudnia 1996 r. w sprawie Polskiej Scalonej Nomenklatury Handlu Zagranicznego PCN (Dz. U. Nr 145, poz. 671),
15. Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 15 grudnia 1998 r. w sprawie ustanowienia Taryfy celnej (Dz. U. Nr 158, poz. 1036, zm.: Dz. U. z 1999 r. Nr 24, poz. 215, Nr 72, poz. 805, Nr 74, poz. 827, Nr 75, poz. 839),
16. Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 19 grudnia 1997 r. w sprawie ustanowienia Taryfy celnej (Dz. U. Nr 158, poz. 104, zm.: Dz. U. z 1998 r. Nr 19, poz. 88, Nr 42, poz. 242, Nr 68, poz. 447, Nr 74, poz. 477, Nr 81, poz. 525, Nr 88, poz. 558),
17. Ustawa z dnia 27 czerwca 1997 r. o odpadach (Dz. U. Nr 96, poz. 592, zm.: Dz. U. z 1997 r. Nr 88, poz. 554, z 1998 r. Nr 106, poz. 668, z 2000 r. Nr 12, poz. 136, Nr 22, poz. 272),
18. Rozporządzenie Ministra Ochrony Środowiska z dnia 24 grudnia 1997 r. w sprawie klasyfikacji odpadów (Dz. U. Nr 162, poz. 1135),
19. Rozporządzenie Ministra Gospodarki z dnia 21 października 1998 r. w sprawie szczegółowych zasad usuwania, wykorzystywania i unieszkodliwiania odpadów niebezpiecznych (Dz. U. Nr 145, poz. 942),
20. Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 22 grudnia 1998 r. w sprawie opłat za składowanie odpadów (Dz. U. Nr 162, poz. 1128, zm.: Dz. U. z 1999 r. Nr 110, poz. 1263),
21. Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 30 grudnia 1997 r. w sprawie opłat za składowanie odpadów (Dz. U. Nr 162, poz. 1116),
22. Rozporządzenie Ministra Ochrony Środowiska, Zasobów Naturalnych i Leśnictwa z dnia 12 września 1998 r. w sprawie wzorów dokumentów stosowanych na potrzeby ewidencji odpadów oraz służących do przekazywania informacji o rodzaju i ilości odpadów umieszczonych na składowisku i o czasie ich składowania (Dz. U. Nr 121, poz. 794),
23. Ustawa z dnia 31 stycznia 1980 r. o ochronie i kształtowaniu środowiska (j.t. Dz. U. z 1994 r. Nr 49, poz. 196, zm.: Dz. U. z 1995 r. Nr 141, poz. 692, Nr 90, poz. 446, z 1996 r. Nr 106, poz. 496, Nr 132, poz. 622, Nr 156, poz. 773, z 1997 r. Nr 46, poz. 296, Nr 121, poz. 770, Nr 96, poz. 592, Nr 133, poz. 885, Nr 88, poz. 554, z 1998 r. Nr 106, poz. 668, z 2000 r. Nr 12, poz. 136, Nr 48, poz. 550),
24. Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 30 września 1980 r. w sprawie ochrony środowiska przed odpadami i innymi zanieczyszczeniami oraz utrzymania czystości i porządku w miastach i wsiach (Dz. U. Nr 24, poz. 91, zm.: Dz. U. z 1996 r. Nr 132, poz. 622),
25. Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 27 grudnia 1993 r. w sprawie opłat za gospodarcze korzystanie ze środowiska i wprowadzanie w nim zmian (Dz. U. Nr 133, poz. 638, zm.: Dz. U. z 1994 r. Nr 51, poz. 203, Nr 140, poz. 772, z 1995 r. Dz. U. Nr 153, poz. 775, z 1996 r. Dz. U. Nr 154, poz. 747),
26. Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 20 czerwca 1995 r. w sprawie wysokości, zasad i trybu nakładania kar pieniężnych za nieprzestrzeganie wymagań ochrony środowiska oraz współczynników różnicujących wysokość kar pieniężnych (Dz. U. Nr 79, poz. 399),
27. Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 23 grudnia 1987 r. w sprawie wysokości, zasad i trybu nakładania kar pieniężnych za nieprzestrzeganie wymagań ochrony środowiska (j.t. Dz. U. z 1991 r. Nr 89, poz. 404),
28. Ustawa z dnia 7 lipca 1994 r. Prawo budowlane (Dz. U. Nr 89, poz. 414, zm.: Dz. U. z 1995 r. Nr 141, poz. 692, z 1996 r. Nr 100, poz. 465, Nr 146, poz. 680, Nr 106, poz. 496, z 1997 r. Nr 111, poz. 726, Nr 88, poz. 554, z 1998 r. Nr 22, poz. 118, Nr 106, poz. 668,

- z 1999 r. Nr 41, poz. 412, Nr 49, poz. 483, Nr 62, poz. 682, z 2000 r. Nr 12, poz. 136, Nr 29, poz. 354),
29. Ustawa z dnia 14 marca 1985 r. o Inspekcji Sanitarnej (j.t. Dz. U. z 1998 r. Nr 90, poz. 575, zm.: Dz. U. z 1998 r. Nr 106, poz. 668, Nr 117, poz. 756, z 1999 r. Nr 70, poz. 778, z 2000 r. Nr 12, poz. 136),
30. Ustawa z dnia 13 października 1998 r. - Przepisy wprowadzające ustawy reformujące administrację publiczną (Dz. U. Nr 133, poz. 872, zm.: Dz. U. z 1998 r. Nr 162, poz. 1126, z 2000 r. Nr 6, poz. 70, Nr 12, poz. 136, Nr 17, poz. 228, Nr 19, poz. 239),
31. Ustawa z dnia 25 września 1981 r. o przedsiębiorstwach państwowych (j.t. Dz. U. z 1991 r. Nr 18, poz. 80, zm.: Dz. U. z 1991 Nr 75, poz. 329, Nr 101, poz. 444, Nr 107, poz. 464, z 1993 r. Nr 18, poz. 82, Nr 60, poz. 280, z 1994 Nr 1, poz. 3, Nr 80, poz. 368, Nr 113, poz. 547, z 1995 Nr 1, poz. 2, Nr 95, poz. 474, Nr 154, poz. 791, z 1996 r. Nr 90, poz. 405, Nr 118, poz. 561, Nr 106, poz. 496, Nr 156, poz. 775, z 1997 r. Nr 43, poz. 272, Nr 106, poz. 675, Nr 121, poz. 770, Nr 123, poz. 777, z 2000 r. Nr 26, poz. 306),
32. Ustawa z dnia 26 czerwca 1974 r. - Kodeks Pracy (j.t. Dz. U. z 1998 r. Nr 21, poz. 94, zm.: Dz. U. z 1998 r. Nr 113, poz. 717, Nr 106, poz. 668, z 1999 r. Nr 99, poz. 1152, z 2000 r. Nr 19, poz. 239),
33. Rozporządzenie Ministra Zdrowia i Opieki Społecznej z dnia 30 maja 1996 r. w sprawie przeprowadzenia badań lekarskich pracowników, zakresu profilaktycznej opieki zdrowotnej nad pracownikami oraz orzeczeń lekarskich wydawanych do celów przewidzianych w Kodeksie pracy (Dz. U. Nr 69, poz. 332, zm.: Dz. U. z 1997 r. Nr 60, poz. 375, Dz. U. z 1998 r. Nr 159, poz. 1057)
34. Ustawa z dnia 21 czerwca 1996 r. o Urzędzie Ministra Gospodarki (Dz. U. Nr 106, poz. 490, zm.: Dz. U. z 1997 r. Nr 141, poz. 943),
35. Rozporządzenie Prezesa Rady Ministrów z dnia 24 grudnia 1996 r. w sprawie nadania statutu Ministerstwu Gospodarki (Dz. U. Nr 157, poz. 798, zm.: Dz. U. z 1998 r. Nr 119, poz. 772),
36. Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 3 listopada 1999 r. w sprawie utworzenia Ministerstwa Gospodarki (Dz. U. Nr 91, poz. 1021),
37. Rozporządzenie Prezesa Rady Ministrów z dnia 30 listopada 1999 r. w sprawie szczegółowego zakresu działania Ministra Gospodarki (Dz. U. Nr 96, poz. 1119),
38. Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 26 października 1999 r. w sprawie utworzenia Ministerstwa Zdrowia (Dz. U. Nr 91, poz. 1018),
39. Rozporządzenie Prezesa Rady Ministrów z dnia 10 listopada 1999 r. w sprawie szczegółowego zakresu działania Ministra Zdrowia (Dz. U. Nr 91, poz. 1036),
40. Rozporządzenie Prezesa Rady Ministrów z dnia 19 marca 1999 r. w sprawie nadania statutu Głównemu Urzędowi Nadzoru Budowlanego (Dz. U. Nr 24, poz. 216).